

Modus examinandi sacrorum ordinum candidatos, iuxta Augustanae Ecclesiae morem conscriptus, & instar Catechismi per quaestiones, & pias catholicasq[ue]; responsiones, succincta breuitate digestus. ... : Accesserunt in fine generales quaedam conditiones in ordinandis requisitae. Item, quae sint cuiusq[ue] ordinis munia officiaq[ue]. Et quae Censura de singulorum ordinum candidatis exigenda ...

<https://hdl.handle.net/1874/430788>

fee 2

Modus examinandi

SACRORVM ORDINVM CANDIDATOS, iuxta Augustanæ Ecclesiæ morem conscriptus, & instar Catechismi per quæstiones, & pias catholicasq; responsiones, succincta breuitate digestus. Parochis quoq; & iunioribus concionatoribus non minus, quàm sacris initiandis, vsui futurus.

Accesserunt in fine generales quaedam conditiones in ordinandis requisitæ. Item, quæ sint cuiusq; ordinis munia officiaq;. Et quæ Censura de singulorum ordinum candidatis exigenda: quæ omnia ipsis etiam ordinandorum examineribus scitu inprimis necessaria sunt.

AVTORE M. IOANNE HOLT-
husio Kempensi, Augustæ Vindelicorum ad
D. virginem Mariam ludirectore, & or-
dinandorum examinatore.

MALACH 2.

Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.

HEBRÆO. 5.

Nemo sibi sumit honorem, nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aäron.

Cum Gratia & Præuilegio Cæs. Maiest.

Methodus examinandi

SACRO SANCTI ORDINIS
MAGISTRI, Luce Agrippa de Tudesco
de arte... de... de...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

AVTORI M. JOHANNI HOLT-
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

DE... DE... DE...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

DE... DE... DE...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

DE... DE... DE...
de... de... de...
de... de... de...
de... de... de...

AD REVEREN-
 DOS IN CHRISTO PA-
 TRES, GENEROSOS, NOBI-
 les, Amplissimosq; viros ac dominos, D.
 Marquardum de Berg Præpositum, do-
 minum Christophorum de Freyberg &
 Eysenberg Decanum, cæterosq; cathe-
 dralis Ecclesiæ Augustanæ canonicos vi-
 ros excellentissimos, dominos & patro-
 nos suos cum primis omni obser-
 uantia colendos, Ioannis
 Holthusij præ-
 fatio.

*E*si, reuerendi in Christo
 patres ac viri præstan-
 tissimi, hoc artibus inge-
 nuis disciplinisq; libera-
 libus mirifice exulto, et
 doctorum hominum per-
 quam feraci nostro sæ-
 culo, quo vnuerſa propè studiorum disciplina-
 rumq; genera locorum vbiuis singulari Dei
 omnipotentis gratia & beneficio mirum in
 modum reflorescunt; complures passim varijs
 enscripti titulis, atq; à viris vndequaq; doctis-
 simis

simis, autoribusq̄, probatissimis in lucem editi,
prostant libri, qui de primis autē atq̄, catholi-
cæ nostræ religionis principijs, summo studio
diligentiāq̄, pertractant: quiq̄, à prouectiori-
bus rerum Theologicarum studiosis fructu neu-
tiquam pœnitendo euoluuntur: tamen nihilo-
minus adhuc ab eo tempore, quo nobis hæc pro-
uincia scholastica est demandata, onusq̄, exa-
minandi sacrorum ordinum candidatos, qui or-
dinandi vulgò nuncupantur, secundum sum-
mum Scholasticum nostris est humeris impo-
situm: ad hanc vsq̄, horam indies graues ad-
modum ac penè intolerandæ audiuntur quære-
læ, ab omnibus ijs, qui se subijcere examini, an-
tequam promoueantur, coguntur: vt sunt o-
mnes qui sacris initiari ordinibus cupiunt: si-
militer et hi, qui recēs post acceptā sacerdotalis
dignitatis promotionem, ad parochialem siue
pastoralem destinantur curam: itidem & illi
qui sua parochia, cui antè præfuerant, renun-
ciata, ad aliam commigrant: item alij nonnul-
li qui consimili officio administrationeq̄, in Ec-
clesia funguntur, qui simul omnes nullo discrimi-
nē vel respectu personæ habito, prius se exa-
mini sistere debent, quàm voti compotes fiant,
admittanturq̄: quem admodum Reuerendissi-
mus dominus noster, & princeps Illustrissimus,
dominus Otho Truchses, S. R. E. Albanen-
sis

sis, Episcopus Cardinalis, & Augustanae huius
nostrae Ecclesiae Antistes incomparabilis, omni-
umq; studiosorum, maximè autem eorum qui-
bus in votis est sua pro virili aliquando rem
catholicae Ecclesiae promouere, eidemq; indefes-
so studio inseruire, Maecenas liberalissimus,
vnà vobiscum strictissimè studiosissimeq; hoc
obseruari & vult & praecipit: sicut videre est
in synodi Augustanae dioeceseos statutis. Ab
istis, inquam, omnibus querimoniae audiuntur
propemodum quotidie graues, nullum cer-
tum reperiri libellum, in quo ea comprehen-
dantur, aut tali ordine, compendio, aut metho-
do tradita inueniantur, quae in publicis Ordi-
nandorum examinibus proponi & exigi con-
sueuerunt. Nam non cuius vel ob paupertate-
tem, vel ob temporis angustiam, vel alias ob
causas, integrum est istos longiores in Theolo-
gia tractatus comparare, & annos aliquot euol-
uere. Ac proinde clamitant subinde, satis du-
riter & acerbè secum agi, quod vsq; adeò rigi-
dè & seuerè examinentur, & non rarò ab or-
dinibus repulsam patientur, reijcianturq;.
Quapropter vno ore omnes, quos ego audiui,
efflagitant, vt liber aliquis edatur, qui haec
compendiosè complectatur & edoceat, quò ad
manum et in parato aliquo pacto habeant, vn-
de instructiores paratioresq; ad ordines susci-
piendos,

piendos, aliamq; examinis subeundam cōfiden-
tiori animo accedere possint. Hinc operapreciū
nec non Ecclesiæ vtile fore existimaui, si qua-
stiones quæ ordinandis obijci necessariò debent
et solent, in epitomen colligerentur. Itaq; cū à
primo tempore, quo huic scholasticæ provinciae à
vobis patronis meis eximijs præfectus sum, cō-
festim Catechesin quandā ex diuersis probatis et
orthodoxis scriptoribus cōgessissem et cōposuis-
sem, adolescentibusq; nostræ institutioni et di-
sciplinæ cōmissis, quotidie utcalamis exciperēt,
dictassem, idq; in eum tantūmodo finē, quò opti-
ma quæq; religionis nostræ uerè catholicæ pri-
mordia haberent, primaq; Theologiæ, ad quam
aliquando perdiscendam aliquorū discipulorū
nostrorū studia diriguntur, ediscerent rudimen-
ta: et catechesi hac nostrā dictando ad umbilicū
iā perducta, et nostris à discipulis breui tēpo-
ris interuallo memoriæ cōmendata (quod ipsi
in trimestribus scholæ nostræ examiniibus, reue-
rendis dominis scholarchis nostris, pariter et
alijs nonnullis viris eruditis subinde præsen-
tibus suis responsis reipsa declarariūt) mox alij nō
pauci, tūm studiosi, tūm ordinum sacrorū can-
didati, imò pleriq; sacerdotes et parochi huius
Diocesis, quibus hæc nostrā sic dictata Cate-
chesis uisa, lecta vel audita erat, votis omni-
bus eam desiderare, amplectiq; ceperunt, adeo
ut bre-

ut breui in aliquot centena descripta sit exem-
plaria, partim nostris à discipulis, partim verò
ab alijs, precioq; satis magno distracta & di-
uendita, atq; ad loca etiam longè hinc distantia
transmissa. Proinde vbi hoc à reuerendis do-
minis scholaribus nostris, atq; examinis ordinā-
dorum assessoribus animaduersum est & per-
spectum, diu multumq; nos hortati sunt, ut hanc
nostram catechesin reuideremus, recognoscere-
musq;, & in lucem edi pateremur, quò labor
molestiaq; toties transcribendi semel tolleretur,
pluribusq; hac ratione consuleretur. Huc acce-
dit quod viri non pauci cùm pietate, tùm in-
primis rei Theologicae peritia conspicui, qui-
bus hic noster catecheseos liber subindè et visus
& perlectus et probatus fuit, penitus cùm sua-
serunt, tùm quasi perpulerunt, vt editionem
quàm ocysimè fieri posset, maturaremus: fu-
turum enim haud dubiè affirmabant, quod hic
liber non solum ordinandis, verumetiam alijs
studiosis adolescentibus in Catholicorum scholis
uersatib; haud parū emolumèti esset allaturus.

Quamobrem horum aliorūq; multorū suasu,
consilioq; adducti & persuasi, librū prælo, quā-
uis inuati, commisimus. Etenim nescius non
eram, quod nostris zoilis *vigilatorib;* obtre-
ffatoribusq; maledicis, qui ad obganniendū &
detrahendū ijs, qui boni aliquid operis meditāt,

Vitilitigat

tantum prognati videntur, merodendum ca-
uillisq; eorū traducendum essem expositurus.
Verum enimvero cū istiusmodi hominū ge-
neri nemo uir bonus aut doctus per omnia vn-
quam sua quantūcumq; pia & proficua pro-
bare potuerit: quibus non Dei honor, proximi
cōmodum, aut reipublicæ promouendæ studiū,
sed liuor edax ac carpendi & aliorum labores
sugillandi voluptas cordi est: frustra nos ope-
ram hic nostram contereremus, si hominibus
huiuscemodi complacere studeremus. Valeant
itaq; tales cum innata sibi maledicendi cupidi-
tate & obrectandi libidine, proculq; discedāt,
qui inter bonos dissidium volunt: quibus, si nō
aliud quā obrectare & carpere velint, hoc
disticho Horatiano responsum sit et satisfactū:
Vive, vale, si quid nouisti rectius istis,
Candidus imperti, si non, his utere mecum.
Item: Sin melius quid habes, accerse, vel im-
perium fer.

Neq; enim hoc nobis vitio uerti debet, neq;
aliquis meritō in calumniā rapere potest, quod
pleraq; eaq; selectissima ab alijs autoribus mu-
tuati sumus, excerpimus, in vnū quasi fascicu-
lum comportauimus, cum illud comici vulgō
protritum sit verissimum: Nullum est iam di-
ctum, quod non dictum sit prius. Quæ sanē sen-
sentia non tam in nos, quā in omnes pariter
scriptores,

scriptores, qui hac nostra ætate, vel multa ante
secula, etiam quacumq; de materia seu argumē-
to scripsere, aptissimè quadrat: quoniam quidem
eadem propemodū suis in lucubrationibus, no-
bis legenda diuersi proponunt, quæ quondā ve-
tustissimis ab autoribus in lucem emissa sunt et
tradita. Nullū idcirco cū scribūt aliud ope-
ræ præciū facere videntur, quàm quòd eadem
quæ ab alijs prius, uel scripta uel dicta sunt, fu-
sius interdum, interdum breuius & contractius
enarrent: meliora ad remq; propriè pertinentia,
hinc inde more sedularū apum depromant &
comportent, cōmodius oīa disponant et collocēt:
postremò elegantius dilucidiusue ob oculos le-
ctori cuncta proponant, ac ad eius captū uniuersa
comptius dirigant. Quæ sanè res, si feliciter
et bona fide præstetur, est et summæ industriæ
& laboris maximi, nec non fructus haudqua-
quā vilipendēdi: attamē non rarò etiam multa
eiuscemodi scriptores, à se & diligenter & uti-
liter excogitata ac inuenta, atq; ipsi lectori ne-
quaquā infrugifera, materiæ quā tractant, a-
dicere solent. Idipsum & nos hac in Catechesi
seu ordinandorum examine imitari, & effe-
ctum dare studuimus, quod an simus aliqua ex
parte assecuti, penes candidorū lectōrū iudiciū
esto. Quocirca quā breuissimè, & quàm optimo
potuimus ordine, complexi sumus ea, quæcumq;

sacra ad ministeria aspirantibus, atq; ipsis quo-
que sacerdotibus & parochis scitu cumprimis
sunt necessaria: nimirū quæ maximè concer-
nunt fidem, spem, charitatem, sacramenta, vir-
tutes, vitia seu peccata, singulorū ordinandorū
officia, atq; alia eius generis. Conscripta autem
ea sunt à nobis rudi & pingui satis Minerva,
styloq; facili, & cuius obuiuo, potissimum in
eorū gratiam qui rudiores simpliciore sue sunt,
quàm vt obscura & difficilia comprehendere
valeant: tales enim circa sacramentorū admi-
nistrationem, breuibus ac dilucidis opus habēt
explicatiōibus, vt eò melius faciliusq; rem ipsā
percipiant. Sublimiora tamen nonnulla adim-
nimus, peritioribus consulentem, vt & ipsis sit
materia, de qua vbi ad examen ventum fue-
rit, respondeant. Caterū autem quàm sitet uti-
le et necessariū, hac nostra præsertim tēpestare,
multò calamitosissima & longè vitiosissima,
qua vniuersa propemodū totius Christiani or-
bia loca, abusibus, scandalis, erroribus, schisma-
tibus ac hæresibus scatent, et nefandis cuiusli-
bet generis uitijs exundāt: ordinū sacrorū can-
didatos, parochos seu animarū pastores, eorum
coadiutores, et eos qui concionandi munus obe-
unt, aliosq; deniq; ecclesiæ Dei ministros, diligē-
ter, exactè ac seuerè in eruditioe iuxta et mo-
ribus, atq; vitæ honestate, et maximè in fide ac
religione

religione catholica examinari et approbari, an-
tequã ad tremenda illa sacramentorũ mysteria
cõficienda & cõtrectanda, vel ad regendã ani-
marũ curam, aliaq; magni momẽti ecclesiastica
officia administranda, admittantur, res ipsa a-
pertè, prob dolor, declarat. Præterea, miserr-
mus quoq; Ecclesiæ status palàm indicat, quã-
sit et vtile & necessariũ, ut in posterũ ij, qui ad
sacros aspirãt ordines, maiori cura diligentiori-
q; studio sese ad dignè aliquo modo sacrosanctam
sacerdotij dignitatẽ, qua in cœlis simul & mũ-
do nulla maior aut excellentior reperitur, susci-
piendã præparent: inprimisq; curèt, ut sint iuta
honestæ, sanctæ cõversationis & boni exempli.
Siquidẽ sacerdotes facti, in sacrosancto altaris
ministerio, sanctũ sanctorũ, hostiam viuam,
sanctã & immaculatã, dominũ redemptorẽq;
nostrum Iesum Christũ, deum pariter & ho-
minem cõsecrant, offerũt et sumũt, iuxta ipsius
Christi mandatũ: Hoc facite in meã cõmemora-
tionẽ. Deinde, ut et præditi sint scientia prudẽ-
tiaq;, qua (secundũ illud Christi verbũ, leprosis
à se mundatis dictũ: Ite ostendite vos sacerdo-
tibus) lepram à non lepra, & lepram à lepra, id
est, peccatũ, quod animæ lepra nuncupatur, à
nõ peccato, & peccatũ à peccato, hoc est, peccata
graviora à leuiorib. mortalia à venialib. diju-
dicare possint: sciãtq; quorũ peccata remittere Ioan. 20.
vel

Matt. 18. vel retinere, quos soluere & ligare debeant. Nequaquam igitur illi Ordinandorum examinatores & eorum assessores officio sibi demando videntur facere satis, præsertim hoc nostro deplorato & exulcerato sæculo, qui nimis negligenter, perfunctoriè & leuiter examinant, atq; ob id sæpenumero heu nimium ineptos & inidoneos, cū summo Ecclesiæ catholice naufragio, admittunt et promouent: nimirū uel precio, uel precibus deliniti, uel magnatum intercessionibus moti, uel mala & antiqua cōsuetudine ducti. Solitiet enim sunt eiusmodi indocti homines ad sacros ordines aspirantes, & suæ doctrinæ vitæq; honestati dissidentes, ad talia sæpe media confugere, quò voti fiant cōpotes: quod ubi eis contigit, confestim cæci cæcos ducunt, & pariter, iuxta Euangelium, in variorū errorū & æternæ damnationis foueā sese præcipitant. Maximū itaq; foret operæ precium, ut Ordinandi, simul et ij, qui eos ordināt, et ad ordines promouent, priusquā ordines isti sacrosancti conferrentur, seriò et diligenter has & consimiles sacræ scripturæ voces & admonitiones secum expenderent, simulq; obseruaret.

Lucæ 6.

Tim. 1. *Ad Tim. Paulus:* Manus nemini citò incap. 5. posueris, nec communicaueris peccatis alienis.

Tim. 1. Idem eadem in Epistola de Ecclesiæ ministris uerba faciens, dicit: Hi probentur primū, & sic

Et sic ministrent, nullum crimen habentes.

Item: Presbyteri qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina. Hic nota duo: Bene præesse, & in verbo & doctrina laborare. Tim. 1.
cap. 5.

Item in actis: Attendite vobis et vniuerso gregi, in quo Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se: propter quod vigilate, &c. Acto. 20.

Præterea D. Petrus de populi pastoribus in hunc modum verba facit: Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo. Et cum apuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam. Insuper apud Malach. Labia sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. 1. Pet. 5.
Malach. 2.

Ad hæc Dominus per Oseam: Quia tu scientiam repulisti, repellam ego te, ne sacerdotio fungaris mihi. Osee 4.

Paulus quoque de suo Timotheo testatur, & eundem 2. Tim. 3.

eundem commendat, quòd sacras literas non-
erit ab infantia, quæ potuerunt illum, & per eas
ille alios instruere ad salutem.

Esai. 52. Item Esai: Mūdāmini, qui fertis uasa domini.

Leuit. 19. Et in Leuitico: Sancti estote, quia ego san-
ctus sum dominus Deus vester.

Ezech. 3. Postremò Dominus apud Ezechielem mi-
natur, quòd velit sanguinem subditorum re-
quirere de manibus pastorū, si in prædicādo, et
officio suo satisfaciendo fuerint negligentes.

Hisce ex oībus perfacile est scire, quæ nā sine
potissimæ qualitates, proprietates, et cōditio-
nes, quæ in ecclesiæ ministris requirūtur. Por-
rò quādo vetus illa et cūprimis laudabilis iam
penitus inoleuit cōsuetudo, eamq̄ propemodum
oēs, qui in publicum suas emittūt lucubratiōes,
studiosè vsq̄ obseruāt, ut eximium et singularē
sibi aliquem deligant patronū, cui sua monu-
mēta dedicēt, vt eius patrocīnio et auctoritate
à nefarijs criticorū et obtrectatorū calumnijs,
latratibq̄ eò sint tutiores: eadē ego cōsuetudinē
sp̄rnere nequaquā uolui, quin sectandā potius
putarim. Quapropter mihi diu multūq̄ animo
agitanti, cum iam patrono potissimum, aliorum
exemplo, hæc nostra nuncuparem, nemo alius
hanc ad rem magis accōmodus occurrit, quā
vos domini clarissimi, Mecenate sq̄ mei mu-
nificētissimi: qui omnīū optimè & rectissimè
præsentē

presenti vestro patrocinio, quandocumq; fueris
necesse, mihi adesse poteritis: quicq; omnium
optimè, cum de me, tum vniuersa nostra de
schola, atq; ipso Ordinandorum examine semper
estis promeriti. Vobis ergo, reuerendim Christo
patres ac viri excellentissimi, hanc nostram ca-
techesin, seu ordinandorū examē (quia uestro in-
primis auspicio, iussu et autoritate in publicum
prodit) nūcupare iustum est, uobisq; hac offerre,
tanquā mei erga uos animi grati *μνημόσυνο*
iudiciūq; perpetuū. Proinde uos etiā atq; etiam
oratos et obsecratos uelim, ut hoc quicquid est
muneris, quod vobis à me cliente uestro offer-
tur et dedicatur, lubentibus beneuolisq; animis
pro singulari uestro in me studio, accipere non
dedignemini: obnixeq; flagito, ut posthac me,
scholam uestram, et ordinandorū examen ea,
quabactenus, beneuolētia, amore, studio, fauore
et liberalitate prosequi pergatis. Quomāquidē
plurimū hac tēpestate catholicae ecclesiae inter-
est, scholas et ordinandorū examina cum rectē
institui, tū diligēter obseruari: quod sanè oēs ha-
rū rerū periti, et pij et catholici viri vno ore in-
genuè fateri cogūtur: imò hoc ita esse, tū resipiscit
tū quotidiana satis superq; nos docet experiētia.
Videmus enim, dijs gratia, hac nostra etate nō
paucas per Germaniā ecclesias reuerendiss. et
ampliss. domini Cardinalis et Episcopi nostri es
vestra

uestro exemplo inductas, scholas celebres non
penitendis sumptibus, aut nouas instituere,
aut propemodum incuria collapsas instaurare,
Ordinandorūq; examina strictius obseruare,
reformareq;, vt non modica spes sit, hac via in
posterū rebus Ecclesiasticis multò melius cōsul-
tum fore. Deus opt. max. vos dominos et Me-
cēnates meos benignissimos ecclesiæ suæ (cui huc
vsq; hac celebri in vrbe magno cum fructu, nec
minori cum laude, præsidetis: atq; studiosè
semper curatis, vt cultus diuinus per oīa quam
diligentissimè ac quàm optimo ordine, pietate,
deuotione, stricta deniq; et diligenti recti regi-
minis ac discipline Ecclesiasticæ obseruatione,
coercendo videlicet & puniendo discipulos ac re-
belles, et bonos idoneosq;, quos Ecclesiæ usui es-
se censetis, pro meritis prouehendo, & ad meli-
ora semper promouendo: ad omnipotentis Dei
gloriam, & Ecclesiæ Catholicæ restaurationē,
peragatur: vsq; adeò, vt hac in parte omnium
bonorum iudicio, nulli per vniuersam Germa-
niam Ecclesiæ cedatis) quàm diutissimè super-
stites & incolumes conseruare, conatusq; ve-
stros longè sanctissimos pariter & pulcherri-
mos, maximeq;, necessarios benè fortunare di-
gnetur. Datum Augustæ Vindelicorū: Anno
recuperatæ per Christū salutis, millesimo, quin-
gesimo, sexagesimo tertio, mense Decembri.

INDEX

INDEX COPIOSVS

ACPERSPICVVS OMNIVM
eorum quæ hoc in opere comprehendun-
tur, iuxta ordinem alphabeticum
ritè digestus.

A

Acedia quid sit.	199
Acolythorum officium quod.	138. & 255
Agnus Dei in Missa quid significet.	159
Amen quare in fine orationis Dominicæ po- natur.	39
Angeli qui.	216
Angelorum Chori vel ordines quot, & quo- modo differant.	214
Angelorum officium quale sit, & vnde illud vocabulum deriuetur.	216
Apocryphi libri qui.	9
Archangeli qui dicantur.	215
Articulus quid.	14
Attributa Dei personarum quæ.	5
Auaritia quid.	197

B

Baptismus quid.	86
Baptismi effectus quis.	92
Baptismi forma quæ.	91
Baptismus probatur.	87
Baptismi Cæremoniæ, & mystici ritus qui.	94
	Bapti-

Baptizandi an sint parvuli nec ne.	92
Benedictio in fine Missæ quid denotet.	160
Biblicorum librorum distinctio.	8

C

Cæremoniæ Ecclesiasticæ quæ.	73
Cæremoniæ quibus Ecclesia vitur.	230
Cæremoniæ quid.	231
Canon maior quid significet.	158
Canonicæ horæ quot.	160
Canonicarum horarum institutionis causa & ratio.	Ibidem.
Canonicarum horarum autoritates.	163
Canonici libri qui.	8
Cardinales virtutes quot sint, & cur sic nominentur.	206
Castitas quid.	221
Casus reseruat Episcopo ordinario quot, & quot summo Pontifici.	177
Catechismus quid & quæ vox.	1
Catholico homini & Christiano credenda quæ.	21
Causæ ob quas Ecclesia laicis alteram speciem Eucharistiæ ademit.	122
Causæ de quibus Christus sese nobis in Sacramento Eucharistiæ testum, & sub panis & vini speciebus velatum exhibere voluit.	127

Character

Character quid.	83
Charitas quid.	39 & 206
Charitas vbi contineatur.	41
Charitatis probationes.	44
Cherubin inter choros angelorum qui.	215
Christus cur adpelletur Dominus noster.	15
Collectæ in Missa quid significant.	155
Collecta vltima quid sibi velit.	159
Commune in Missa quid.	Ibidem.
Communio vnius speciei probatur.	122
Concupiscentia quid.	186
Concupiscentia probatur, ex locis sacrae scripturae, ibidemq; ostenditur, omnes homines esse peccatores.	187 & 189
Confessio quid & quoruplex.	104
Confessionis condiciones quæ & quot.	105
Confessarij boni condiciones quæ & quot.	106
Conditioes in ordinandis necessariò requisitæ, & proinde diligenter, priusquam examinètur & admittantur, inuestigandæ.	250
Confirmatio quid.	96
Cõfirmatiõis materia quæ, & quæ forma.	98
Confirmationis effectus.	99
Confirmationis Sacramentum habet auctoritatem.	96
Consecrationis verba quid significant.	158
Consideranda in quolibet peccato quæ & quot.	196

Consilium quid.	209
Cōtritio quid, & vnde habeat autoritatē.	104
Credo vel Symbolum in Missa, quid sibi velit.	157
Crederē quid, & quæ sit differentia, inter credere in Deum, credere Deum & credere Deo.	14

D

Decalogus quid.	41
Decalogi summa.	69
Degradatio quid.	176
Desperatio quid.	203
Deus quid, vnde dicatur Latinis, Hebræis, Græcis & Germanis.	3. & 4
Deus an sit dicendus triplex.	5
Deus quare dicatur pater noster.	28
Deus quomodo dicatur in cœlis esse, cum sit ubiq;.	28
Diaboli natura quæ.	217
Diaboli nomen vnde veniat, & in quibus Tyrannidem exercent.	219
Diabolus quomodo Tyrannidem suam exercent.	219
Diaconorum officium & censura quæ.	138 (& 264
Dilectionis mandata quæ.	40
Diligenda quot sint.	41
Disciplina Ecclesiastica quid.	169
Diuor-	

Diuortium ubi & quando sit permissum.	145
Dominationes quæ.	215
Dona Spiritus sancti quot.	208

E

Ecclesia quid & quotuplex.	179
Ecclesia cur Christiana, Sancta & orthodoxa nominetur.	180
Ecclesia cur Catholica & Apostolica.	181
Ecclesia præcipit quædam tenenda et creden- da, præter scripturæ expressæ autoritatem.	(21 & 23)
Ecclesia an possit errare.	181
Ecclesiasticæ censuræ quæ.	174
Ecclesia militans quid.	179
Ecclesia quid à Synagoga differat.	182
Ecclesia triumphans quid.	179
Ecclesiasticæ clauæ ex sacris Synodis pro- bantur.	169
Ecclesiastica disciplina probatur.	170
Effectus seu virtus Sacramentorum.	84
Effectus seu vis Sacramenti cuiusq;.	85
Eleemosyna quid.	114
Eleemosyna habet autoritatem in sacris lite- ris.	114.
Eleuatio hostiæ & extensio manuum, quid si- gnificent.	158
Episcoporum officium quod.	139
Epistola quid.	156

Errores circa Sacramētū Euchar: exorti.	125
Euangelium quid.	157
Euangelicæ beatitudines quot.	209
Euangelica consilia quot.	220
Eucharistia quid significet, & quid sit.	118
	(& 119
Eucharistia quæ, & quot in se contineat.	120
Eucharistia sub qua specie sit Christi fidelibus dispensanda.	121
Eucharistia probatur ex sacra scriptura.	134
Eucharistiæ effectus.	131
Eucharistiæ forma.	130
Eucharistiæ materia.	Ibidem.
Examinatio, ordinatio & institutio clericorum ad ministeria.	173
Exorcistarum officium quod.	138
Excommunicatio quid.	174
Excommunicatio maior quid.	175
Excommunicatio minor quid.	Ibidem.
Extrema vnctio quid.	150
Extremæ vnctionis effectus.	151
Extremæ vnctionis forma.	Ibidem.
Extremæ vnctionis materia.	Ibidem.
Extremæ vnctionis minister quis.	Ibidem.
Extrema vnctio habet autoritatem.	150
F.	
Fides quid.	12 & 205
Fidei Symbola quot.	13
Fides quotuplex.	12

Fides viua seu formata quid.	Ibidem.
Fides an sola iustificet.	Ibidem.
Fortitudo quid.	207
Fractio hostiæ quid significet.	158

G.

Gloria in excelsis quid sibi velit.	155
Graduale quid.	156
Gratia quid & quotuplex.	76
Gratia operans quid.	Ibidem.
Gratia cooperans quid.	Ibidem.
Gratia præueniens quid.	77
Gratia subsequens quid.	Ibidem.
Gula quid.	198

H.

Hæresis quid, & quæ eius Etymologia.	243
Hæreticus quis censendus.	244
Hæreticorum officium quod.	Ibidem.
Hæretici, eorumq; officia probantur ex sacra scriptura.	Ibidem.
Halleluia quid.	156
Hierarchia quid.	163
Hierarchia Ecclesiastica quid, & quotuplex.	Ibidem, & 164
Hierarchicus ordo, locis sacræ scripturæ pro- batur.	165
Hoïsnouissima, semp memorâda, quot.	223
Hypodiac. officii, & cësura, 138. 256. & 258	

I.

Ieiunium quid,	112
----------------	-----

Ieiunij probationes.	113
Immissio partis hostiæ in calicem quid sibi velit.	158
Impœnitentia quid.	204
Impedimenta matrimonij quæ.	147
Impugnatio agnitæ veritatis quid.	203
Indulgentia quid.	231
Indulgentiæ unde originem sumant.	233
Indulgentiarum testimonia.	237
Intellectus quid.	209
Interdictum quid.	176
Introitus in missa quid.	155
Inuidia quid.	198
Inuidentia quid.	203
Ira quid.	198
Irregularitas quid.	176
Ite missa est quid denotet.	259
Iudicium mortuorum quotuplex.	238
Iudicium particulare quid, & quid vniuersale.	Ibidem.
Iurare an liceat nec ne	48
Iurisdictio Ecclesiastica quæ cõplectatur.	171
Iurisdictio habet locum in sacris	172
Iurisditionis clavis quid.	168
Iustificatio quid, & quot rebus constet.	183
	(& 184
Iustificatio quotuplex.	184
Iustitia quid.	207

K.

Kyrie eleison quid denotet. 155

L.

Lectorum officium quod. 138

Liberum arbitrium quid, & unde habeat auctoritatem. 182

Luxuria quid. 198

M.

Mandatum dilectionis, primum & secundum quod. 40

Matrimonium quid. 143

Matrimonij bona quot. 147

Matrimonij materia. 145

Matrimonij forma. 146

Matrimonij effectus. Ibidem.

Matrimonij testimonia. 148

Matrimonij autor quis. 143

Messias quis. 248

Messias probatur ex sacris literis. Ibidem.

Ministorum malorum destitutio. 174

Missa quid. 152

Missa quotuplex, & quot habeat partes. 153

Missæ effectus. Ibidem.

Missæ institutio. 152

Missa ubi habeat locum in sacris literis. 154

Misericordiæ opera quot, & quotuplicia. 210

O.

Obedientia quid. 222

Obstinatio quid.	203
Offertorium in Missa quid sibi velit.	157
Officium eorum, qui prima tonsura initiati sunt.	254
Oratio quid, & vnde habeat autoritatem.	112
Oratio dominica quid significet.	158
Oratio dominica quot habeat petitiones.	27
Ordo quid.	136
Ordo quotuplex.	137
Ordinis effectus seu res.	140
Ordinis materia quæ.	139
Ordinis Sacramenti forma.	Ibidem.
Ordo vel potius ordinatio sit ne Sacramentum.	136
Ordines omnes, vnum esse Sacramentū.	139
Ordo dilectionis quis.	40
Ordines minores quot, & quot maiores.	137
Ordinis cuiusq; officium quod, & quæ censura de singulorum ordinū candidatis exigenda.	254
Ordinis clavis quid, & vnde probetur.	168
Ostiariorum officium quod.	137
P.	
Pœnitentia quid.	101
Pœnitentia quotuplex.	102
Pœnitentiæ materia quæ, & quis effectus.	(117
	Pœnitentiæ

Pœnitentiæ forma quæ.	116
Pœnitentiæ partes quot.	104
Pœnitentiæ probationes.	101
Parochorum, qui ad curam regendam adsumuntur, officia & examen.	267
Pars Canonis quæ sequitur, & secretè legitur.	158
Partes sacræ scripturæ quot.	6
Paupertas quid.	220
Pax Domini sit semper vobiscum, quid significet.	159
Peccatum quid, & quotuplex.	191 & 192
Peccatum actuale quid.	194
Peccatum actuale quotuplex.	195
Peccatum in spiritum sanctum quid.	202
Peccatorum in spiritum sanctum auctoritates.	203
Peccata clamantia in cœlum quot.	201
Peccatum veniale quid.	195
Peccatum originale quid.	192
Peccatum mortale quid.	195
Peccata mortalia quot.	196
Peccatis omnes penè homines, & maximè originali, ante Baptismum obnoxios esse probatur.	187
Peccata seu vitia virtutibus Theologicis opposita.	12
	Peccatis

Peccatis alienis, quot modis communicemus, & cur sic adpellentur.	199
Pietas quid.	208
Potestates clauium quæ, & quot sint.	167
	(& 168
Potestates angelorum.	215
Purgatorium an sit nec ne.	224
Purgatorium quid sit, & quomodo differat ab igni infernali.	226
Purgatorium quid.	224
Præceptum quid & quotuplex.	41 & 42
Præcepta Dei quot.	42
Præcepta prioris & secundæ tabulæ quæ.	43
Præcepta & traditiones Ecclesiæ.	70
Præcepta Ecclesiæ quæ.	71
Præcepta veteris Testamenti quæ & quotu- plicia.	10
Præfatio in Missa quid.	157
Præparatio ad suscipiendum Sacramentum Eucharistiæ.	132
Presbyterorum officium & censura.	138
	(& 264
Præsumptio quid.	203
Primatus S. Petri & sedis Apostolicæ.	165
Principatus Angelorum.	215
Promissiones Dei & scripturæ, quibus Sacra- mentum ordinis nritur.	141
Prudentia quid.	107
	Ritus

R

Resurrectio generalis mortuorum.	240
Ritus seu Cæremoniæ in Sacramento Confirmationis.	100

S

Sacramentum quid & quot.	74 & 75
Sacramenta quibus nominibus adpellentur, & an semper largiantur gratiam.	78
Sacramenta unde habeant vim, & efficaciam, & quotuplicia.	81
Sacramentorum institutionis quæ sit causa.	(77)
Sacramenta nouæ legis quotuplicia.	82
Sacramenta nouæ & veteris legis, quomodo differant.	81
Sacramentorum partes quot, & quot in vnoquoq; sint consideranda.	83 & 84
Sacra scripturæ utilitas quæ.	2
Sanctorum inuocatio & veneratio habet auctoritatem.	229
Sancti an sint inuocandi.	227
Sanctus in Missa quid significet.	158
Sapientia quid.	209
Satisfactio quid & quotuplex.	110
Satisfactione opus ne sit, cum virtute absolutionis Sacerdotalis, confitenti peccata remittantur.	115
Satisfactionis auctoritates.	115
Satis-	

Satisfactionis opera seu partes.	112
Sensus exteriores quot.	205
Seraphin angelorum.	215
Scientia quid.	208
Spes quid.	25 & 206
Spes & quæ spei sunt, vbi potissimum contineantur.	26
Sponsalia & nuptiæ differunt.	149
Substantia panis & vini, an maneant in Sacramento Eucharistiæ, post Sacerdotis benedictionem.	128
Superbia quid.	197
Suspensio Ecclesiastica quid.	176
Symbolum quid.	14
Symboli Apostolici articuli quot.	13
Symbolum Apostolorum quare dicat, Iesum Christum filium Dei vnicum, cum sint multi.	15
Symbolum quo sensu dicat Christum descendisse ad inferos, cum ad tertium diem quieverit in sepulchro.	16
T.	
Temperantia quid.	207
Tempora quibus in anno vetitum est, celebrare nuptias.	149
Testamentum quid.	6
Testamentorum differentia.	7
Testamenti noui libri qui.	10
	Testamen-

Testamentum nouum quot partibus constet.	(11
Testamenti veteris libri qui & quot.	9
Testamenti veteris & noui distinctio.	6
Theologia quid & quæ vox.	2
Theologiæ subiectum quod.	Ibidem.
Theologicarum virtutum differentia.	16
Theologicæ virtutes quot.	11 & 205
Theologicæ virtutes quare sic vocentur.	11
Throni angelorum qui.	215
Timor Dei quid.	208

V.

Versiculi quibus mysteria indumentorum, quibus Sacerdos in Missa facienda vitur, explicantur.	160
Virtutes angelorum.	215
Visitatio Ecclesiæ quæ.	171
Victus præstandus ministris Ecclesiæ.	171

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the middle section of the page, appearing as a distinct block.

Faint, illegible text at the bottom of the page, continuing the block from above.

QVID EST CA-
TECHISMVS?

Catechismus est breuis, & succincta fidei, & religionis Christianæ traditio: qua rudes adhuc in Christo instituuntur.

QVÆ VOX EST CATE-
chismus?

GRæca, descendens à uerbo $\kappa\alpha\tau\eta\chi\acute{\iota}\omega$, quod idem est cum $\kappa\alpha\tau\eta\chi\acute{\epsilon}\omega$, ac significat uiua uoce erudio: nam $\eta\chi\acute{\omega}$, id est, fons, uel uox: quòd mysteria olim non scripto, sed uoce tra-derentur. Inde Catechesis, instructio Baptizādorum in fide: Et Catechumeni dicti
A sunt,

sunt, qui rudes adhuc in Christo, primis Christianæ religionis elemētis imbuūtur, & initiantur. In nascentis enim seu primitiuæ Ecclesiæ primordijs, cū adulti Sacramentum Baptismi suscepturi erāt, primū omnium erudiebantur in articulis fidei Christianæ, iuxta Symboli Apostolici regulam: & quid de deo ipso sentiendum esset. Et qui huiusmodi Christianæ doctrinæ rudimentis instructi erāt, antequam Baptisma perciperent, Catechumeni appellabantur: qui tametsi sacris fidei nostrę mysterijs initiati, & quid credere deberēt, edocti essent, nondum tamen

in

in Christo lauacro Baptisma-
tis erant regenerati.

QVID EST THEOLOGIA?

EST rerum diuinarū cogni-
tio: earum maximè, quæ sacris
diuinæ scripturæ libris tradi-
tæ sunt, & comprehensæ.

QVÆ VOX EST THEO-
logia?

GRæca itidem, *θεός* enim est
Deus, & *λόγος* sermo: perinde
sonans, ac si dicas: Sermo de
Deo, seu rebus diuinis; hinc
θεολογείν, quod disserere est de
rebus diuinis: & *θεολογική*, pri-
ma Philosophia, quæ res di-
uinas, & æternas contempla-
tur.

A 2 Quæ

QVÆ EST SCRIPTVRÆ SA-
cræ utilitas?

*2. ad Ti-
mot. cap. 3.* AD hanc quæstionem re-
spondet D. Paulus : Omnis
(inquiens) scriptura, diuini-
tus inspirata, utilis est ad do-
cendum, arguendum, corripi-
endum, erudiendum in iusti-
tia: ut perfectus sit homo Dei,
ad omne opus bonum instru-
ctus.

QVOD EST THEOLOGIÆ
subiectum?

EST Deus ipse : uniuersa em̄
Theologia tractat de Deo, &
essentia diuina . Quæ tamen si
de creaturis quoq; , & mori-
bus hominum agit , id tamen
nō fit alia ratiōe , nisi qua ad
Deum

Deū referunt, & ordinantur.

QVID EST DEVS?

RESPONDEO, Natura diuina, omnem creatum superat, & excedit intellectū, ideoq; nulla commoda & absoluta poterit explicari definitiōe. Ad hūc locum facit, quod Simonides poëta, quærēti cuidam, quid Deus esset, respondit: Quanto magis (inquiens) cogito de Deo, tātō minus scio. Est enim natura diuina infabilis, nec à quoquam poterit commodè ac perfectè, ut dixi, explicari: cōmuniter tamē dici solet: Deum esse, quo nihil meli⁹ cogitari queat. Et Diuus Paulus: Deus (inquit) *Rom. 111* est,

est, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia.

Ioan. 4.

Item Deus spiritus est, & eos, qui adorant eum, in spiritu & ueritate adorare oportet. Item Deus est spiritus, & mens æterna sine principio, sine fine: substantia indiuisibilis, inuisibilis, incorporea, ineffabilis, incomprehensibilis, sapientissima, optima, maxima, simplicissima, inæstimabilis, immensa, à nemine creata, & quæ oïa creauit: cuius maiestatem, & sublimitatem nemo hominum peruestigare, & inquirere poterit. Quæ est ipsum esse, & à qua rebus conditis uenit, ut sint, & subsistant.

*August. li.
1. de ilo-
strina Chri-
stiana ca. 5*

Deus

DEVS VNDE DICITVR?

SECUNDŪ aliquos, Deus Latinis dicitur à dando: quòd omnia nobis ab ipso donentur, & abundè suppeditentur. Græcis uerò θεός dici uidetur à θεωμαί, quod significat uideo, inspicio; quòd ipse omnia uideat, intueatur, uidentido penetret, & agnoscat: Omnia enim nuda sunt, & aperta oculis Dei, qui & abditissimas mentium cogitationes cognoscit: unde & καρδιογνωστὴς, id est, cordium scrutator, & cognitor adpellatur. Alij uerò sic dictum putant à θεῖν, hoc est, à currendo, quia ubique cum opus est, accurrit, & opem fert. Non-

nulli à metu Deum dictū existimant: ^{δ' iōs} enim Græcè, nomē est Iouis, & idem est, quod φοβός, id est, timor, uel metus latinè. Cum enim Deum dicimus, ens quoddam intelligimus, quod timere debeamus, iuxta illud Statiij Poëtæ, prim^o in orbe Deos fecit timor.

Porro Hebræis Deus appellatur Iehouah: quod est nomen tetragrammaton, diuinam naturam, & essentiam significans. Et Deus, cum dixit Moyfi: Ego sum, qui sum, dices filijs Israël: qui est, misit me ad uos: in illis uerbis naturam suam expressit. Videtur Augustinus huius esse opinionis; ut, Qui est, sit nomē Dei

*D. Aug.
lib. 1. de
Trinitat.
cap. 1.*

Dei propriū, quemadmodū
apud Hebræos Iehouah no-
men tetragrammaton, quod
sub quibusdam occultis my-
sterijs naturam diuinā signifi-
cabat, & ob id nunquam ab
humana lingua Iehouah pro-
ferebatur.

Memoria tene, quòd di-
uus August.asserit, Deū pro-
piū cogitari à nobis, quàm *Lib. 5. de*
dici, & propiū esse, quàm à *Tritat.*
nobis cogitetur. Postremò *cap. 3.*
Germani Deum appellant à
bonitate, seu clemētia, GOT:
ut sit, quasi dicas, Gūt: Solus
enim Deus natura bonus est,
atq; adeò summum bonum.

EST NE DEVS DICENDVS

triplex?

A

S

Non

NON, Deus enim simplex est, imò simplicissima natura, qui licet trinus sit in personis, est tamen triū personarū, patris & filij & Spiritus sancti, una substantia, una natura, una essentia, una diuinitas, æqualis gloria, par potestas, & coæterna maiestas. Tres
1. Ioan. 5. sunt, (inquit D. Ioan.) qui testimonium perhibent in cælo, pater, & uerbū, & Spiritus sanctus; & hi tres unū sunt.

QVÆ SVNT ATTRIBVTA
personarum?

*Vide hac
de re latius
magistrum
Senten. lib.
1. dist. 34.* **D**Eo patri attribuit potētia,
filio sapiētia, Spiritui sancto bonitas: tāetsi operatiōes
sint tribus personis cōmunes,
iuxta Athanasij Symbolum.
QVOT

QVOT SVNT PARTES
Scripturæ sacræ?

DVæ, Nouum & uetus Te-
stamentum: uetus testamen-
tum cōtinet libros Biblicos,
qui scripti & æditi sunt ante
Christum natum: ut sunt libri
Moyfis, Psalmorum, Prophe-
tarum, cum aliquot alijs.

Nouum Testamentum conti-
net libros scripturæ, qui ædi-
ti sunt post Christum natum;
ut sunt libri Euāgeliorū Chri-
sti, Epistolarum Apostolo-
rum, cum nonnullis alijs.

QVID EST TESTAMENTVM?

Testamentū fœdus est, seu
pactum, quod Deus nobiscū
iniuit & pepigit de æterna &
cœle-

cœlesti hęreditate possidēda.

DISTINGVVNTVR NE NO-
uum & vetus Testamentum?

ETiam, nam uetus Testa-
mentum promissiones habet
de rebus terrenis, & tempo-
ralibus: ut potè de possidenda
terra pmissiois, de abūdan-
tia, ubertate, & copia fructuū
terræ, de terra, lacte & mel-
le fluente, & eius generis alijs.
Nouum uerò Testamentum,
quod Deus nobiscum pepi-
git per filium suum unigeni-
tum, promissiones habet re-
rum cœlestiū, & æternarū, ut
gratiæ diuinæ, remissiōis pec-
catorū, regni cœlorū, & æter-
næ beatitudinis acquirendæ.

7

SVNT NE ALIÆ ADHVC
inter duo Testamenta dif-
ferentiæ?

SVnt equidem, Lex uetus
promittebat Christum exhi-
bendum, Noua uerò exhibet
iam promissum.

Vetus testamentum lex e-
rat carnalis, & timoris: Nouū
lex est spiritalis, & amoris.
Breue (inquit) August: di-
scrimen est inter uetus & no-
uum Testamentum, Timor
& Amor.

Lex uetus extrinsecus scri-
pta erat in tabulis lapideis,
quæ terrebat & cōdemnabat:
Lex noua intrinsecus scripta
est in cordibus piorum, quæ
iustificat, & hæredes cōstituit
gloriæ

Hic. 31. gloriae aeternae. De qua est
illud Hieremiae: Dabo legem meam in uisceribus eorum: & in corde eorum scribam eam.

Ioan. 1. Lex uetus data est per Moysen seruum Dei, & ut Apostolus ait ad Galatas, ministerio Angelorum: noua uero per ipsum filium Dei, iuxta illud Ioan: Lex per Moysen data est: Gratia uero, & ueritas facta est per Iesum Christum. Item lex Mosaica continebat umbram, & figuras rerum, iuxta illud Apostoli: Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata: Lex uero Christi, & Euangelica, ueritatem habet, lucem

cem, & ipsam rerum imagi-
nem.

PROBA ISTA ALIQUO MO-
do scripturae testimonijs.

Veteribus omnia cōtinge- *1. Cor. 10.*
bant in figuris, nobis autē oīa
in ueritate exhibita sunt.

Item, Litera occidit, Spiri- *2. Cor. 3.*
tus autē uiuificat. Ibi per literā
uetus intelligitur Testamen-
tum per Spiritum uerò nouū.

Apparuit gratia Dei sal- *Tit. 2.*
uatoris nostri omnibus homi-
nibus, erudiens nos.

Multiphariam, multisq; mo- *Heb. 1.*
dis Deus olim loquens patri-
bus in Prophetis; nouissimè
diebus istis locutus est nobis
in filio &c.

Vmbra habēs lex futuro- *Heb. 10.*
rum

rum bonorum, non ipsam re-
rum imaginem.

Exod. 25.

Deus loquitur Moyfi; uide
omnia facito secundum exem-
plar, quod tibi ostensum est
in monte.

EST NE ALIA LIBRORVM
Biblicorum distinctio?

EST, sunt enim alij libri Ca-
nonici, alij Apocryphi.

QUI SVNT CANONICI
Libri?

QVibus authoritas Eccle-
siasticorum dogmatum con-
firmatur. Dicuntur Canoni-
ci, quia κανών græcè, regula est
latinè; eò quòd ad ipsos, tan-
quam ad regulam, & quasi ly-
dium

dium lapidem, fidei ac religionis Christianæ documēta probanda sint.

QVI SVNT APOCRYPHI?

APocryphi sunt, de quorū fide dubitatur, & qui tantum ad ædificationem plebis valent, non ad confirmanda Ecclesiastica dogmata. Apocryphum em̄ uocatur, non quod est falsum, sed id, quod est absconditum, hoc est, quod ab Ecclesia publicè nō est receptū, tanquam canonicum.

Libri Canonici alio nomine Authentici dicuntur, unde & scriptura canonica authentica nomen habet: & Canonici, qui scripturā sacram

B

legunt,

legunt, & interpretantur;

QVI ERGO SVNT, ET QVOT

numero libri veteris Testa-
menti?

Libri ueteris Testamenti re-
censentur numero 37: Pen-
tateuchus, id est, quinq; Moy-
sis uolumina (hoc em̄ sonat
πεντάτευχος) Genesis, Exodus,
Leuiticus, Numeri, Deutero-
nomion. Deinde est Iosue, Iu-
dices, Ruth, quatuor Regum
libri, Paralipomenon duo,
Esdrae quatuor, Thobias, Iu-
dith, Esther, Iob, Psalterium,
Prouerbia Salomonis, Eccle-
siastes eiusdē, & Cantica Can-
ticorum, libellus Sapientiae,
Ecclesiasticus, quatuor Pro-
phetæ

phetæ maiores, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Threnorum, Baruch, Duodecim Prophetæ minores, & duo libri Machabæorum.

QVI ET QVOT SVNT LIBRI noui Testamenti ?

LIBRI noui Testamenti numerantur 27: Quatuor Evangelia, Acta Apostolorum, quatuordecim epistolæ Paulinæ, septem epistolæ Canonice, quas alij Catholicas appellant; sunt enim quasi uniuersales, & non ad unum hominem, uel Ecclesiam scriptæ, ut Paulinæ, sed ad plures, imò ad omnes, & uniuersos Christianos: ut tres D. Ioānis, Pe-

tri duæ, Iacobi una, Iudæ una,
& beati Iohannis Apostoli A-
pocalypsis.

QVÆ SVNT, ET QVOTVPLI-
cia ueteris Testamenti
præcepta?

Deut. 4. **T**Riplicia, Moralia, Iudi-
cialia, & Cæremonialia: Deu-
tero: 5. Custodi præcepta Do-
mini Dei tui, ac testimonia
& cæremonias, quas præce-
pi tibi,

Moralia erant de ijs, quæ
pertinent ad bonos mores &
uirtutes, quæ & rationi con-
ueniunt, semper & ubicq; ser-
uanda: cuiusmodi est præce-
ptum de diligendo Deo, &
proximo, & quæ Decalogo
con-

continentur, quæ & in nouo Testamento non sunt sublata, utpotè perpetuò duratura & seruanda. De quibus Christus dixit; Nolite putare, quia *Matth. 5.* ueni soluere legem aut Prophetas; non ueni soluere, sed adimplere.

Cæremonialia umbra erant & figuræ futurorū, & in Christum uenturum respiciebant, Christo autem apparente, antiquata sunt & abolita; umbra enim superuenienti ueritati celsit.

Iudicialia erant, quæ pertinebant ad lites iudiciorum, per Moysen constitutorum, quæ iam neminem obligant, præter unū populum Iudæi-

cum, ad cuius statum formandum, pro opportunitate illius temporis, præcipuè ser-
uiebant.

QVOT PARTIBVS CON-
stat nouum Testamentum?

T Otidem quoq̃, doctrina,
sacramentis (sub quibus Cæ-
remoniaè comprehenduntur)
& disciplina.

QVOT SVNT VIRTUTES
Theologicae?

T Res, Fides, Spes, Charitas.
Ait enim Apostolus: Nunc
autem manent fides, spes, cha-
ritas; maior horum charitas.

1. Corinth.
cap. 13.

QVARE DICVNTVR THEO-
logicae virtutes?

Quòd

Quòd circa illas tota Theo-
 logia uersetur : uel quia à
 solo Deo nobis infunduntur.
 Vel etiam, quia Deo reuelan-
 te nobis in sacra scriptura tra-
 duntur. Dicuntur etiã uirtutes
 infusæ, quòd diuinitus nobis
 infundantur, iuxta illud Apo-
 stoli: Charitas Dei diffusa est *Rom. 5.*
 in cordibus nostris per Spi-
 ritum sanctum, qui datus est
 nobis.

Et de fide ait idem Apосто- *Eph. 2.*
 lus: Gratia salui facti estis per
 fidem: & hoc non ex uobis.
 Dei enim donum est, non ex
 operibus, ne quis glorietur.

QUOT SVNT VITIA SEV
 peccata uirtutibus illis diui-
 nis opposita?

B 4 Toti-

TOtidem quoque, infidelitas, quæ opponitur fidei, desperatio spei, & charitati odium Dei.

QVID EST FIDES?

Heb. 11. **F**ides iuxta Paulum est substantia rerum sperandarum, argumentum non adparentium.

Item iuxta Doctores: fides est donum Dei, quo homo illustratus, firmiter adsentitur iis, quæ diuinitus ad credendum sunt reuelata.

Iuxta D. Chrysolomum, Fides est lumen animæ, ostium uitæ, & fundamentum salutis æternæ.

13
QVOT SVNT SYMBOLA FI-
dei ædita & ab Ecclesia re-
cepta?

QVatuor, unum Apostolo-
rum, alterum Athanasij, terti-
um Nycænum, & quartum
Constantinopolitanum.

QVOT SVNT ARTICVLI FI-
dei Symboli Apostolici?

DVodecim iuxta numerum
duodecim Apostolorum.

1. D. Petrus: Credo in De-
um patrem omnipotentem,
creatorem cœli & terræ.

2. D. Iacobus maior: Et in
Iesum Christum filium eius
unicum Dominum nostrum.

3. D. Ioannes Euangelista:
Qui

Qui conceptus est de Spiritu sancto ; natus ex Maria uirgine.

4. D. Andreas : Passus sub Pōtio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus.

5. D. Philippus : Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis.

6. D. Thomas : Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

7. D. Bartholomæus : Inde uēturus est iudicare uiuos & mortuos.

8. D. Matthæus : Credo in Spiritum sanctum.

9. D. Iacobus minor : Sanctam Ecclesiam Catholicam, sanctorum communionem.

10. D.

10. D.Simon: Remissionē
peccatorum.

11. D.Iudas Thadæus: Car
nis resurrectionem.

12. D.Mathias: Vitam æ-
ternam.

QVID EST SYMBOLVM?

SYMBOLŪ, prout proposito
nostro inseruit, est certorū
articulorū fidei Ch̄rianae col-
lectio, et quasi in unū collatio.

QVID EST ARTICVLVS?

EST certum aliquod fidei
dogma, ab alijs seiunctum.

Quemadmodū em̄ articulus
ppriè dicit̄ partiū disiunctarū
cooptatio quædam, & in unū
colligatio, prout in corpore
particulæ mēbrorū sibi inui-
cē coaptatæ, articuli dicunt̄:

ita

ita fidei Christianæ dogmata
dicuntur per articulos distin-
gui, quatenus in aliquas cer-
tas partes fecernuntur.

QVID EST CREDERE?

CRedere est, firmissimè, &
absq; omni dubitatione, assen-
tiri ñs oïbus, quæ nobis à pri-
ma ueritate, hoc est, à Deo re-
uelata sunt, & ab Ecclesia Ca-
tholica credenda proponunt.

QVOMODO DIFFERVNT

credere in Deum, credere De-
um, & credere Deo?

CRedere in Deum, est Deū
credēdo amare, p̄ceptis illius
obseq; & uitā iuxta illa insti-
tuere. Credere Deum, est cre-
dere.

dere, quòd Deus sit. Credere Deo, est credere ea omnia esse uera, quæ unquã nobis à Deo, uel per filium suũ, uel per Angelos, uel per patriarchas & Prophetas, uel per Apostolos, siue per quoscunq; ministros suos & Doctores, atq; adeò per Ecclesiam Catholicam, firma fide tenēda & credenda prop osita sunt.

QVARE DICIT SYMBO-

lum Apostolorum, Iesum Christum filium Dei unicum; cum multi sint filij Dei?

VNicus est filius Dei naturalis, utpotè Iesus Christ⁹, uerus Deus & homo, Patri æterno cogqualis & ὁμοῦσιος, id est, con-

Ioan. 1.

consubstantialis: sed multi sunt filij Dei adoptiui, ut potè omnes regenerati lauacro Baptismatis, Christi sanguine & passione redempti, omnes iusti, sancti & electi. Ioan. 1. Potestatem dedit filios Dei fieri ijs, qui credunt in nomine eius. Natura itaq; unus & unigenitus filius Dei est Christus Iesus: Gratia autem & adoptione, omnes iusti & sancti sunt Dei filij.

CVR CHRISTVS ADPELLATUR Dominus noster?

QVia ipse nos ab æterna uindicauit morte, & in libertatem atq; adoptionem filiorum Dei adseruit. Et ideo peculiari scripture phrasi adpellatione

latione Domini, Christus intelligitur. Hoc frequenter videre licet in epistolis Pauli, ut: pax, gratia & misericordia à Deo Patre & Domino nostro Iesu Christo, et sepius in alijs scripturæ locis.

QVO SENSV DICIT SYMBOLUM, Christum descendisse ad inferos, præsertim cum vsq; ad tertium diem quieuit in sepulchro?

CORPUS Christi triduo quieuit in sepulchro, uerum anima eius inferos adiit, & lymbum patrum, quem scriptura inferna loca peculiari locutione adpellat, penetrauit.

DIFFERUNT NE VIRTUTES Theologicae?

ETIã, fides eam & spes, prout su-

ut supra ostendimus, uiatorum tantum sunt, in patria uero euacuabuntur, ut ait Paulus:

1. Cor. 13. Charitas autem nunquam ex-
cidit. Ignis charitatis hic qui-
dem accenditur, alibi uero ue-
hementius inflammabitur.

Item fides & spes differunt: quia fides est rerum praesentium, praeteritarum et futurarum: Spes uero futurarum tantum. Adhaec, fides uersatur tam circa bona, quam mala. Credimus aeternam iustorum beatitudinem, credimus & aeternam malorum damnationem: speramus autem duntaxat aeternam foelicitatem, & quaecumque ad eam consequendam conferunt.

EST

EST NE MULTIPLEX

17

Fides?

EST, una uiua, altera mortua: siue, una formata, altera informis. De uiua seu formata est illud Apostoli uerbum: In Christo Iesu neq; circum- *Galat. 5.*
cisio ualet, neq; præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. De mortua uel informi ait Iacobus: Fides sine *Iacob. 2.*
operibus mortua est.

Item fides alia est infusa, alia acquisita. De infusa ait Apostolus: Gratia Dei salui *Ephes. 2.*
facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, Dei enim donū est. De acquisita: Fides ex auditu &c.

Fides uiua seu formata est,
C quæ

Iacob. 2.

quæ ornata est & quasi amictu bonorum operū vestita. Fides verò mortua vel informis, quæ bonis operibus destituitur; iuxta beati Iacobi doctrinam. Quemadmodum corpus anima recedente moritur, ita fides ipsa bonis operibus destituta, mortua dicitur.

IVSTIFICAT NE SOLA
FIDES?

HÆretici mordicus retinēt dogma illud de sola fide iustificante; verum nos, qui Catholicam fidem profitemur & tueri parati sumus, liberè cum Ecclesia Catholica adserimus, solam fidē iustificare nō posse. Id quod multis scripturæ locis

locis comprobari & liquido demonstrari poterit. Principio pro nostra adsertione facit quod ait Iacobus, fidem sine operibus mortuam esse. *Iacob. 2.*

Iacobo succedit Paulus: Si linguis hominum (inquiens) loquar & Angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. *1. Cor. 13.*

Et si habuero omnem fidē, ita ut mōtes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meū, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. *Ibidem.*

C 2 Item

Galat. 5. Item ad Galatas ait idem
Apostolus : In Christo Iesu
nec circumcisio aliquid ualet,
neq; preputium, sed fides que
per dilectionem operatur.

Matt. 19. Christus ait: Si uis ad uitã
ingredi, serua mandata Dei.

Iacob. 2. Ad hæc Iacobus : Dæmo-
nes (inquit) credunt, & con-
tremiscunt.

Matt. 25. Apud Matthæum scribitur,
fatuas uirgines dixisse prudẽ-
tibus: Date nobis de oleo ue-
stro, quia lampades nostræ
extinguuntur, ubi olei nomi-
ne bona opera intelliguntur.
Et eodem capite : Tunc dicet
rex ihs, qui à dextris eius sta-
bunt, uenite benedicti patris
mei, possidete paratum uobis
regnum

regnum à mundi constitutio-
 ne: Esuriui em̄ & dedistis mi-
 hi manducare, sitiui, & dedi-
 stis mihi bibere, & q̄ sequunt̄.
 Et paucis interiectis: Discedi-
 te à me maledicti in ignē æter-
 num, qui paratus est Diabolo
 & angelis eius: Esuriui enim,
 & nō dedistis mihi manduca-
 re, sitiui, & nō dedistis mihi bi-
 bere, &c. Ex quibus omnibus
 facilè colligere licet, ad homi-
 nis iustificationem non solam
 fidem sufficere, quemadmodū
 nonnulli hæreticorum huius
 tēporis falsò docent, scribūt,
 & imperitæ plebi imponunt;
 sed & bona opera necessariò
 requiri.

Accedit huc quod Paulus de 2. Tim. 4

C 3 seipso

seipso inquit : Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidē seruauī, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Domin⁹ in illo die, iustus iudex : non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentū eius.

2. Tim. 2. Et alibi : Nam qui certat in agone non coronabitur, nisi & legitimè certauerit.

1. Cor. 5. Ad Corinthios suos : Oēs (inquit) nos manifestari oportet ante tribunal Christi ; ut referat vnusquisq; prout gessit in corpore suo, siue bonum siue malum.

Matth. 22 Amice (inquit Christus apud Matthæum) quomodo huc intraisti, non habens vestē nuptia-

nuptialem? Ibi nimirum per vestem nuptialem (Gregorio & Beda testibus) nihil aliud, quàm gratiam intelligi oportet: siue bona opera, quæ ex gratia proueniunt.

Ioannes in Apocalypsi: *Apoc. 14.*
Amodò iam dicit spiritus, vt quiescant à laboribus suis: opera enim eorum sequuntur illos.

Non auditores legis (ait Iacobus) iusti sunt apud Deū, *Iacob. 1.*
sed factores legis iustificabuntur. *Roman. 2.*
Legis perito illi apud Lucam dicebat Christus: Hoc *Luc. 10.*
fac & viues. Iam & Actorum primo scriptū legimus: Cœpit Iesus facere & docere.
Itaq; ex ijs alijsq; permultis

& innumeris ferè scripturæ
locis & testimonijs perspicuū
est, opera bona necessario re-
quiri ad impij iustificationē.
Malè itaq; concludunt hære-
tici, sola fide iustificari homi-
nem, eò quòd Paulus dicat:
Arbitramur hominem iustifi-
cari per fidem, sine operibus
legis. Dicens ex operibus le-
gis, non excludit Apostolus
opera Euangelij seu nouæ le-
gis, quæ sunt opera charitatis,
& quæ nobis Christifidelibus
locis iam adductis præcipiun-
tur, ut quæ omnino necessaria
sint ad nostram salutem; sed
tantummodò legis Mosaicæ
opera, sine quibus hominem
iustificatū iri affirmat Apo-
stolu s.

stolus. Itaq; necesse est, ut ad hominis iustificationem bona opera accedant, & cum primis uirtutes illæ, quas adpellant Theologicas, fides, spes & charitas: Charitas enim iustificationis causa est formalis, quæ sine fide & spe in hac uita esse nequit: Nemo enim diligere poterit, quod nõ credit, nec sperat.

QVÆ SVNT HOMINI CHRISTIANO & verè Catholico credenda?

OMnia quæ Ecclesia Catholica credēda proponit & precipit, siue ea expressè in literis sacris contineantur, siue bona consequentia ex eis dedu-

cantur, neq̄ ulla ijs ratione re-
pugnēt; & summatim: quæ-
cunq̄ nobis ab Ecclesia ipsa,
quæ Spiritus sancti magiste-
rio ducitur, regitur & guber-
natur, tradita sunt.

RECITA ALIQUA QUÆ EC-
clesia præter scripturæ expressæ au-
toritatem fide tenenda &
credenda præcipit.

COMplura sanè huiusmodi
sunt; ita Ecclesia præter scri-
pturæ autoritatem quatuor
recepit Euangeliorum volu-
mina, eorumq̄ autores, Mat-
thæum videlicet, Marcum,
Lucam & Ioannem, cæteris
qui etiam historiam Euange-
licam conscripserunt repudi-
atis. Atq̄ idem iudicium est
de

de alijs libris Canonicis. Ita sine scripturæ autoritate Sab-
 bati feriatiorem in diem Do-
 minicum transtulit. Similiter
 ferias Paschatis, Pentecostes,
 Natiuitatis, Circumcisionis
 Christi, Epiphaniæ, D. Vir-
 ginis matris Mariæ, Apосто-
 lorum item & Martyrum,
 aliorumq; Sanctorum memo-
 rias celebrandas religiosa so-
 lennitate instituit, tum ad ex-
 citandam imitationem (ait
 Aug.) tum vt meritis eorum
 confociemur, tum etiam, vt
 orationibus illorum adiuue-
 mur. Ad hæc Ieiunia quatuor
 temporum, Quadragesimam
 & pleraque alia in Ecclesia
 sine scripturæ autoritate piè
 &

& religiosè obseruamus. Item paruulos esse baptizandos, & breuiter permulta id genus alia, quæ non solum à nobis Catholicis, sed etiam ab aduersarijs nostris sine ulli⁹ expresse scripturæ autoritate tenentur, obseruantur & creduntur; &, ut omnia uno uerbo dicam, nihil penitus eorum, quæ ad animæ salutem spectant, à pijs & uerè Catholicis fit aut creditur, quòd non originem suam & fundamentum quodammodò ex Ecclesiæ autoritate habeat. Quod perspicuum est ex D. Aug. uerbis: Non crederem (inquietis) Euangelio, nisi Ecclesiæ autoritas me commoueret.

PROBA TESTIMONIIS

scripturæ aliqua in Ecclesia obseruari rectè & teneri posse, tametsi expressè literis sacris non sunt prodita.

TENEte traditiones quas didicistis, siue per Epistolam, siue per sermonem meum. *2. Thef. 2.*

Quæ à me audisti per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. *2. Tim. 2.*

Laudo uos fratres quòd per oïa mei memores estis, & sicut tradidi uobis præcepta mea tenetis. *1. Cor. 11.*

Cætera, cùm uenero, disponam. *Ibidem.*

Si quis autem uidetur contentio-

rentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, necq; Ecclesia Dei.

1. Cor. 14. Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant in vobis.

Ioan. 16. Multa adhuc habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cùm autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

Ioan. 20. Multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorũ suorum, quę non sunt scripta in libro hoc.

Acto. 15. Perambulabat autē (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias & præcipiēs custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.

Cum

Cum autem pertransirent *Acto. 16.*
 ciuitates, tradebant eis custo-
 dire dogmata, quæ erant de-
 creta ab Apostolis & seniori-
 bus, qui erant Hierosolymis.

Verbum Domini manet *1. Pet. 1.*
 in æternum: Hoc est autē ver-
 bum, quod Euangelizatū est
 in vobis. Iam ex hisce scriptu-
 ræ testimonijs constat multa
 esse à Christo & Apostolis in
 Ecclesia constituta, quæ literis
 non sunt mandata: imò hinc
 perspicuum est, Ecclesiæ au-
 toritatem maiorem & potio-
 rem esse, aut saltem parem
 cum scripturæ autoritate, vt
 quæ posterior sit ipsa Ecclesia,
 omnemq; suam autoritatem,
 sensum, verum intellectum,
 &

& germanam interpretatio-
nem atq; explicationem non
aliundè habeat nec petere de-
beat, quàm ab ipsa Ecclesia,
certissima & uerissima scri-
pturarum interprete. Quod
autem Ecclesia Catholica non
possit errare, inde manifestū
est, quia est columna & firma-
mentum ueritatis, habetque
Spiritus sanctum doctorem
& gubernatorem, à quo edo-
cta est omnem ueritatē, quiq;
ei usq; ad seculi consumma-
tionem in omnibus indefinen-
ter aderit iuxta Chri-
sti promissionem

Matth, 28.

DE

29

DE SPE, ET REBUS
SPERANDIS.

QVID EST SPES?

SPes est virtus diuinitus infusa, per quam certa cum fiducia bona æternæ fœlicitatis expectamus.

Iuxta Magistrum Sententiarū: Spes est certa expectatio æternæ salutis ex gratia & meritis proueniens. Nam sine meritis aliquid sperare, non spes, sed præsumptio dici potest. Speranda autem propriè & præcipuè sunt bona futuræ & æternæ beatitudinis, & quæ ad ea consequenda conducunt atq; perducunt: vt quæ sola nos beatos efficiant.

*Lib. 3.
distin. 26.*

D

Et

Et quemadmodum fides,
ita & spes est de rebus non
visis. Spes enim quæ videtur,
non est spes: quod enim videt
quis, quid sperat? Distingui-
tur tamen spes à fide sicut vo-
cabulo, ita etiam rationabili
differentia (ait Magister Sen-
tentiarum) Est enim fides ma-
larū rerū & bonarū (prout su-
pra diximus) quia et bona cre-
duntur & mala. Est etiam fi-
des & præteritarum rerum &
præsentium & futurarū. Cre-
dimus mortem Christi, quæ
præterijt: credimus sessionem
Christi ad dexteram Patris,
quæ nunc est: credimus Chri-
stum venturum ad iudican-
dum, quod futurum est. Spes
autem

autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum.

PROBA SPEM SACRARVM
literarum autoritate.

DE Spe Paulus: Spe (inquit) *Roma. 8.*

salui facti estis. Psalmographus item: Bonum est sperare *Psal. 117.*

in Domino. Memoriae commendandū est, quod præclare à D. Bernhardo dictum est: *D. Bern.*

Sola miserationis spes apud te occupat locum.

Benedictus Deus (ait *1. Pet. 1.*

trus) & Pater Domini nostri *(1. Pet. 1.)*

Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam

regeneravit nos in spem viuā per resurrectionem Iesu Christi

ex mortuis, in hereditatem

D 2 in-

incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, & conseruatam in caelis.

Heb. 6. Fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quā sicut anchoram habemus animę, tutam ac firmam & incedentem vsque ad interiora velaminis.

Eccle. 2. Respicite, filij, nationes hominū, & scitote, quia nullus, qui sperauit in Domino, confusus est.

1. Cor. 13. Nunc autem manent, fides, spes, & charitas, tria hæc; maior horum charitas.

VBI SPES ET EA QVÆ SPEI
sunt, potissimum continentur?

In

IN oratione, quæ, à suo ipsius
 autore, Dominica adpella-
 tur. Vt enim fides, & ea, quæ
 credenda sunt, in symbolo
 Apostolorū, præcipuè com-
 prehensa sunt; charitas, & quæ
 ad eam pertinent in Decalo-
 go: ita sanè spes, & ea quæ no-
 bis speranda proponuntur,
 summam in oratione Do-
 minica continentur.

QUOT SVNT PETITIONES
 orationis Dominicæ?

SEptem. Porro pater noster
 qui es in cælis, nō est petitio,
 sed exordij loco positum est:
 & est quasi præfatiuncula &
 salutatio, qua nobis Deum pa-
 trem conciliare, et quasi more

D 3 ora-

oratorio beneuolum reddere
quærimus, adpellantes eum
patrem, vt cuius nos simus fi-
lij adoptiui, supplices & obe-
dientes.

- 1 Sanctificetur nomen tuum.
- 2 Adueniat regnum tuum.
- 3 Fiat voluntas tua, sicut in
cælo, & in terra.
- 4 Panem nostrum quotidia-
num da nobis hodie.
- 5 Et dimitte nobis debita no-
stra, sicut & nos dimittimus
debitoribus nostris.
- 6 Et ne nos inducas in tenta-
tionem.
- 7 Sed libera nos à malo.

A M E N.

QVARE

QVARE DEVS DICITVR

Pater noster?

DEVS est, & dicitur, pater noster, pluribus de causis.

Per creationem: Nunquid *Prima causa.*
non pater vnus omnium nostrū (ait Propheta) Nunquid *Mala. 1. 2.*
non vnus Deus creauit nos?

Per redemptionem: Tu autem (inquit Propheta) pater *Secunda causa.*
noster & redemptor noster, à *Esa. 2. 63.*
seculo nomen tuum.

Per renascentiã Sacramen- *Tertia.*
torū, qua nos sibi filios fecit:
Benedictus Deus (ait Petrus) *1. Pet. 1.*
& pater Domini nostri Iesu
Christi, qui regenerauit nos
in spem viuam.

Per fidem: Voluntariè (ait *Quarta.*
Iacob; genuit nos verbo veri-
tatis.

Ioan. 1. tatis, id est, fidei. Et *Ioan. 1.*
Dedit potestatem filios Dei
fieri ihs, qui credunt in nomi-
ne eius.

Quinta. Postremò per gratiæ ado-
ptionem: Accepistis (ait Apo-
Roma. 8. stolus) Spiritum adoptionis
filiorū Dei, in quo clamamus,
Abba pater. Hisce & plerisq;
alijs modis, scilicet cura, de-
fensione, hæreditatis præpa-
ratione, Deus pater noster es-
se rectè dicitur.

QVOMODO DEVS QVI VBI-
que & omni loco est, dicitur
esse in coelis.

DEUS dicitur esse & agere in
cœlis (prout cœli capiuntur,
pro corporibus illis cœlesti-
bus,

bus, quæ supra nos sunt, quorum ornatum, & pulchritudinem, atq; magnificentiam, arguit mirabile firmamentum, rara stellarū & astrorum varietate, adornatum) secundū maiestatem & gloriam suam: qui tamen essentia, præsentia, potentia, gubernatione & operatione ubiq; est. Deus omnia regit, & quicquid in rerum natura existit, verbo virtutis suæ continet, sustentat, gubernat & administrat.

Operatur omnia in omnibus. *Hebra. 1.*

Sin autem cæli methaphoricè sumuntur pro hominibus iustis, pijs & sanctis, de quibus

Propheta in persona Dei: cæ- *Esa. 66.*

lum mihi sedes est, & terra scabellum

D 5 bellum

Psal. 122. bellum pedū meorum. Item:
Qui habitas in cœlis, misere-
re nobis. Tunc & in ihs Deus,
quasi in quibusdam cœlis ha-
bitare dicitur. De quibus A-
2. Corin. 6. postolus: Vos (inquit) estis
templum Dei viui, & spiritus
Dei habitat in vobis. Itaqz
Deus, qui vbiqz est, dicitur es-
se in cœlis, secundum suam
maiestatem & gloriam: vel, in
sanctis et iustis, in quibus ipse
Deus optimus, maximus, hic
per gratiam suam, & alibi per
gloriam esse & peculiariter
habitare dicitur.

Adhæc nominantes cœlū,
admoneamur, ne petam⁹ ter-
rena & caduca, sed cœlestia &
æterna.

QVID

QVID PRIMA PETITIONE,
 quæ est: Sanctificetur nomen
 tuum, intelligitur?

P Etimus & oramus, vt Dei
 optimi maximi nomen san-
 ctificetur. Porro nominis di-
 uini adpellatione intelligitur
 ipsemet Deus. Itaq; petimus,
 vt Deus vbiq; ab omnibus
 vno ore, vnanimi consensu,
 eodem spiritu, cultu & hono-
 re celebretur, colatur, adore-
 tur: quanquã enim Deus opti-
 mus maximus antea sanctus
 est (quum ipse sit sanctus san-
 ctorum. Et Apostolus dicit:
 Qui est super omnia, benedi-
 ctus in secula) petimus tamen
 & optamus, vt sanctitas eius
 toti mundo innotescat, decla-
 retur,

retur, prædicetur, credatur,
diligatur, reueretur, honore-
turq; : ita nimirū vt quicquid
est vspiam perfectionis & di-
gnitatis, simulq; excellentiæ
& honoris, ipsi tribuatur : vt,
in toto orbe, ipse, habeatur &
nominetur solus, sanctissim⁹,
altissimus, iustissimus, sapien-
tissim⁹; vt solus Deus vener-
tur, magnificetur & diligatur,
nec à quoquam cōtemnatur.

QVID PETITIONE SECVN-
da, Adueniat regnum tuum,
oramus?

EA petimus, vt nobis, post
miseram hanc, et calamitosam
vitam, regnum cœlorū, id est,
æterna beatitudo donetur.

Non

Non enim habemus hic ma- *Heb. 13.*
 nentem ciuitatem, sed futurā
 inquirimus. Nam, etsi regnū
 cœlorum, varijs modis, in
 scripturis accipitur (interdū
 pro regno scriptura sacra, vbi
 Deus regnat quasi rex in se-
 creto consilio: Auferetur (ait
 Christus ad Iudæos) à vobis *Matth. 21.*
 regnum Dei, & dabitur genti
 facienti fructus eius. Non-
 nunquā pro regno Ecclesia,
 in qua ipse Deus haud aliter,
 quàm paterfamilias, in domo
 sua, regnat & imperat, de quo
 est illud verbū Euangelij in-
 telligendum: Colligent de re- *Matth. 13.*
 gno suo omnia scandala. Item
 pro regno cœlorum diuina
 gratia aliquando capitur, qua
 anima,

anima in omnibus mandatis
diuinis rectè gubernatur &
regitur. De quo Dñs apud
Lucæ. 17. Lucam: Regnū Dei (inquit)
intra vos est. Hoc tamē loco,
propriè non aliud intelligi-
mus, quàm regnum gloriæ &
æternæ beatitudinis, in quo
Deus pater, haud aliter, atq;
rex regum, atq; Dominus do-
minantium, regnat in æternū,
cuius regni non erit finis, in
quo totius est desiderij fatie-
Psalm. 16. tas, dicente propheta: Sati-
bor cū apparuerit gloria tua.

QVID TERTIA PETITIONE,

quæ est, Fiat voluntas tua si-
cut in cælo & in ter-
ra, à Deo exo-
ramus?

Peti-

PEtitione ista cupimus & o-
 ptamus, diuinam uolunta-
 tem, ubiq; & in omnibus, fie-
 ri & impleri, nō secus ab ho-
 minibus in terra, atq; semper
 eam exequantur Angeli & e-
 lecti Dei, in cœlis. Angeli q-
 dem & omnes sancti Dei, sic
 addicti sunt rectitudīni, & bo-
 nitati diuinæ, ut ab eius uo-
 luntate deflecti nequeant, ut,
 qui ministri Dei sunt paratif-
 simi, & uoluntatem eius sem-
 per faciant, & exequantur
 diligentissimè. Ipsi uerò ho-
 mines terrenam adhuc regio-
 nem incolentes, haud semper
 uoluntatem Dei amplectun-
 tur: imò sic omnes ferè facti
 sumus inutiles, ut uix unus
 sit,

sit, qui faciat bonum, & Dei
exequatur uoluntatem, Qua-
propter petimus à Deo & pa-
tre misericordiarum, quate-
nus uoluntati suæ non repu-
gnem⁹; cùm solus ipse sit, qui
benè uult, nec malè possit uel-
le, cùm ipse solus sit summum
bonum, à quo non nisi bonū
est, cuius uoluntas omnium
uoluntatum regula est & nor-
ma rectissima. Itaque Chri-
sto doctore semper orem⁹ ad
Deum patrem: fiat uoluntas
tua, hoc est, da, ut quod tu nos
uis facere, faciamus: quod tu
prohibes, caueamus: quod tu
consulis, impleamus: quod tu
uis, uelimus, tam in prosperis
quàm in aduersis; ut quemad-
modum

modum angeli, qui tecum in
 cœlo sunt, in omnib. tibi obe-
 diunt, ita etiam nos in omni-
 bus tibi obediamus, qui su-
 mus in terra.

QVARTA PETITIO, PANEM
 nostrum quotidianum da nobis
 hodie, quid in se continet?

QVarta petitione rogamus
 Deum patrem, vt omnia ne-
 cessaria, tam corporis, quam
 animæ alimenta, & ea, quæ ad
 illa acquirenda conducunt, be-
 nignè et misericorditer nobis
 suppeditet ac largiatur.

Vt enim ex duabus consti-
 tuti sumus partibus, corpore
 scilicet & anima, & quælibet
 earum, sua & propria indiget
 E refectio-

refectione & cōseruatione, ita
hac petitione iubemur Deum
exorare, p̄ vtroq; pane quoti-
diano, animæ (inquā) & cor-
poris. Porrò corporis panis
seu cibus est, quicquid ad cor-
poris sustentationem neces-
sariò requiritur: petentes itaq;
panem, non solum panem no-
bis dari volumus, sed à parte
totum, hoc est, quæcunq; cor-
pori nostro statuiq; necessa-
ria sunt: Habentes victum &
amictum (ait Apostolus) his
contenti simus. Cæterum pa-
nem, quē Lucas adpellat quo-
tidianum, id est, vilem, para-
bilem & communem: Mat-
thæus vocat supersubstantia-
lem, hoc est, qui (teste Theo-
phyla-

1. Cor. 6.

phylacto) substantiæ nostræ
 & constitutioni sufficit, quasi
 superadditus substantiæ no-
 stræ, ad sustentationem. Iam
 verò hac ipsa petitione, non
 corporis modò, sed & animæ
 ipsius alimenta nobis suppe-
 ditari petimus: prout sunt sa-
 crosanctæ Ecclesiæ Sacramen-
 ta, sacre conciones, lectio scri-
 pturarum, cum primis verò
 sacrosanctum & excellentissi-
 mum Eucharistiæ sacramen-
 tum, quod Christus ipse pa-
 nem uocat, qui de cælo descē-
 dit. Et panis (ait idem) *Ioan. 6.*
 quem ego dabo, caro
 mea est, quam da-
 bo pro mun-
 di uita.

QVINTA PETITIONE, QUÆ
est: Dimitte nobis debita nostra, sicut &
nos dimittimus debitoribus no-
stris, quid à Deo ro-
gamus?

EA petitione rogamus &
cupimus, nobis à Deo igno-
sci & condonari peccata no-
stra, quæ singulari adpellatio-
ne debita nuncupantur, alio
Euangelista tanquam inter-
LUC. 11. prete dicēte: Et dimitte nobis
peccata nostra. Et ipsi quoq;
peccatores, ab eodem Euan-
gelista, debitores nominan-
tur. Ad hæc nostra quoq;
non, neq; Diaboli, neq; An-
geli, nec alterius nominan-
tur peccata: eò quòd nullam
aliam habeant causam, quàm
voluntatem nostram, quæ no-
bis,

bis, non alijs, imputari, neq;
 possunt, neq; debent, cum vo-
 luntate nostra libera peccer-
 mus, Domino dicente: Perdi- *Osee. 131*
 tio tua Israël ex te, tantum-
 modo in me auxilium tuum.
 Peruulgatum & in ore ferè
 omnium est istud Augustini
 verbum: Peccatum adeò vo-
 luntarium est, vt si non fuerit
 voluntarium, non sit peccatū.
 Errant proinde, qui peccata
 sua, vel in Deum, vel in fatum
 reijciunt.

Iam verò si Dominus veri-
 tatis, ac omnis sapientiæ ma-
 gister, docuit sic orare disci-
 pulos suos, magnos illos &
 primos Apostolos suos, hoc
 est, homines alioqui perfectis-
 simos,

1. Joan. 1.

simos, ac eam orationem illis
dicendam tradidit. Profectò
dubium non erit, quin nemo
sit, qui sine peccatis vitam istã
mortalem transigat, nec esse
qui hac oratione: *Dimitte no-
bis debita nostra, non indi-
geat. Sin dixerimus, quia pec-
catum nõ habemus, nosipfos
seducimus, et veritas in nobis
non est: quod maximè de le-
uioribus illis & quotidianis
peccatis intelligi debere pu-
tat August. qui etiam ait: Si
omnes sancti, quotquot sunt,
& fuere, à primo iusto, vsq;
ad vltimum, simul essent, ni-
hil aliud dicerent, quàm, *Di-
mitte nobis debita nostra: ex-
cepta diua virgine matre Ma-
ria,**

ria, de qua, dum de peccatis loquimur, nullam prorsus volumus habere mentionem, ad quam solā verè dicit Spiritus sanctus: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Iam autem non dubiū erit, quin Deus nobis sit remissur⁹ peccata nostra, si et nos legem remissiōis seruauerimus, quā mox subiungit in hæc verba inquit: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Eadem enim mensura, qua mensi fueritis, remetientur & vobis. Christi doctrina clara est: Dimittite & dimittetur *Matth. 6* vobis. Item: Si non remiseri- *Luca. 6* tis hominibus, nec pater ve-

ster cœlestis remittet vobis
peccata vestra.

SEXTA PETITIONE, QVÆ

est : Et ne nos inducas in tenta-
tionem , quid à Deo obti-
nere cupimus ?

HAc ipsa petitione Deum
obnixiùs rogamus , vt omnẽ
tentationem à nobis auferat,
vtq; , si qua nobis immittatur,
fortiter ei resistamus. Est au-
tem triplex tentatio : Homi-
nis , Dei & Diaboli : Homo
tentat , vt experimentum su-
mat de re , quã ignorat : Deus
tentat , vt probet : Diabolus
tentat , vt decipiat , & homi-
nem ad malum pelliciat & in-
ducat.

Quam-

Quamuis autem caro, seu
 carnis concupiscentia & ho-
 mo, id est, mundus aliquando
 hoc modo tentent: hoc tamen
 haud secus agunt, atque quaedam
 Cacodæmonis instrumenta,
 qui per hæc conatur decipere,
 & ad peccandum hominem
 inducere. Non est nobis (ait *Ephes. 6.*
 Apostolus) colluctatio ad-
 uersus carnem & sanguinem,
 sed aduersus principes & po-
 testates, aduersus mundi re-
 ctiores tenebrarum, contra spi-
 ritualia nequitiae. Ad hunc
 modum intelligendus est san-
 ctus Iacobus: Nemo (ingens) *Iacob. 1.*
 cum tentatur, dicat, quod à
 Deo tentetur: Deus enim in-
 tentator malorum est, ipse enim

neminem tentat: vnusquisq̄
verò tentatur, à concupiscen-
tia sua abstractus & illectus.

Cæterum induci in tenta-
tionem, est ita vinci et supera-
ri à tentatione, eiq̄ succumbe-
re, vt quispiam relinquat vir-
tutem, et amplectatur vitium.

Docet hoc loco Christus,
non id à nobis orandum esse,
vt non tentemur, cum tentari
malum non sit, sed vtile, & ad
virtutis exercitium, quando
tentationibus fortiter resisti-
tur, sed ne tentationibus suc-
cumbamus: néue peccato atq̄
Diabolicis suggestionibus cō-
sensum præbeamus. Hoc est
enim non induci in tentatio-
nem, quemadmodū Christus
Domi-

Dominus ductus quidē fuit
in desertum, vt tentaretur à
Diabolo, tentationi Cacodæ-
monis fortiter resistens, non
fuit inductus in tentationem.

Semper memoria tenendū
est quod admonet D. Petrus:
Sobrii estote & vigilate, quia 1. Pet. 5.
aduersarius vester Diabolus,
tanquam leo rugiens, circuit,
querens quem deuoret: cui re-
sistite fortes in fide.

SEPTIMA ET POSTREMA

petitione, quæ est: Sed libera nos
à malo, quid à Deo
petimus?

PR^Ecamur, vt Deus non si-
nat nos obrui huius mundi,
& præsentis vitæ calamitati-
bus, sed clementia & benigni-
tate,

tate sua nos liberet à miserijs,
periculis, calamitatibus, & o-
mnibus huius vitę malis, tam
animę quàm corporis. Con-
stituunt doctores duplex ma-
lum: vnum quod vocant cul-
pę, quod videlicet malè agen-
do contrahitur: cuiusmodi est
furtum, homicidium, adulte-
rium, vel aliud peccatum leta-
le. Atq; id verè malum est, se-
parans nos à Deo: de quo hic
sermo non est, sed supra peti-
tione quinta, qua petimus, vt
Deus remittat nobis peccata
nostra. Alterum malum est,
quod pœnę dici solet, quodq;
Deus plerunq; ob peccata cõ-
missa immittit, de quo p Pro-
phetam loquitur Deus: Ego
(in-

(inquiens) Dominus creans *Esa. 45.*
 malū. Et alius Propheta; Non *Amos. 3.*
 est (inquit) malum in ciui-
 tate, quod Dominus nō facit.
 Huiusmodi malum est corpo-
 ris, vel fortunæ vel famæ ca-
 lamitas, contemptus personæ,
 paupertas, fames, bellum, æ-
 gritudo & quæcunq; tempo-
 ralis miseria: de quo malo
 hac in parte nobis est sermo,
 à quo nos à Deo patre libera-
 ri petimus. Chrysoſtomus &
 Theophylactus per malum
 hoc loco, sicut & in alijs scri-
 pturæ locis, Diabolum intel-
 ligi putant, vt qui ὁ πονηρός, id
 est, malus & prauus ob excel-
 lentem malitiam suam voce-
 tur. Est ipse nō solum malus,
 sed

sed & omnis mali auctor & in-
uentor.

QVARE IN FINE ORATIO-
nis Dominicæ adiicitur, Amen?

V T hac vocula, tota oratio
Dominica, veluti sigillo quo-
dam concludatur, & obsigne-
tur: significat autē idem quod
fiat, siue verum fiat.

DE CHARITATE.

QVID EST CHARITAS?

C Haritas est vera & sincera
dilectio, qua Deus diligitur
propter se, & proximus pro-
pter Deum. Hæc duo habet
mandata: vnum pertinens ad
dile-

dilectionem Dei, quod est maximum in lege mandatum.

Alterum pertinens ad diligendum proximū, priori simile.

QVOD EST PRIMVM DILECTIONIS mandatum ?

Diliges Deum, ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima tua, Deut. 6. Matth. 22. 1. Timoth. 1.

QVOD EST SECVNDVM?

Diliges proximū tuū sicut te ipsum: In his duobus mandatis, tota lex pendet, & Prophetæ. Finis enim præcepti est dilectio. Et ea gemina est, Dei & proximi: qui enī proximum suū diligit, legem adimplevit. *Rom. 13*

QVIS

QVIS EST ORDO
dilectionis?

*August. li.
1. de doct.
Christ. ca.
27.*

ORdinem diligendi D. Augustinus præscribit dicens: Ipse est qui ordinatā habet dilectionē, ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat, quod est diligendum, aut æquē diligat, quod minus, vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius, quod æquē diligendum est. Omnis peccator, inquantū peccator est, non est diligendus: & omnis homo, inquantum homo est, diligēdus est propter Deum, Deus verò propter se ipsum: & Deus propter se omni homine amplius diligendus est, & amplius quisq; debet

42

bet Deum diligere quàm se-
ipsum. Item amplius alius ho-
mo diligendus est, quàm cor-
pus nostrum : quia propter
Deum omnia ista diligenda
sunt, & potest nobiscum Deo
homo frui, quod non potest
corpus nostrum, quia corpus
per animam viuit, qua frui-
mur Deo.

QVOT SVNT DILIGENDA?

QVatuor, vnū quod supra
nos est, Deus : alterum, quod
nos sumus, id est, salus nostra;
tertium, quod iuxta nos est,
proximus, id est, proximi sa-
lus: quartum, quod infra nos
est, corpus nostrum, & proxi-
mi,

mi, ac omnia, quæ ad corporis sustentationem pertinent.

VBI CHARITATIS SVMMA
continetur?

IN Decalogo, hoc est, decem præceptis.

QVID EST DECALOGVS?

EST doctrina seu sermo, de decem Dei præceptis tractās. Decalogus in veteri lege per Moysen datus, in noua lege per Christum non sublatus, sed ad perfectionē adductus est.

QVID EST PRÆCEPTVM?

PRæceptum vel mandatum Dei, nihil aliud est, quàm Dei
impe-

imperium, ut faciamus ea, quæ præcepit, & fugiamus, quæ prohibet, sub pœna mortis æternæ.

Vel præceptum Dei, est iussio Dei, qua nobis suam voluntatem manifestat, ut sciamus, quid facere, quid omittere debeamus.

QUOTVPLEX EST PRÆ-
ceptum Dei?

DVplex, vnum adfirmatiuum, quod præcipit aliquid agendum, & per affirmationem explicatur: atq; hoc ipsum sub se habet tria præcepta, quæ sunt: Vnum cole Deum. Sabata sanctifices. Venerare parentes. Alterum est negatiuum, quod

quod prohibet aliquid, vt ma-
lum, et negatiuè enuntiatur :
& habet sub se septem præce-
pta, quæ sunt : Ne iures vanè
per nomen Dei. Ne occidas.
Ne furtum committas. Ne
Mœcheris. Ne falsum præ-
beas testimonium. Ne concu-
piscas alterius vxorem. Ne
concupiscas rem alienam.

QVOT SVNT PRÆCEPTA
Dei?

DECem, duabus tabulis la-
pideis digito Dei inscripta.
Prior tabula cōtinet tria præ-
cepta, quæ ipsius Dei dilectio-
nem & cultum docent. Poste-
rior septem, quæ ad proximi
dilectionem pertinent.

Deca-

Decalogus in duabus tabulis pponitur, eò quòd omnia præcepta in his duobus comprehenduntur: Diliges Dominum Deum tuum; & proximum sicut teipsum. Proximi inter se censendi sunt oēs homines, quatenus mutua auxilia & beneficia inuicem conferre, & ab inuicem accipere possunt.

QVÆ SVNT PRIORIS

tabulæ præcepta?

Non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi scul- 1.
ptile, vt adores illud.

Non assumes nomen Dei 2.
tui in vanum.

Memento, vt diem Sabba- 3.
ti sanctifices. F 3 QVÆ

QVÆ SVNT PRÆCEPTA
secundæ tabulæ?

4. **H**onora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longeuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.
5. Non occides.
6. Non Mœchaberis.
7. Non furtum facies.
8. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.
9. Non concupisces vxorem proximi tui.
10. Non concupisces domum proximi tui, non agrum, seruum, bouem, asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

Hæc decem præcepta, sunt decem illa verba fœderis, inter

inter Deum & hominem, quæ
 Moyses, Deo præcipiente,
 scripsit, in duabus tabellis la-
 pideis, in monte Sinai, quādo
 fuit cum eo 40. dies & 40. no-
 ctes, nec panem manducans,
 nec aquam bibens.

PROBA CHARITATEM

scripturæ testimonijs.

Diliges Dominum Deum Luc. 10.
 tuum, ex toto corde tuo, & ex
 tota anima tua, & ex tota mē-
 te tua, & ex totis viribus tuis:
 & proximum tuum sicut te-
 ipsum. In his duobus manda-
 tis pendet vniuersa lex, &
 Prophetæ.

Plenitudo legis est dilectio: Rom. 13.
 Qui diligit proximū, legem
 impleuit.

F 4 Dili-

Rom. 8. Diligentibus Deū, omnia
cooperantur in bonum.

Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in
cordibus nostris, per Spiritū
sanctum, qui datus est nobis.

1. Cor. 13. Nunc autem manent, fides,
spes, charitas, tria hæc, maior
horum charitas.

1. Cor. 2. Nec oculus vidit, nec auris

Esa. 64. audiuit, nec in cor hominis
ascenderunt, quæ præparavit
Deus ihs, qui diligunt se.

PRIMUM PRÆCEPTUM
quid in se continet?

DAmnat omnem Idolola-
triam, superstitiones obserua-
tiones, vsum item magicæ ar-
tis, & diuinationes, prohibet
creaturarum cultum, ne vide-
licet

45
licet creaturam, more Ethni-
co, pro Deo habeamus, aut su-
pra Deum amemus, sed soli
Deo, rerum omnium condi-
tori, supremum exhibeamus
cultum & honorem, quem
θεωπεία vocant Græci. Et est
cultus soli Deo debitus, qui
Latinè vno verbo significari
non potest. Ea verò seruitus,
quæ debetur Dei sanctis, aut
hominibus, Græcis dici solet
δουλεία, iuxta quam præcipit
Apostolus: Seruos, Dominis *Titum 2.*
suis subditos esse debere.

Peccant in hoc præceptum
arioli, aruspices, diuinatores,
& quicunq; magicam exer-
cent, quicq; illos sciscitantur.

Item hæretici, qui idola o-

pinionum suarum adorant
quodammodo.

Sancti verò, qui in fide Chri-
sti nos præcesserunt, & vitæ
huius cursum beato fine clau-
serunt, meritò à nobis hono-
rari debent, veluti corporis
eius, quo Christo cõiugimur,
nobilissima membra: non ta-
men eo, qui vni Deo debetur,
cultu, sed ea dilectionis & so-
cietatis veneratione, qua in
hac vita, sancti homines à no-
bis ritè coli possunt. Idc̃q; fa-
cimus, vt meritis eorum asso-
ciari, & orationibus adiuuari
ritè possimus. Itaq; doctrinã
de inuocatione & veneratiõne
sanctorũ, magno totius Eccle-
siæ consensu receptã, & quasi

per

per manus traditam, retinere oportet.

Item veneramur saluatoris nostri, & sanctorū imagines, non vt Deos, in quos spem salutis nostræ figamus, sed vt monumenta quædam ad recordationem & memoriam.

In Synodo Nicæna sexta, imaginū vsus tēplis restitutus est, & ij duo versiculi æditi:

*Nam Deus est quod imago docet, sed non
Deus ipsa,*

*Hanc videas, sed mente colas, quod cernis
in ipsa.*

**August: de visitatione
infirmorum:**

*Nec Deus est, nec homo, præsens quam cer-
no figura:*

*Sed Deus est & homo, quem signat sacra
figura.*

Decre-

Decretum Synodi se-
ptimæ.

Venerabiles imagines, Chri-
stiani nō Deos appellant, ne-
que seruiunt eis vt Dñs, neq̃
spem salutis ponūt in eis, ne-
que ab eis sperant futurum iu-
diciū, sed ad memoriam &
recordationem primitiuorū
venerantur eas.

QVÆ EST PRÆCEPTI SE-
cūdi summa?

HOC præcepto prohibet
Deus, nominis sui diuini abu-
sum, simulq̃ verum eius vsum
honorificū à nobis exigit.
Vanè assumitur nomen Dei,
cū illud homines frustra ad-
hibent, ita vt nullum inde re-
dun-

dundet eis cōmodum, & nulla cogat necessitas, sed pernitiosa consuetudine ducti, aut etiam ex iracundia, vel temulentia, per nomen Dei iurant. Sic delinquunt qui in rebus leuissimis per talem vsum, tremendi nominis Dei maiestatem euilescere faciunt. Expediret quidem in ore fidelium crebrum esse nomen Dei, iuxta præceptū Apostoli iubentis, vt quæcunq; facimus, in nomine Dei faciamus, si tales essent sermones nostri, quales sanctorum esse debent, sancta seueritate & sale sapientiæ cōditi, puri ab omni turpiloquio & scurrilitate.

Ad hæc grauiter delinquunt,
 qui

qui de Deo rebusq; diuinis;
per iocum temerè & scurrili-
ter loquuntur, & sanctæ reli-
gionis seria, ad iocos viles &
plerunq; impios detorquent.

Blasphemi sunt, qui sacra-
mēta Christi, impijs vocibus
irrident, contemunt & abij-
ciunt. Immanis blasphemia
est, cum sanctum Dei nomen,
virtus Dei, salutaris Christi
passio, adoranda vulnera, san-
guis eius pro salute hominum
fusus, & quicquid tandem ad
nostram salutem efficax fuit,
ad execrationes & maledi-
ctiones adsumuntur.

Grauisimè omniū peccant
in hoc præceptū, qui per Deū
sanctū & verum iurant scien-
ter

ter falsū. Hi magna Dei offensa se onerant. Hanc diuini nominis violationem excludere volens Christus, ab omni iuramento abstinere iussit suos.

Ego (inquit) dico vobis nō *Matth. 5.*
 iurare omnino: neq; p̄ cœlū,
 quia thron⁹ Dei est: neq; per
 terram, quia scabellum pedū
 eius est: neq; per Hierosoly-
 mā, quia ciuitas est magni re-
 gis: neq; per caput tuum iura-
 ueris, quia non potes vnum
 capillum album facere aut ni-
 grū. Sit autem sermo vester,
 est, est: non, non: quod his a-
 bundantius est, à malo est.

Non quod, pro rebus ne-
 cessarijs & vtilibus iurare per
 nomen Dei, peccatum sit, sed
 quod

quod leuiter aut falso iurare,
immane sit peccatum. A per-
iurio homines facilius se con-
tinere possent, si omnem pror-
sus iurandi consuetudinem o-
mitterent.

QVATENVVS ERGO IVRA-
re licet?

CHristus iurare prohibet in
sermonibus quotidianis, &
rebus leuioribus. Cæterum in
rebus serijs & controuersis,
ad comprobandã et illustran-
dam veritatem, in quibus te-
stimonio opus est (vt ait Apo-
Heb. 6. stolus) Homines per maiorẽ
se iurant, et omnis controuer-
siæ eorum finis, ad confirma-
tionem est iuramentum.

EX-

EXPLICA PRÆCEPTVM ⁴⁹
tertium.

PRÆcepti huius vis præcipua est de Sabbatho sanctificando, cultum Dei in nobis promouet, serviles operas, & corporales occupationes, omnino prohibēs, vt liberius, quæ pietatis sunt, exequamur, & feriemur à negotijs seculi, totosq; nos Dei seruitio mancipemus. Ideoq; corporalem laborem Deus iubet in sabbato seponere, non vt laborem condemnet, quem alibi præcepit, aut ocium adprobet, quod multis scripturæ locis, tanquam omnis mali sementem execratur: sed vt omnis corporalis seruilisq; occupa-
G tio

tio & labor, exercitio pietatis
cedat, velut meliori, ne per o-
perationem corporalem, mē-
tes hominum debilitentur &
distrahantur, et minus attentē
quærant iustitiam regni Dei.

Sabbatum duplex est, ex-
ternum & internum, Exter-
nū in quiete corporis, & va-
catione operum seruilium cō-
sistit.

Internum vel spirituale, qđ
in cultu & dilectione Dei, &
proximi perficitur, & homi-
nē foris ociosum, ad interna
Spiritus & mentis exercitia
remittit, quę sunt: laudi, & re-
rum cœlestium cōtemplatio-
ni vacare, animas verbo spi-
ritali satiare, hoc est, auditiōe
verbi

verbi diuini, aut scripturarū
 lectione. Paulus Heb. 4: Itaq; *Heb. 4.*
 relinquitur sabbatismus po-
 pulo Dei, qui enim ingressus
 est in requiem eius, ipse etiam
 requiescet ab operibus suis.
 Requiescet (inquit August.)
 ab operibus carnis, & vacabit
 operibus diuinis.

Itaq; in Sabbati externi vi-
 cem, in Ecclesia, dies est Do-
 minicus, cuius mentio fit A-
 pocalyp. 1. aliaq; festa, ab Ec-
 clesia instituta, præsertim p-
 pter eos, qui magis seculo va-
 cant, quàm Deo, vt saltem his
 diebus memores sint eius, qd
 scriptum est: vacate & videte, *Psal. 45.*
 quod ego sim Deus. Vacet
 itaq; homo hisce diebus rebus
 G 2 diui-

diuinis & ferietur à peccatis
seu malefactis, & vacet bene-
factis, hoc est enim sanctifica-
Marc. 2. re sabbatum : vt docet Chri-
stus, sabbatum propter homi-
nem factū est, non homo pro-
pter sabbatū, Matth. 12. Itaq;
licet sabbato benefacere.

1. Præuaricantur hoc præce-
ptū, quicunq; aliquid externi
operis, citra necessitatem, aut
evidentem proximi sui vtili-
tatem, faciunt.
2. Item qui totos hos dies turpi
ocio traducunt, & horas à p-
phanis occupationibus libe-
ras, sanctis exercitijs non im-
pendunt.
3. Qui cōuentus populi Chri-
stiani

51
stiani deserūt, sacra audire ne-
gligunt.

Qui diem sanctificationi 4.
destinatum, ad res turpes con-
uertunt, totos dies ebrietati-
bus, comessationibus, varijsq̃
flagitijs absumentes.

Sabbatum prophanāt, qui 5.
omisso sacrarum rerum exer-
cizio, spectaculis, aleæ, choræ-
is, alijsq̃ rebus, mentem à cœ-
lestium rerum contemplatio-
ne auocantibus, & ad illicitas
cupiditates pellicientibus, in-
tendunt.

Verè autem sabbatum san-
ctificant, qui ita se ad sabba-
tismum componunt: vt de
tremenda Domini mensa, sa-
cro sanctam Eucharistiam, sa-

Iutare animæ suæ cibum, &
crebrò & dignè percipiant.

QVÆ EST EXPLICATIO

quarti præcepti: Honora patrem tu-
um & matrem tuam, vt sis
longæuus super
terram?

HOc præcepto docemur,
vt parentes nostros, tam ani-
mi quàm corporis, non hono-
remus solum, timeamus, & di-
ligamus, sed etiam egentes &
infirmos opera nostra, studio
& auxilio iuuemus. Christus
ait Marci 7. Deus dixit: Ho-
nora patrem tuum & matrem
tuam. Et qui male dixerit
patri vel matri, morte moria-
tur.

Paulus,

Paulus, Eph. 6. Filij obedite *Ephes. 6.*
 parentibus vestris, in Domi-
 no: hoc est enim iustum, ho-
 nora patrem tuum & matrem
 tuam (quod est mandatum pri-
 mum in promissione) vt bene-
 fit tibi, & sis longæuus super
 terram. Hoc quoq; præcepto
 mandatur, vt obediamus Epi-
 scopis, Pastoribus & magi- *Tit. 3.*
 stris, qui sunt patres nostri spi-
 rituales.

Et potestatibus superiori-
 bus, & quorum subsumus im-
 perio, qui etiam patres vocan-
 tur, vt 4. Reg. 5. vbi serui Naa- *Lib. 4.*
 man Dominum suum, patrem *Reg. 5. ca.*
 appellabant.

Itaq; delinquunt in hoc præ-
 ceptum, qui parentes suos nõ

honorant, qui verbis eos aut
saltem vultus acerbitate con-
tristant. Qui in animo eos
despiciunt, & parui pendunt,
qui mandata eorum non exe-
quuntur.

Omniū verò scelerū im-
manitatem vincunt, qui ma-
ledictis incessunt, aut contu-
melia afficiunt parentes suos.
Qui manu sacrilega verberāt
vitæ suę authores, qui in ege-
state constitutos deserunt. Si-
militer delinquunt qui Epi-
scopis, præsidibus Ecclesię, in
iis, quę sunt fidei, & quę ad cõ-
servandam Ecclesię discipli-
nam pertinent, morem non
gerunt. Qui magistratibus,
velut ministris Dei, obedire
detre-

detrectant. Et breuiter qui superiores, in ijs omnibus, quæ nō cōtra Dei voluntatē iniūgunt, non audiunt, cuius hoc mandatū est, vt ppter ipsum superioribus pareamus.

QVID PÆCEPTVM QVIN-
tum vetat?

NE cui sine causa irascamur, ne cui insidiamur, ne vlli mortalium manus violentas iniiciamus, aut mortem intenteamus.

Hoc præcepto vitā & corpus proximi defendere ab iniuria iubemur. Sed cū lex spiritalis sit, & nō solum externo opere, sed & magis internis animi affectib⁹ adimpleatur,

G 5 tur,

tur, ad plenam huius præcepti
obseruantiam requiritur, vt
non solum manus à cæde, &
effusione sanguinis continea-
mus, sed vt & irā & inuidiā, ex
animo prorsus eijciamus.

Ad hanc perfectionē Chri-
stus, absolutæ virtutis magi-
ster inducit: Audistis (inqui-
Matth. 5. ens) quia dictum est antiquis,
Non occides. Qui autem occi-
derit, reus erit mortis: Ego au-
tem dico vobis, quia omnis,
qui irascitur fratri suo, reus e-
rit iudicio: qui dixerit fratri
suo Racha, reus erit consilio:
qui autem dixerit fatue, reus
erit gehennæ ignis. Item au-
distis, quia dictū est antiquis,
Diliges proximum tuum, &
odio

odio habebis inimicū tuum:
 Ego autem dico vobis, Dili-
 gite inimicos vestros, benefa-
 cite ijs, qui oderūt vos, orate
 pro persequentibus & calu-
 mniantibus vos, vt sitis filij
 patris vestri, qui in cœlis est,
 qui solem suum oriri facit su-
 per bonos & malos, & pluit
 super iustos & iniustos.

Item, Ego autem dico vo-
 bis, nolite resistere malo, sed
 si quis pcusserit te in dexterā
 maxillā, præbe illi & sinistrā.

1. Ioan. 3. Qui odit fratrem 1. Ioan. 3.
 suum, homicida est.

Item: Omnis amaritudo, & Eph. 4.
 ira, & indignatio, & clamor,
 & blasphemia tollatur à vo-
 bis, cum omni malitia.

Estote

Estote inuicem benigni, misericordes, donātes inuicem, sicut & Deus, in Christo, donauit vobis.

Quare in hoc præceptum, omniū grauissimè delinquūt, qui manu cædem faciunt, qui humanū sanguinem fundunt, & proximo vitam, nobilissimum Dei donū, crudeli violentia extorquent: quia nullum aliud in hominem cadere potest scelus immanius, aut à natura eius alienius, quàm vt proximo vitam per violentiam adimar.

His, qui voluntariam cædē perpetrant: pœnam mortis irremissibilem, Deus sanciuit.

Quicumq; effuderit sanguinem
nem

nē humanū, fundetur sanguis
 eius. Hanc pœnam Christus
 approbavit: Oēs qui accepe- *Matt. 23:*
 rint gladium, gladio peribūt.

Magistratus tamen, capi-
 tis supplicio, fontes puniens,
 in hoc præceptum non delin-
 quit, quòd nō tam ipse, quàm
 ipsius ministerio, lex & iusti-
 tia trucidet flagitiosos. Exer-
 cet enim non hominis, sed
 Dei iudicium.

Peccant etiam in hoc præ-
 ceptum, qui alium ad cædem
 alterius, vel imperio compel-
 lunt, vel consilio aut persua-
 sione inducūt, vel auxilio iu-
 vant. Qui iratis frigidam suf-
 fundunt, ansam præbent, &
 acerbis verbis iras exortas
 acuunt,

accuunt, & in mutua odia magis irritant & prouocant, qui certè non minori reatu se polluunt, quàm si ad cædem ipsi manus adhibuissent.

Occidunt & hi, qui fame aut alio casu, de vita periclitantibus, cum possint, nō succurrunt: Si fame morientem non paueris, occidisti, ait D. Ambr.

Sic occidunt qui captiuos, aut iniuste condemnatos ad mortem, quantum possunt nō liberant, aut qui quoduis periculum à proximo suo, pro virili non repellunt.

Homicidæ sunt mulieres, quæ foetus præmaturus pharmacis eijciunt, vel in utero perimunt,

inunt, in sua viscera crudeles,
vitam eorum, quos ipsæ ge-
nerant, atroci scelere pessun-
dant.

Sceleratiores homicidæ
sunt, qui sibi ipsi mortem in-
ferunt, & vitam, nobilissimū
Dei donum, ingrati sibi ipsi
extorquent.

Voluntarium & pernicio-
sum est homicidium eorū, qui
se ipsos crapula & ebrietate
interficiunt: propter crapulā
(ait sapiens) multi perierunt,
qui autem abstinens est, adij-
ciet ad vitā. Prouerbiū est: plu-
res crapula, q̄ ense pereunt.

Peccant similiter in hoc p̄-
ceptum, qui pximo sunt ma-
ledici, qui fratri ea imprecan-
tur,

tur, quæ si euenirent, sine dubio moreretur.

His iūgitur detractor, qui absentis vitam conuitijs proscindens, famam proximi lædit, qui vno linguæ ictu tres simul occidit, seipsum, quia os quod mentitur occidit animã suam: & eum qui libenter & mala intentiõẽ auscultat, quẽ similis culpa inuoluit: & eum cui detrahit, qui existimationem suam, à detractore læsam audiens, & ipse in iram, id est, aĩæ suæ mortẽ proruit. Cædis rei sunt, qui internos affectus, ad proximi læsionẽ, propensos habent, qui ira aut odio ardent, aut inuidiã flagrant in proximum.

Est

Est tamen salutaris ira, cui affectus lædendi non adhæret, quæ non in perniciem, sed salutem proximi intendit, quæ non homini, sed vitijs eius irascimur, odientes in homine, non quod fecit Deus, sed quod homo ipse fecit. Sed non sine peccato irascuntur, qui in peccantes, ultra modum sequuntur, amplius onerantes eos, quam delicta eorum merebantur.

QVID SEXTO PRÆCEPTO,
quod est: Non mœchaberis,
prohibetur?

OMnis fornicatio: prout est
adulterium, incestus, stuprum,
raptus, omnis denique
concubitus illegitimus. Nam
H extra

extra coniugium omnis libi-
do damnata est. Fornicatores
& adulteros iudicabit Domi-
Hebr. 13. nus, ait Paulus. Nō aliud pec-
catum præter homicidiū atro-
cioribus iniurijs charitatem
violat, quā adulteriū. Quan-
tæ enim amaritudinis & mœ-
roris res est, vxor per adulte-
rium violata. Qui adulter est,
propter cordis inopiam per-
dit animam suam, turpitudi-
nem & ignominiam congre-
gat sibi, & opprobrium illius
non delebitur.

1. Cor. 6. Apostol⁹ adulteros à regno
Dei excludendos, & æternis
subijciendos supplicijs, denun-
ciat. Lex non solum adulteri-
um, quod est cū altera vxore
illicita

illicita permixtio, sed omnem fornicationem, omnemq; nefarium & illegitimum concubitum prohibet. Sunt autem libidinis multæ species, aliæ alijs grauiores, in quibus leuioris culpæ est fornicatio cum soluta, quæ primum pudicitiaæ florem cum alio viro detriuerat.

Grauius est stuprum, cum virgo vitiatur.

Adhuc grauius delinquunt qui raptum committunt, hoc est, qui filiam aut vxorẽ alienam, vi abductã, cõstuprant. Huius flagitij reus fuit princeps Sichimorũ, qui Dinam Gen. 34. sororẽ duodecim patriarcharum raptam vitiauerat.

H 2 Abomi-

Abominabilis est incestus, cum quis, effreni libidine, in propinquitatem irruens, ius naturæ violat, & suum sanguinem conspurcat.

Sacrilegiū cōmittit, q post votū seruādę castitatis emissū fornicat, aut q pudicitia eius violat, quę perpetuā castitatē voti nuncupatione promisit.

Similiter hoc præcepto vetantur cōcubitus cum masculis, cum incubis & succubis, & omnis prorsus immundities, mollicies & sodomia.

QVID VETAT PRÆCEPTVM

septimum, quod est: Non furtum facies?

Vetat omnē rei alienæ contracta-

tractationem: vt est furtum, rapina, vsura. Furti enim nomine, omnis rei alienæ illicita vsurpatio intelligitur. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit. Sed à parte totū volēs intelligi, furtū appellauit quicquid de rebus proximi illicitè sustuleris, aut de bonis alteri⁹, iniuste alienaueris.

Nec ideo minus odisse furtum, Deus putandus est, quòd iussu eius Israelitæ Ægyptios despoliauerint, nec quisquam impunè, hoc exemplo, res proximi sui rapuerit. Nouit enim Deus quid vnumquemque pati oporteat. Et cum ipse sit rerum omnium Dominus, sine iniustitia ab alio ad alium res

transfert. Ideoq; non fecerunt
furtum Israëlitæ, sed Deo iu-
bente præbuerunt ministe-
rium.

Prohibetur etiam hoc præ-
cepto, non solum alienæ rei
iniusta vsurpatio, sed & in
proprijs facultatibus retinen-
dis, immitis tenacitas, & in
quærendo nimia solertia, &
anxia sollicitudo, quæ plerūq;
cum fraude & aliorum detri-
mento solet esse coniuncta.

Vetatur simul prodigali-
tas, profusio, ac nimius luxus.

Ad hoc præceptum quoq;
pertinet, prohibitio fœnoris
et vsuræ, de qua Christus, Lu-
cæ 6. Mutuum date, nihil in-
de sperantes,

Delin-

Delinquunt in hoc præceptum, qui de rebus proximi clam surripiunt.

Similiter et hi, qui etsi nihil auferunt, res tamen proximi vel dolo corrumpunt & vitiant, vel negligentia perire permittunt. Hoc furti genere infames sunt, serui negligentes & pigri, & infidi operarii, qui pro inutili & semipleno labore, integram mercedem recipiunt. Et sunt hi domestici fures, clandestinis furibus multò perniciosiores. Furem enim sera excludit, contra serui fraudem nulla custodia sufficit. Vicissim furtum committunt Domini, qui seruos aut operarios, debita mercede

H 4 defrau-

*Iacob. 5.
cap.*

defraudant. Quos increpat
Apostolus Iacobus: Ecce mer-
ces operariorum, qui mes-
suerunt regiones vestras, cla-
mat, & clamor eorum in au-
res Domini Sabaoth introi-
uit,

Subditi qui malignè præ-
bent vectigalia, tributa, Deci-
mas, & reliquas collationes,
quæ magistratibus diuino iu-
re debentur, vt inde ad rempu-
blicam gerendam sumptus sup-
petant, grauissimum furtum
committunt.

Vicissim peccant magistratus,
si hæc accipientes tranquillitatem
publicam, pro cuius con-
seruatione tributa illis præ-
stantur, venationibus aut lu-
xui

xui aut alijs vanitatibus inten-
ti, negligunt.

Similiter furtum cōmittūt,
quoties subditos suos iniquis
exactiōibus vexāt & grauant.
Furtum committunt iudices,
qui venalem habent iustitiā,
& muneribus deliniti, causas
inopum subuertunt, quibus
dicitur: Xenia & dona, excæ- *Eccle. 20.*
cant oculos iudicum.

Duæ sunt in Iudice æquè
nociuæ pestes, Auaritia, quæ
lucro inhiat, & animi imbecil-
litas, q̄ affectib⁹ cedit & odio,
aut fauore ducit, aut potentia
terretur, aut miseria flectitur.

Fures sunt valde pernicio-
si, qui vsuris miseram plebem
expilant: vsuram enim simul

& lex detestatur, & Euangeli-
um condemnat.

In hoc præceptū iniquissimè
delinquūt, q̄ furtis oībus gra-
uora cōmittunt sacrilegia. Hi
sunt, q̄ sacris man⁹ prophanas
iniciūt, sancta tēpla demoliū-
tur, & eorum ministros bonis
exuūt, domicilijs exturbāt, &
impia cupiditate diuitijs Ecce-
siarū inhiātes, res diuini v̄ sibi⁹
dedicatas, ad vsus p̄phanos cō-
uertūt. Bona Ecclesiarū sui iu-
ris faciūt, patrimonia marty-
rū, & donaria deuotæ plebis,
in aulis suis, in venationib. &
chorgis absumūt: Monachorū
p̄dia aut diuendunt, aut mini-
sterijs aulicis donant: de cam-
panis bellica tormenta con-
flant

flant, de calicibus potāt ebrii,
 de velis tēplorū, & sacris ve-
 stibus, pellices principū, & ma-
 trong ac filiæ nobilium, vestes
 sibi cōsuūt: & quicunq; olim in
 decōre dom^o Dei seruibāt, ea
 nūc Diaboli pōpam instruūt.

Furtum committit, qui rem
 inuentam sibi seruat, nec Do-
 mino ad quē propriè spectat
 restituit: si autem Dominus
 inueniri nō poterit, quod in-
 uentum est, in vsus pauperum
 erogari debet. Furtum etiam
 faciunt, qui res furto ablatas,
 à furibus coëmunt, aut saltem
 veris Dominis res amissas, cū
 possunt, non indicant: digni
 enim sunt morte, non solum
 qui faciunt ea, sed etiam qui
 con-

Rom. i: cōsentiūt faciētibus, *Rom. i.*

Fures sunt qui merces multas
coëmunt & conseruant, nec
prius depromunt, aut ad alio-
rum vsum proferunt, quàm
precia earum in immensum
creuerint.

Nec solum, in extrudendis
mercibus, furtum committi-
tur, sed in acquirendis etiam:
dum nimia solertia aut mer-
ces aut aliæ diuitiæ quærunt-
tur. Nam iuxta vetus verbū:
vir iustus tardè ditescit, et vix
à fraude alieni sunt, qui ma-
gnas diuitias citò congerunt.

Simili modo iniusti sunt,
& in rebus proprijs furtum
committunt, qui sua nimis a-
mant et tenaciter retinent, nec
alio-

aliorum inopiam sua copia
subleuant.

In hoc quoque præceptum
peccant, qui validis corpori-
bus mendicant. Item deco-
ctores qui marcentes ocio, res
à parentibus relictas, aut ali-
unde partas, non augent la-
bore, sed desides absumunt, &
vbi ad senectam deuentū est,
victitare ex alieno coguntur.

Breuitè non possunt frau-
des oēs & doli notari: qui-
cunque itaque aliquid de faculta-
tibus proximi, quacunque tan-
dem ratione, aut via, sub-
trahit iniuste, hic
furtum com-
mittit.

QVID

QVID PROHIBETVR PRÆ-
cepto oſtauo, quod eſt: Non loqueris
contra proximum tuum fal-
ſum testimonium?

HOC præcepto legislator,
linguam hominis, velut rabi-
dam & nocentiſſimam beſti-
am, coërcet, quæ vitæ, famæ,
& fortunis pximi inſidiatur.
Quæ inter reliqua humani
corporis membra, portione
parua, malitia grandis & im-
menſa eſt. Diuitiæ ſemel amiſ-
ſæ, ſæpe etiam cum lucro re-
parantur: famæ autem ſemel
læſæ, aut amiſſæ, difficilis ad-
modum & penè irrecuperabi-
lis eſt reſtitutio.

Pſal. 33. Prohibe linguã tuã à malo,
& labia tua ne loquãtur dolũ.
Pec-

Peccant contra hoc præceptum gravissimè, qui in iudicio, contra causam proximi, falsum testimonium iurati proferunt, ut eum ad condemnationem urgeant innocentem, & condemnatum, aut ad necem compellant, aut facultatibus, aut fama spolient.

Grauius crimen est, cum in iudicio, causæ miserabilium hominū, per mendacia subvertuntur, & falsis testimonijs opprimuntur viduæ & pupilli, qui hominum patrocinio destituti, sub sola iudicij tutela conquiescunt: viduam & pupillum nolite contristare
Esa. 104
Esa. 10.

Extra iudicium, delinquunt
 in

in hoc præceptum, qui confictis criminibus, famam proximi denigrant, & sinistris sermonibus, existimatiónem eius lædunt, aut mendaci delatióne, vitam & bona proximi, in extrema pericula deducunt.

Eiusdem criminis reos se faciunt, qui detractoribus libenter aures præbent: hi enim patientia, aut potius delectatione, detractores ad criminandum accendunt. Sepi (inquit Eccles.) aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire: & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.

Eccles. 38.
Eccles. 28.

Detractoribus similes sunt, qui proximum temerè iudicāt, hoc est, qui lapsum acerbè
inse-

infectantur, & peccatum eius
exaggerant: Nolite iudicare *Matt. 7.*
(inquit Christus) & non iu-
dicabimini.

Sed vt lapsò insultare su-
perbiæ est, ita peccatum eius
negligere grâdis crudelitatis,
Itaq; qui potestatem habet, si
in puniendo, & negligentem
se, & ignauum præbuerit, gra-
uiter delinquit & criminum
societate se polluit.

Temerario iudicio valde
affinis est illa hominum mali-
gnitas, qua rectè facta aliorū
parcè laudamus, nec etiam vo-
ce alicuius & debita laude ad-
modum delectamur. Contrà
verò vitia eorum copiosè nar-
ramus, & vituperio exhilara-
mur.

mur. Impingunt etiam in hoc præceptum susurriones, qui mala alterius apud alium criminantes, mutua odia suscitant, & inter tranquillos & pacem habentes, dissidia seminant, & certamina accendunt.

Simul & turpiloquium, & omnis vana & inutilis loquacitas, hoc præcepto prohibetur, quæ passim scriptura condemnat: Christus de omni verbo ocioso homines rationem reddituros minatur. In multiloquio (ait Sapiens) non deerit peccatū. Qui autē moderatur labia sua, prudentissimus est.

Notatur etiam hoc præcepto, omne mendaciū, cuius tria genera enumerat D. Aug. Officium,

ciosum, iocosū & pnciosum.

Officiosum mendacium est, quod officio datur, id est, quo alicuius vtilitas, & salus quaeritur sine alterius iniuria, aut vbi innocentia iusti hominis, in aliqua necessitate, contra alienam malitiam, defenditur: quali mendacio obstetrices Aegyptiacæ Hebræorum infantes, contra immane Regis edictū tutatæ sunt. Hoc mendacium etsi propter necessitatem et magnam vtilitatem excusabilius est: nemo tamen illo, sine peccato vtit̃, eò quòd Deus omne mendacium detestetur, quoniam mendacium aduersatur veritati: Deus autē veritas est. Omne mendaciū

1. *Ioan.* 2. (ait Ioannes) non est ex veritate. Obstetrices autē Aegyptiacæ, similiter & Rahab, quæ speculatores Israël, ab inquisitoribus seruauit, nō ideo placuerunt Deo, quia mentite sunt, sed quia in homines innocentes misericordiam præstiterunt, pietatis & beneuolentiæ, nō fallaciæ præmia acceperunt, & veniam mendacij, ex merito pietatis, consecutæ sunt.

2. Iocosum mendacium est, quo voluptas captatur, & audientiū hilaritas, & delectatio quæritur, à quo propositum fallendi abest. Ab hoc mendacio Apostolus hoīes Christianos vult esse alienos, quos iubet

iubet ab omni scurrilitate ab-
stinere: Et Christus nos de o- *Matt. 12:*
mni verbo ocioso rationem
reddituros affirmat.

Tertium est mendaciū per- 3.
niciosum, quod animo fallen-
di dicitur, simul & in pericu-
lum, atq; perniciem tendit, vt
proximum, aut in corpore,
aut in bonis, aut in fama, læ-
dat: id quod Dominus vehe-
menter detestatur. Loquimini
ni (inquit Propheta) verita- *Zach. 8.*
tem vnusquisq; cum proxi-
mo suo, & pacem & verita- *Ibidem.*
tem diligite. Et: vt quid di- *Psal. 4.*
ligitis vanitatem, &
quæritis men,
daciū?

QVID VETAT PRÆCEPTVM
nonum, quod est: Non desiderabis
vxorem proximi tui? *

Matth. 5. Prohibet nō solum actum,
sed & improbum adulteriꝝ co-
natum, atq; adeò omnem ex-
cludit mœchandi cogitatio-
nem. Christus enim inquit:
Audistis, quia dictum est an-
tiquis: Non mœchaberis. Ego
autē dico vobis, quia omnis,
qui viderit mulierem, ad con-
cupiscendā eam, iam mœcha-
tus est in corde suo.

Præceptum hoc, post sextū
necessariò adiunctum est, ne
rudis populus crederet, volū-
tatem ad perpetrandam libi-
dinem procliuem, aut etiam
adulteriꝝ conatum à peccato
esse

esse immunem, quàm diu successus non sequeretur.

Paulus 1. Cor. 7. Melius est nubere, quàm vri. Sed intellige nondum professio castitatem. Cui verò iam, ob votum, non licet ducere vxorem, vel nubere, ei sedulò orandus est Deus, ne contingat aduri.

DECIMO ET VLTIMO PRÆ-
cepto, quod est: Non concupisces do-
mum proximi tui, non seruum,
non ancillam, non asinum,
nec omnia quæ illius
sunt, quid ca-
uetur?

HOC præcepto prohibet le-
gislator, vt bona proximi no-
stri, non solum vel vi, vel do-
lo, nō inuadamus, sed ne con-
cupisca-

cupiscamus quidē. Hæc duo
præcepta postrema, omnem
concupiscentiam vetant, ne
quid cupiditate, aut conatu
animi, in contumeliam, aut
perniciem proximi, moliamur.
Et hic verborum contextus,
non incommode in duo
præcepta diuiditur, propter
duplicem concupiscentiam,
qua homines, ad mutua da-
mna, & contumelias mouen-
tur: vna est concupiscentia
boni vtilis, altera boni dele-
ctabilis: vna est cupiditas lu-
cri, altera appetitus libidi-
nis. Ad refrenandam libidinē
pertinet illud: Non desidera-
bis vxorem proximi tui. Ad
lucris cupiditatem coërcendam,
re-

referuntur hæc verba: Non concupisces domum proximi tui.

Peccant contra hoc præceptum, qui pecunias mutuas tradunt inopibus, deinde solutionem derepente vrgent, quam cum præstare debitor non possit, diuendere cogitur agrum, aut domum, cui inhiabat auarus creditor.

In appetitione serui, & ancillæ, non dissimili ratiõe peccatur, delinquit enim, qui in aliena familia, videns seruum frugi, aut ancillam vtilem, conatur eos promissis allicere: vt relicto Domino priore, sibi operam locent. Caterum his duobus præceptis postremis,

I 5 fatis

satis ostendit Deus, legem suã
esse spirituales, hoc est, non
externo solùm opere, sed etiã
internis animi affectibus ad-
implendã. Nec infontẽ habe-
bit Deus ~~in~~ hominẽ, quantum-
uis in externo opere continẽ-
tem, nisi etiam prauas cordis
cogitationes, ab oculis Dei
Esa. 1. procul remouerit. *Esa. 1.* Au-
ferte malum cogitationum
vestrarum, ab oculis meis,

SVMMA DECALOGI.

OMnia quæcuncq; voluerit-
tis, vt faciant vobis homines,
Matth. 7. sic & vos facite illis. *Mat-
thæi 7.*

DE

DE PRÆCEPTIS ET
TRADITIONIBVS
ECCLESIAE.

Constitutiones, traditiones,
ritus, mores, & Cæremonias,
per Ecclesiam Catholicam
traditas & receptas, tametsi
non scriptas, ab homine Ca-
tholico obseruari oportet, vt
quæ fundamentum suum ha-
beant ex scripturis sacris, &
proinde secundū locum ob-
tinent, post præcepta diuina,
& non minus sanctè etiam &
religiôsè à populo Christia-
no seruari debent, quā ipsius
Dei mandata. Quicquid enim
Ecclesia Christi præcipit, hoc
idem & Christus, iuxta illud:
Qui vos audit, me audit: & *Luce. 10.*
qui vos spernit, me spernit.

Matt. 18. Item, Si Ecclesiam non au-
dierit, sit tibi tanquam Ethni-
Ioan. 20. cus & publicanus. Item, Sicut
mit me viuens pater, ita &
ego mitto vos.

Act. 15. Perambulabat Paulus Sy-
riam & Ciliciam, confirmans
Ecclesias, & præcipiens custo-
dire præcepta Apostolorum
& seniorum.

Item: Laudo vos fratres,
quòd per omnia mei memo-
res estis, & sicut tradidi vo-
bis, præcepta mea tenetis.

Ibidem. Cætera cùm vene-
ro, disponam.

Ibidem. Si quis videtur cõ-
tentiosus esse, nos talem con-
suetudinem nõ habemus, neq̃
Ecclesia Dei.

Fratres

Fratres, state & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram.

QVÆ SVNT ECCLESIAE

Præcepta præcipua?

QVinq; ferè numerant: primū, Ecclesia dies festos Christi, virginis & matris Mariæ, Apostolorum, aliquot martyrum, cōfessorum & virginum, religiosa solennitate celebrat, & fidelibus celebrandos præcipit.

Secūdum: Ante omnia verò diem dominicum statuens, vt omnes fideles, eo die, ad auditionem sacrae concionis, & celebrationem Missarum, conueni-

ueniant, nec antè discedant,
quàm concio absoluator, &
tota Missa benedictione et di-
missione sacerdotis complea-
tur. Egressum de templo, sa-
cerdote in Ecclesia cōcionem
habente, excōmunicandū, &
discedentē ante Missam com-
pletam, ab Episcopo publicè
confundendum esse, præcipit.

30 Tertium: leiunia, certis die-
bus & anni temporibus, Ec-
clesia ex Apostolica traditio-
ne indicit.

Ecclesia abstinet ab esu car-
niū in hebdomada feria sexta,
qua mortuus est Dñs: & Sab-
bato, q̄ quieuit in sepulchro.

Leiunat quoq̄, quatuor an-
ni temporibus, pro aëris tem-
perie

perie & temporis serenitate,
in vere, æstate, autumno &
hyeme. Præterea festa Christi
& sanctorū, ieiunijs præuenit.

Ecclesia vnā quadragesimam,
secundum traditionem
Apostolorum ieiunat. Theo-
philus Alexandrinus ait: Ha-
bemus quadragesimam, ab A-
postolis institutā & ordinatā.

Omniū indictorum ieiuniorum diebus, Ecclesia abstinet ab esu carniū, non quòd illas immūdas esse credat, vt heretici, de quibus Paul⁹ vaticinatus est: sed edomādi corporis, & humiliandæ animæ gratia. 1. Tim. 4.

Quartum: Ecclesia decreuit,
vt omnis homo fidelis, omnia
peccata (quoad eius per dili-
gentem

gentem conscientiae examina-
tionem, & praemeditationem
sedulam, fieri potest) semel in
anno suo parochi, aut illius
permissione, alij idoneo & pe-
rito sacerdoti confiteatur: da-
tamq̄ & acceptam poeniten-
tiae satisfactionem adimpleat.

Postremo ordinavit, vt q̄-
libet Christianus, vbi ad di-
cretionis annos peruenerit,
Eucharistiae Sacramentum, ad
minimum semel in anno, vt in
paschate, sumat.

Hæc negligentem, dum vi-
uit, ab Ecclesiae conuentu, &
mortuum ab Ecclesiastica se-
pultura, arcendum esse, præci-
piunt Canones.

Habentur & nonnullæ aliæ,
his

his consimiles, traditiones, vt:
 Ecclesia, voluntarium & reli-
 giosum Monachismū ample-
 ctentem, & vouentem consilia
 Euangelica, tanquam genus
 vitæ perfectioris, valde com-
 mendat. Infringentes votum
 damnat, quia priorem fidem *1. Tim. 51*
 castitatis irritam fecerunt.

• Ecclesia his, q̄ se semel mini-
 sterio sacerdotij consecrarūt,
 postea vxorem ducere, non
 permittit.

Qui successu temporis, dua-
 rum vxorum mariti fue-
 runt, à capessendo

Sacerdotio
 submo-
 uet.

K DE

DE CÆREMONIIS.

QVÆ SVNT CÆREMO-
niæ Ecclesiasticæ?

ECclesia varijs, & multi ge-
neris Cæremonijs vtitur, vt-
potè signaculo & mysterio
sanctæ crucis, cōsecrat triplex
oleum, Catechumenorum,
infirmorum, & quo sacerdos
vngit iam Baptizatū in ver-
tice, consecrat & baptisma,
aspergit populum aqua bene-
dicta, sal porrigit consecratū,
in capite quadragesimę, cine-
res capitibus imponit, agit p-
cessiones diebus Dominicis,
cum crucis Trophæo & vexil-
lis: orat ad orientem, genu-
latur, tundit pectus, accendit
in

in templis cæreos & lumina-
 ria, spargit thymiana seu thu-
 ris suffitum, spargit aquam sa-
 cram & thuris suffitum, super
 sepulchra fidelium defuncto-
 rum, utitur vestibus sacris in
 celebratione sacramentorum:
 Dedicatõe templorum ce-
 lebrat, clericos & monachos
 tondet. Hæc, & huiusmodi
 quàm plurima sacra signa, in
 Ecclesia instituuntur, quibus
 non ut rebus inhærendum,
 sed ut signis, per quæ ad con-
 templandas res signatas pro-
 uocemur, utendum est. Utit̃
 Ecclesia ihs cæremonijs, non
 quòd in his externis (si de-
 sit spiritus) fiduciam repo-
 ni velit: sed utitur veluti

quibusdam visibilibus signis,
& stimulis religionis, non cō-
temnendis. August. inquit:
Qui veneratur vtile signum
diuinitus institutum, cuius
vim significationemq; nō in-
telligit, non hoc veneratur,
quod videtur & transit, sed
illud potius ad quod talia re-
ferenda sunt.

Idem August. Si quid totū
per orbem frequentat Eccle-
sia, hoc an ita faciendum sit,
disputare, insolentissimę insa-
niæ est.

DE SACRA- mentis.

QVID EST SACRA-
mentum?

Sacra-

Sacramentum apud Ethnicos scriptores, est iusiurandum, numinis vel religionis interuentu, confirmatum. In sacris literis idē est, quod mysterium secretum, seu religiosum arcanum. In proposito, *Iuxta Magistrum Sententiarum lib. 4.* Sacramentum est sacræ rei signum, vel: sacramentum est, inuisibilis gratiæ, visibilis forma seu signum, quod eius similitudinē gerit, & causa existit, cuius signum est.

SACRAMENTA QUOT
sunt?

SEPTEM: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, Matrimonium. Ex scripturis
K 3 enim

enim animaduenterunt S. pa-
tres, hæc septem mysteria re-
ctè ac propriè dici sacramen-
ta, propterea quòd ita sunt si-
gna inuisibilis gratiæ Dei, vt
& ipsius gratiæ Dei imaginem
gerant, & causa quoque exi-
stant.

In vnoquoque sacramento
duo sunt spectanda, sacramen-
tum ipsum, hoc est, externum
sacrumq; signum influens o-
culis & auribus, & res sacra-
menti, id est, diuina spiritualis
vis, hoc est, gratia Dei, quæ
in administratione sacramen-
torum, ritè accipientibus con-
fertur.

Sacramenta non simplici-
ter signa sunt, sed sacra & effi-
cacia

cacia signa, quia non modò significant, vt sacramenta veteris legis diuinam illam & spiritualem gratiam, sed & eam dignè suscipientibus, & non ponentibus obicem peccati, conferunt & præstant.

QVID EST GRATIA?

GRatia est donum Dei, nobis à Deo gratis collatum. Aliter & magis propriè: Gratia est forma à Deo nobis data gratis, & sine meritis, gratum faciens habentem ipsam, & opus eius bonum, reddens dignum vita æterna, iuxta Paulum:

Gratia Dei est vita æterna, *Rom. 6:*
in Christo Iesu Dño nostro.

Gratia est duplex: Operãs
& cooperans.

Gratia operãs est, quę præ-
parat hominis voluntatem, vt
velit bonum.

Gratia cooperans adiuuat,
ne frustra velit. Aug. Coope-
rando Deus in nobis perficit,
quod operando incipit: quia
ipse, vt velimus, operatur in-
cipiens, qui volentibus coope-
ratur perficiens, vt ergo veli-
mus, operatur. Cum autẽ vo-
lumus, & sic volumus, vt per-
ficiamus, nobis cooperatur,
& tamen sine illo, vel operan-
te vt velimus, vel cooperante
cum volumus, ad bona pieta-
tis opera, nihil valemus.

Itaq; operãs gratia est, quę
præ-

præuenit voluntatē bonā. Ea enim liberatur, & præparatur hominis volūtas, vt sit bona, bonumq̄ efficaciter velit.

Cooperans verò gratia, voluntatem iam bonam sequitur adiuuando. Itaq̄ bona voluntas sequitur gratiam, non gratia voluntatem.

Iam alia diuisione, Gratia diuiditur in gratiam præuenientem & subsequentem.

Et gratia præueniens non est alia, quàm operās, quæ voluntatem hominis præuenit, liberat & præparat, vt velit bonum.

Gratia subsequens, est gratia cooperans, quæ comitatur & adiuuat voluntatem homi-

nis bonam, ne frustra velit, iu-
1. Cor 5. xta illud Pauli: Non ego autē,
sed gratia Dei mecum.

Rursus diuiditur Gratia:
Est enim alia gratia gratis da-
ta, alia gratum faciens vel iu-
stificans. Gratia gratis data,
quæ datur sine vllis meritis:
prout est fides, prophetia, &
prima gratia, quam homo nō
meretur.

Gratia iustificans & gratum
faciens, quæ non solum gra-
tis præstatur à Deo, sed & iu-
stificat, atq; hominem gratum
reddit Deo, ex peccatore
iustum, ex impio gra-
tum, & amicum
Dei consti-
tuit.

SACRA-

SACRAMENTA QVIBVS

passim nominibus ap-
pellantur?

Vasa, & quasi canales gra-
tię diuinę, appellantur, vt per
quę Deus, dignè & ritè susci-
piētibus, gratiam suam largia-
tur & infundat.

SACRAMENTA LARGI-

untur ne semper gra-
tiam?

Ita, & quidem ex opere ope-
rato, nisi ponatur obex. Obi-
cem ponere, intelligūt Theo-
logi, peculiari phrasi, nihil ali-
ud, quàm peccata obsistere in
suscipiente, quò minus gratia
Sacramētalis conferat̃. Pecca-
tū em̃, quod gratiæ ex diame-
tro

tro opponit̄, impedit, ne gra-
tia locū habere possit, in susci-
piēte. Itaq; hoc loco sciendū
est etiam, quod tantummodo
ex parte suscipientis sacra-
menta, ponatur obex, quo mi-
nus sacramentalis gratia con-
feratur, non autem ex parte sa-
cerdotis sacramenta admini-
strantis, quantumuis impurā,
& sacerdote indignam agat
vitam. Cum impurus & pec-
cator sacerdos, æquē ac p̄bus,
qui honestē est vitē & exem-
pli, sacramenta alijs admini-
strare possit: quāmdiu ab Ec-
clesia non fuerit recisus, dum-
modo munere & officio suo,
secundum formam ab Ecclesia
traditam ritē fungatur, Eccle-
siæq;

siæq; intentionem per omnia
 seruet. De qua re quodam in
 loco D. Augustin. inquit,
 non ideo veriora & sanctiora
 sunt sacramenta, quia per me-
 liores ministrantur, illa nanq;
 per seipsa vera sunt & sancta,
 propter verum & sanctū De-
 um, cuius sunt. Idem alibi, me-
 mento sacramentis Dei obesse
 nihil mores malorum homi-
 num, quo illa vel omnino nō
 sint, vel minus sancta sint.
 Ambrosius. Non merita per-
 sonarum consideres, sed
 officia sacerdotum, in
 sacramentorum
 administra-
 tione.

QVÆ ET QVOT SVNT CAV-
sæ instituendi Sacramenta?

Lib. 4. **M**Agister sententiarum tres
præcipuas enumerat, videli-
cet, propter humiliationem,
exercitationem & eruditionē:
vt sint remedia contra pecca-
tum, & certa efficaciacq; signa
voluntatis & gratiæ Dei, in
sensem externum incurren-
tia, admonentia & erudien-
tia nos, vt quod foris, in spe-
cie visibili fieri cernimus: in-
tus, per Dei virtutem, effici
credamus, vide Magistrum
lib. 4. distinct. 1.

Item etiam ideo instituta
sunt sacramenta, vt sint velut
symbola & signa, quibus Chri-
stiani se mutuò agnoscāt, & in
vnione

vnione fidei Catholicæ conti-
neantur.

SACRAMENTA A QVO
sunt instituta?

QVia sacramentum signum
est efficax & infallibile, gratiæ
diuinæ: sequitur nimirum oīa
Ecclesiæ sacramenta à Deo
esse instituta, non ab Apосто-
lo, non ab aliquo Concilio.
Imò si totus nunc conueniret
mundus, nullum sacramētum
instituiere posset.

Baptismi sacramentū, Chri-
stus instituit, cum dixit: Eun- *Matth. 28*
tes prædicate Euangelium o-
mnibus gentibus, baptizantes
eos, in nomine patris, & filij,
& Spiritus sancti.

Confir-

Luc. 24. Confirmationis, cū dixit:
Sedete in ciuitate, donec induamini virtute, ex alto.

Matth. 26 Eucharistiæ, cū dixit: Acci-
Lucæ. 22. pite & manducate, &c. Hoc fa-
cite in meā cōmemorationē.

Ioan. 20. Pœnitentię, cū dixit: Ac-
cipite Spiritum sanctū, quo-
rum remisistis peccata, &c.

Mar. 6. Extremæ vnctionis, cū
Apostolos emisit ad prædi-
candum, & illi exeuntes, vn-
gebant oleo multos ægros, &
sanabantur.

Ioan. 20. Ordinis, cū dixit: Sicut
misit me pater, sic & ego mit-
to vos.

Matt. 10. Item cū elegit duodecim
Luc. 10. Apostolos: & cum designa-
uit alios 72.

Matri-

Matrimonij autem sacramentum instituit, vel potius institutum confirmavit, cum dixit: quod Deus coniunxit, *Matth. 19* homo non separet.

SACRAMENTA VNDE

habent vim & efficaciam suam?

EX morte & passione Christi, August. teste, qui ait, ea ex latere & vulneribus Christi, in cruce pendentis, fluxisse. Nec hæc duo inter se pugnāt, cum dico, sacramenta virtutem suam habere ex ipsa Dei voluntate, & p fluxisse illa è latere & vulneribus Christi. Vtrunq; verum est: voluntas siquidem Dei operatur per ipsa sacramenta,

L menta,

menta, verum eam operationem proposuit Deus, per meritum passionis & mortis Christi, adimplendam.

QUOTVPLICIA SVNT SACRAMENTA?

DVplicia: veteris & nouæ legis.

Sacramenta veteris & Moisaicæ legis erant, Circuncisio, sacrificia, victimæ, oblatiões, & id genus pleraq; alia.

Nouæ legis sunt numero septẽ, q̄ paulò antè recẽsuimus.

DIFFERVNT NE SACRAMENTA veteris legis à Sacramentis nouæ legis?

Differunt sanè: sacramenta &

& cæremoniæ veteris legis, gratiã Dei significabant, quã sacramenta nostra præstant.

Item sacramenta veteris legis, tantùm significabant, non sanctificabant; sacramenta autem nostra, & signant, & sanctificant.

Fuit tamen inter sacramenta veteris legis, sacramentum quoddam, circumcisionis videlicet, idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc baptismus præstat. *Vide Magistrũ Sen. lib. 4.*

SACRAMENTA NOVÆ LEGIS quotuplicia sunt?

DVplicita, voluntatis quædam, & quædam necessitatis.

L 2 **V**olun-

Voluntaria sunt, quæ non
necessariò requiruntur ad ho-
minis salutem, sed in cuiusli-
bet voluntate est, ea suscipere,
vel non: & sunt duo, Ordinis
& Matrimonij.

Necessaria, quæ necessariò
ad hominis salutem requirū-
tur: & sunt reliqua quinq; ba-
ptismi, confirmationis, pœni-
tentia, Eucharistie, & vnctio-
nis extremæ.

Rursus quædam sacramen-
ta nouæ legis, sæpius iterari
possunt, vt, pœnitentia, Eu-
charistia, matrimoniū & ex-
trema vnctio.

Quædam semel suscepta,
postea nunquam possunt, ne-
q; ue debent iterari & resumī,
vt

vt est baptismus, confirmatio
& sacer ordo: & huius rei cau-
sam assignant, quòd caracte-
rem imprimant animæ susci-
pientis, indelebilem & semper
duraturum.

QVID EST CHARACTER?

Character, definitore Tho-
ma Aquinate, est signum, à
Deo animæ impressum, in su-
sceptione alicuius sacramen-
ti, quod iterari nō potest, per-
petuò manens in anima.

Signū illud notat, & signifi-
cat illum suscepisse hoc sacra-
mentum, penes quod etiam
apud inferos Christiani di-
gnoscentur ab infidelibus.

Fœdus nimirum hoc est &

L 3 pactum,

factū, cuius gratia velit q̄sq̄
seruare legem Dei.

Hunc characterem tria ha-
bent sacramenta, quæ iterari
non possunt, Baptismus, con-
firmatio & sacer Ordo: qui sic
permanebit in baptizatis, cō-
firmatis & sacerdotibus, vt, e-
tiam si condemnentur, non sint
eum amissuri.

QVOT SVNT SACRAMEN-
torum partes?

DVæ, Materia & Forma.
Seu (quod idem est) verbū &
elementū. Fit enim Sacramen-
tum, cū verbum accedit ad
elementum, ait August. Ver-
bum auribus haurit, & de vo-
luntate & promissiōe Dei nos
docet:

docet: elementū oculis & sensu percipitur, & similitudinē quandam in se continet eius rei, cuius est signum.

Velut in Baptismo aqua significat animę emundationē, & peccatorum remissionem, quam diuina promissio nobis adfert: ipsa siquidem aqua ad abluendas omnis generis sordes per naturam valet.

QVOT IN QVOLIBET SACRAMENTO administrando requiruntur?

SEX, debita materia, debita verborū forma, idoneus minister, intentio recta ministri, qui facere intendat quod Ecclesia facit, suscipiens & debita suscipientis dispositio.

QVOT SVNT IN QVOLI-
bet Sacramento confide-
randa?

TRia, Res, Sacramentum,
Res & sacramentum simul, iu-
xta magistrum sententiarum
lib. 4.

Res sacramenti, est gratia
iustificās, quæ in administra-
tione sacramentorum, ritè ac-
cipientibus, confertur.

Sacramētum, est externū &
visibile signum incurrēs ocu-
lis & auribus.

Res & sacramentum simul,
gratia est diuina cum signo
externo & visibili.

QVIS EST EFFECTVS, SEV
virtus sacramentorum?

Sacramētorum vis seu effe-
ctus,

ctus, est vis diuina & spiritua-
lis, hoc est, gratia Dei, per de-
bitam sacramentorum susce-
ptionem, collata.

Est autē duplex Sacramen-
torum effectus, Communis &
proprius.

Communis, est gratiæ diui- 1.
næ collatio, quæ per omnia sa-
cramenta confertur.

Proprius est, qui vnicuiq; 2.
sacramento peculiaris est.

QVÆ EST CVIVSQVE SA-
cramenti vis seu effectus
proprius?

Baptismi vis est, conferre 1.
gratiã Spirit⁹ sancti, ad remis-
sionem peccatorum, maximè

L 5 origi-

originalis, & in adultis etiam
peccati actualis.

2. Confirmatiōis, ad robur &
tutelam.
3. Eucharistiæ, ad spiritualem
refectionem.
4. Pœnitentiæ, ad purgatio-
nem remissionemq̃ peccato-
rum actualium post baptismū
commissorum.
5. Ordinis, ad debitam execu-
tionem officij suscepti.
6. Matrimonij, ad cōiunctio-
nē mutuā aīorum, & ad susce-
ptionē educationemq̃ prolis.
7. Extremæ vnctionis virtus
est, præstare gratiam ad pur-
gationem peccatorum venia-
lium: prout infra de quolibet
sacramento latius dicetur.

DE

DE BAPTISMO.

QVID EST BAPTISMVS?

BAptismus, est lauacrum re- *Tit. 3.*
 generationis, & renouationis
 Spiritus sancti. Vel.

Baptismus est signum sen-
 sibile ex institutione diuina,
 significans mortem veteris ho *Eph. 4.*
 minis, & renouationem noui.
 Vel.

Est ablutio corporis exte-
 rior, cum inuocatione sanctæ
 Trinitatis, ex institutione di-
 uina, significans ablutionem
 animæ à peccatis.

Vice Baptismi, in veteri
 lege instituta erat circuncisio,
 in remedium peccati origina-
 lis, iuxta illud August. Ex quo
 insti

instituta est circuncisio, in populo Dei, quæ erat tunc signaculum iustitiæ fidei, ad remissionem valebat magnis & parvulis, originalis veterisq; peccati, sicut Baptismus, ex illo, valere cœpit, ad innouationem hominis, ex quo institutus est.

Quod in veteri lege de circuncisionis necessitate est dictum, Anima, cuius præputij caro non circuncisa fuerit, peribit de populo suo, quia pactum meum irritum fecit: Hoc in noua lege Christus de Baptismo affirmavit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum.

Et si

Etsi autem circumcisio (iuxta verba Aug.) Baptismo comparatur: nonnihil tamen interest discriminis.

Longè maior & vberior gratia infundit̃ puero in Baptismo, quàm in circumcissione: Circumcisio enim, virtutem suam habebat ex morte Christi præuisa, sed Baptismus ex morte Christi exhibit̃a. Baptismus circumcissione præstantior est, quia ianuam cœli aperit, quod non poterat circumcisio.

PROBA BAPTISMVM TESTIMONIJS SACRÆ SCRIPTURÆ?

Nisi quis renatus fuerit ex Ioan. 3.
aqua & Spiritu sancto, non
potest

potest introire in regnum
Dei.

Matth. 3. Ego baptizo vos aqua, in
pœnitentiam, qui aut post me
venturus est, fortior me est,
cui⁹ nō sum dignus calciamē-
ta portare, ipse vos baptiza-
bit in Spiritu sancto & igni.

Mar. 16. Qui crediderit, & baptiza-
tus fuerit, saluus erit.

Act. 2. Baptizetur vnusquisq; ve-
strum, in nomine Iesu Chri-
sti, in remissionem peccatorū
vestrorum, & accipietis donū
Spiritus sancti.

1. Cor. 6. Et hæc quidē fuistis, sed ab-
luti estis, sed sanctificati estis,
sed iustificati estis, in nomine
Domini nostri Iesu Christi, &
in Spiritu Dei nostri.

Chri-

•

Christus dilexit Ecclesiam, *Ephes. 5.*
 & seipsum tradidit pro ea, vt
 sanctificaret eam mūdans illā
 lauacro aquæ, in verbo vitæ.

Cū em̄ benignitas & hu- *Tit. 3.*
 manitas apparuit saluatoris
 nostri Dei, nō ex operibus iu-
 stitiæ, quæ fecimus nos, sed se-
 cūdem misericordā suā saluos
 nos fecit, per lauacrū regene-
 rationis & renouationis Spi-
 ritus sancti, quē effudit in nos
 abundè, per Iesum Christum
 saluatorem nostrum: vt iustifi-
 cati gratia ipsius, hēredes sim⁹
 secundum spem vitæ æternæ.

Effundam super vos aquam *Ezech. 36.*
 mundam, & mundabimini ab
 omnibus inquinamentis ve-
 stris.

Data

Matt. 28.

Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, euntes ergo docete omnes gētes, baptizātes eos in noīe patris & filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæ mandauī vobis: Et ecce ego vobiscum sum, vsq; ad consummationem sæculi.

DIFFERUNT NE BAPTIS-
mus Ioannis Baptista &
Christi?

Differunt: Baptismus Ioannis non erat sacramentū, neq; gratiam Baptizato præstabat, quemadmodum Baptismus Christi: Ego baptizo vos aqua (dicebat) ille autē baptizabit vos Spiritu sancto.

Ioannis

Ioannis Baptismus corpus tantum abluebat, in anima nihil operabatur.

Item, Baptismus Ioannis, erat præparatorius, ad Baptisma Christi, quo videlicet homines paulatim assuefierent, & perducerentur ad Christi Baptismum.

Primum, & omnium maxime necessarium sacramentum, est Baptismus, vt sine quo nemo saluari, nec hæres Dei, & cohæres Christi cõstitui queat. Estque quasi fundamentum, & ianua reliquorum sacramentorum, & Ecclesiæ ingressus, eò quòd nullum sine eo sacramentum esse possit: si quis enim ordinatus in presbyterum,

rum, cōperiat deinceps se nō
esse baptizatum, non est ordi-
natus.

QVOTVPLEX EST

Baptismus?

TRiplex, fluminis vel aque,
flaminis vel spiritus, & san-
guinis.

1. Primus, de quo in præsen-
tia agimus, solus sacramētum
Ioan. 3. est, de quo *Ioan. 3.* Nisi quis
renatus fuerit, ex aqua & Spi-
ritu sancto, &c. Reliqui duo
etsi præclari, eximij, & multū
meritorij sunt: sacramenta ta-
men nō sunt, sed vicem sacra-
menti baptismi obtinent.
2. Est autem Baptismus flami-
nis, cū quis credit in Chri-
stum,

90
stum, & vellet baptizari, præ-
uentus autem tempore mori-
tur, antequam Baptismū con-
sequatur. Ille hoc modo bapti-
zat̃ in spiritu: hoc modo ba-
ptizatum esse latronē in cru-
ce, testis est August.

Augustinus ait: Baptismus
inuisibiliter administrat̃, quē
non contēptus religionis, sed
articul⁹ necessitatis excludit.

Baptismus sanguinis est, 3.
quādo aliqui p nomine Chri-
sti, & fidei professione occi-
duntur. Hi nimirum in sangui-
ne suo baptizantur, quo Chri-
stus ipse baptizatus est, & pue-
ri innocentes ab Herode tru-
cidati.

De Baptismo flaminis dici- *Mat. 1.*

M 2 cur:

Act. 1. tur: vos autem baptizabimini Spiritu sancto.

Matt. 20. De sanguinis baptismo dicitur: potestis bibere calicem quem ego bibo, & baptizari Baptismo, quo ego baptizor.

QVÆ EST MATERIA SEV
elementum Sacramenti
Baptismi?

Aqua elementaris, verbo Dei sanctificata. Vbi sciendum est, quod aqua esse debeat pura elementaris, non in glaciem congelata: excluduntur itaque omnes alij liquores, qui non sunt aqua, ut vinum, oleum, sanguis, sputum, lac, mel, aquæ Rosarum, vel ex alijs odora-
men-

mentis distillatæ, & alij simi-
 les liquores, in quibus Bapti-
 smus consecrari non potest,
 propter aperta verba Chri-
 sti: Nisi quis renatus fuerit ex *Ioan. 3.*
 aqua, &c. Signū autem aquæ
 vel exterior corporis ablutio,
 similitudine quadam, internā
 Baptismi vim & operationem
 indicat. Nam sicut per aquā,
 res corporales abluuntur &
 purificantur: sic per lauacrum
 Baptismi, sordes, id est, pecca-
 ta animæ purgantur. Est itaq;
 res Sacramenti baptismi, ab-
 lutio & remissio omnium pec-
 catorum, adoptio baptizati
 in filium Dei, regeneratio in
 nouum hominem, per Spiri-
 tum sanctum, & assumptio
 M 3 regene-

regenerati in hæredem Dei, &
cohæredem Iesu Christi.

QVÆ EST FORMA
Baptismi?

FORMA Baptismi est : Ego
Baptizo te, in nomine patris,
& filij, & Spiritus sancti. Id
quod in hoc Christi mandato
Matth. 28. exprimitur : Data est mihi om-
nis potestas, in cælo & in
terra : Euntes ergo docete om-
nes gentes, baptizâtes eos,
in nomine patris, & filij & Spi-
ritus sancti. Et huic promif-
Mar. 16. sioni innitit : Qui crediderit &
baptizatus fuerit, saluus erit.
Si verò dubium fuerit, pu-
er baptizatus ne sit an non, li-
cebit hac forma vti : Si bapti-
zatus

zatus es, ego te nō rebaptizo:
 si verò non es baptizatus, ego
 baptizo te, in nomine patris,
 & filij & Spiritus sancti.

QVIS EST EFFECTVS VEL
 virtus Baptismi?

Effectus seu vis Baptismi
 est in pueris ablutio peccati o-
 riginalis, in adultis verò omi-
 um peccatorum, tam origina-
 lium quàm actualium, rege-
 neratio hominis noui, & re-
 gni cœlestis hæreditas.

In Baptismo enim homo
 plenam omnium peccatorum
 suorum remissionem accipit:
 ex filio iræ & hærede æternæ
 mortis, filius constituitur Dei
 & hæres vitæ æternæ.

SVNT NE PARVULI BA-
ptizandi?

SVnt, idēq; statim vt ex vte-
ro matris, in lucem æditi fue-
rint. Neq; obstat quòd fidem
propriam non habeant, suffi-
cit illis fides sanctæ matris ec-
clesiæ, parentum & suscepto-
rum: & vt aliqui volunt, fides
infusa puero. Impij sunt, qui
paruulis Baptismum adimūt:
Baptismus em̄ nunc, promul-
gata Christi lege, vnica est ad
salutem ianua, per quam ve-
nitur ad Christum, & per quā
ingredi oportet om̄es qui sal-
uantur, denunciāte Domino:
Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit, ex a-
qua & Spiritu sancto, non po-
test introire in regnum Dei.
Cūm

Cum autem Christus ad se in-
 uitet paruulos, & non sit vo-
 luntas coram Deo, vt vnus pe-
 reat ex pusillis istis: Ecclesia
 paruulis ianuam hanc, per
 quam ad Christum ipsos vo-
 cantem venire queant, aperit,
 & eos ad baptismum, vt secun-
 dum voluntatem Dei salutis
 participes fiant, ex Apostoli-
 ca traditione suscipit, bap-
 tizans eos per inuocationem S.
 Trinitatis, in fide totius Ec-
 clesie, quam pro eis suscepto-
 res confitentur, vt sic fides ma-
 tris Ecclesie paruulis profit,
 quibus culpa patris Adæ no-
 cuit; & vt peccati illius quod
 non sua, sed patris Adæ cul-
 pa, contraxerunt, remissio-
 nem

nem ex matris Ecclesiæ fide,
pro eis credentis & confiten-
tis, consequantur.

Luc. 18. Sinite paruulos venire ad
me, talium est enim regnum
cœlorum.

Matth. 18 Nisi efficiamini vt paruuli,
non intrabitis in regnum cœ-
lorum.

Luc. 18. Christus respiciens fidem
offerentium infantes, vt tan-
geret, amplexatus est eos, &
imponens manus benedice-
bat illos.

Act. 2. Baptizetur vnusquisq; ve-
strum, in nomine Iesu Christi,
in remissionem peccato-
rum, & accipietis do-
num Spiritus
sancti,

DE

DE CÆREMONIIS ET MY-
sticis ritibus Baptismi.

CÆremonia, quæ in bapti-
zando adhibentur, omnes my-
sticam & spiritalem habent si-
gnificationem.

Aqua Baptismi, oratiõe & 1.
Chrismatis vnctione conse-
cratur, vt intelligamus aquã
non ex natura sua, sed ex diui-
na virtute, abluere sordes pec-
catorum.

Baptizandus, exorcismis 2.
& exufflationibus præpara-
tur, & signaculo crucis muni-
tur, vt Diabolus, hoc signum
Christi aspiciens, non audeat
amplius molestare eum, quem
in Christi tutelam susceptum,
ex hoc signo agnoscit.

Gustus

3. Gustus salis præbetur Baptizando, quo significatur sal sapientiæ cœlestis, ad insinuandum Baptizatos omni iniquitatis foetore carere debere, ne ultra à sordibus peccatorum putrescant, sed magis illæsi seruentur, ad maiorem gratiam accipiendam.
4. Aures & nares Baptizandi sputo illiniuntur, vt aures, ad audiendum verbum Dei, & nares, ad diuinum odorem hauriendum, aperiantur.
5. Baptizandus abrenūciare Satanæ & Christi fidem confiteri iubetur, vt huius sponsonis per omnem vitam suam memor, in omnibus suis actibus cogitet, se diabolo & operi-

95
operibus eius renunciaſſe, &
in Chriſti verba iuraſſe.

Vngit̃ oleo ſancto, in pe- 6.
ctore & inter ſcapulas, ad lu-
ctamen in hoc ſæculo obeun-
dum, iuxta illud: vita hominis *Iob. 7.*
eſt militia ſuper terram. Vt
ita ad rectæ fidei confeſſionē,
& bonorum operum execu-
tionē diuina virtute roboret̃.

Ter mergitur in fonte Ba- 7.
ptiſmi, aut eius aqua conſper-
gitur, vt in numero merſio-
num, Trinitatis myſterium ce-
lebretur.

Chriſmate vngitur in ver- 8.
tice, quia caput noſtrū Chri-
ſtus eſt, cui per Baptiſmum in-
ſerimur, & ab eo Chriſtiani
nuncupamur.

Induitur

9. Induitur veste seu vitta alba, ad designandam vitæ innocentiam & puritatem, quã virtus Baptismi præstat, quã & illæsam conseruare, & ante tribunal Christi Baptizandus repræsentare debet.

Tempore verò necessitatis, prædictæ omnes omitti possunt cæremoniæ, tunc em̄ sufficit debitam materiam & formam, atq; Ecclesiæ intentionem obseruare. Item necessitate exigente, quilibet homo, quicuncq; tandem fuerit, sacerdos siue laicus, vir siue mulier, Catholicus siue hæreticus, Christianus, Iudæus siue paganus, modo prædicta tria debitè obseruet, puta materiam,

teriam, formã, & Ecclesiæ intentionem, huius sacramenti minister esse potest.

DE SACRAMENTO confirmationis.

QVID EST CONFIR-
matio?

Confirmatio, Ecclesiæ sacramentum est, quo spiritus sanctus, qui in Baptismo ad purgationem peccatorum datus est, ad robur & gratiæ augmentum, atq; ad intrepidè nomen Dei confitendum infunditur. In Baptismo datur S. S. ad purificationem peccatorum. In Confirmatione verò datur ad custodiam, tutelam

telam, defensionem, robur, &
gratiæ diuinæ augmentum:
vt illius præsidio carni, mun-
do & Diabolo fortiter oblu-
ctari possimus. Datur deni-
que ad consolationem, qua
idem spiritus nos consolatur,
in omni tribulatione nostra,
2. Cor. 2. vt & nos possimus consolari
eos, qui in omni pressura con-
stituti sunt.

EXTANT NE DE HOC SA-
cramento testimonia
scripturæ?

Act. 8. EXTant sanè, & ea non pau-
ca quidem:
Cùm audissent Apostoli,
qui erāt Hierosolymis, q̄ Sa-
maria recepisset verbum Dei,
miserunt

miserunt ad eos Petrum & Ioannem : qui cū venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum. Tūc imponebāt manus super eos, & accipiebant Spiritum sanctum.

His auditis, baptizati sunt *Acto. 19.*
in nomine Iesu: & cum imposuisset manus illis Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.

Paracletus autem Spiritus *Ioan. 14.*
sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille docebit vos oīa, & suggeret vobis, quæcūq; dixerō vobis.

Adhuc multa habeo vobis *Ioan. 16.*
dicere, sed nō potestis portare modò, cū autē venerit Spi-

N ritus

rit⁹ ille veritatis, docebit vos
omnem veritatem.

Lucæ 24. Ego mittam in vos promif-
sum patris spiritum, vos au-
tē sedete hīc in ciuitate, quo-
adufque induamini virtute ex
alto.

Act. 2. Apostoli confirmati legun-
tur, ipso Pētecostes festo, quā-
do Spiritus sanctus venit su-
per eos, in specie ignis, & re-
pleti sunt omnes Spiritu san-
cto.

Administrāt hoc sacramen-
tum, in Ecclesia, soli Episcopi,
veluti Apostolorum succes-
sores: quod si aliter præ-
sumptum fuerit, ir-
ritum habe-
tur,

99

QVÆ EST MATERIA VEL
elementum Confirmationis?

CHRISMA ex oleo & Balsamo mixtum, & solenni benedictione, ab Episcopo consecratum, quo frons confirmandi, in modum crucis, perungitur. Quod quidem Chrisma, loco impositionis manuum, ex Apostolica traditione institutum est: posteaquam eum Spiritus sanctus ad manuum impositionem visibili signo, prout ab initio euenerat, amplius influere desijt, hæc vnctio Chrysmatis in hoc sacramento adhiberi cœpit.

Adhibetur autem vnctio Chrysmatis, ad designandam illam internam vnctionem septiformis

formis Spiritus Dei, qua videlicet intus Spiritu Dei corda baptizatorum imbuuntur. Oleum enim lucis adiuumentum est, & corporibus robur, ac vires subministrat: sic nos per vñtionem Spiritus sancti, in fide magis illuminamur, & ad confessionem, ac ad bonorū operum exercitia, fortiores & expeditiores reddimur, per virtutem Spiritus sancti, quā in sacramento confirmationis accipimus.

QVÆ EST FORMA CONFIRMATIONIS?

FORMA huiusmodi est: Ego configno te signo sanctæ crucis, & confirmo te Chrismate salutis

99
salutis, in nomine patris, & fi-
lij, & Spiritus sancti.

EFFECTVS CONFIRMA-
tionis quis est?

EFFECTUS confirmatiōis vel
res sacramenti, est vngi spiri-
tuali vnctiōe, & septiformis
Spiritus sancti munere con-
firmari, aduersus carnis, mun-
di & Diaboli insultus.

In baptismo, Christo nomen
dedimus, & per Spiritus san-
cti gratiam, omnium peccato-
rum remissionem, & æternæ
hereditatis promissionem ac-
cepimus.

Nunc autem in Confirma-
tione idem spiritus, sed alio
munere, nobis influit & præ-
statur.

N 3 statur.

statuatur. Docet em̄ nos vnctio-
ne sua, & ad fidei mysteria ple-
nius intelligēda, nos illustrat,
& augmentum gratiæ & ro-
bur addit Baptizatis, vt ad cō-
fitendum & glorificādum no-
men Dei, audaces & intrepidi
euadant, & ad bene operan-
dum, & ad facienda mandata
Dei, per augmentum gratiæ
& charitatis fortiores efficiantur:
vt contra omnes hostium
externorum & interiorū in-
sultus, firmi, inuicticq; perdu-
rare, & acquisitā in Baptismo
innocentiam, illæsam conser-
uare possint.

Denicq; consolatorem & cu-
stodē se nobis præbet, in hoc
sacramento, Spiritus sanctus,

vt quemadmodum tutor pupillis suis prouidet, sic ipse sua ope nos cōseruet & protegat: est enim ipse pastor orphanorum, & iudex viduarum. *Psalm. 67.*

QVÆ SVNT CÆREMONIÆ

vel ritus, in hoc sacramento
adhiberi soliti?

ADhibetur Chrisma, quod ex oleo & balsamo commiscetur, quo significat̃ diuinæ gratiæ pinguedo, fidei splendor, & ardor charitatis: quæ omnia per sacramentum confirmationis, Spiritus sancti virtute, in nobis augentur.

Adhibetur oleū, cuius mysticam intelligentiam paulò antè indicauius.

N 4 Balsam-

Balsamum item, quod sua-
uitatem Spiritus sancti insi-
nuat, qua nos ad se trahit, &
vt vicissim quoq; nos memi-
nerimus, odorem bonæ vitæ
de nobis emittere, vt homines
bonam nostram conuersatio-
nem videntes, hoc odore ad
Christum quoque pertrahan-
tur.

Crucem Christi in fronte
accipimus, ne posthac confes-
sionis Christi nos pudeat.

Percussione maxillæ ad pa-
tiētiam exercemur, vt passio-
num Christi in hac vita parti-
cipes effecti etiam regnemus
cum illo tandem in gloria.

Vltimò hoc in sacramento
susceptores quoq;, qui patrini
dicun-

dicuntur, requiruntur, qui cō-
firmatos suscipiant, peplo ob-
tegant, & tandem tertia die
Chrisma & oleum sacrum à
fronte detergantur.

DE SACRAMENTO Pœnitentiæ.

QV ID EST P O E N I -
tentia?

Sacramentū pœnitentię est,
quo ei, qui post Baptismum
deliquit, si pœniteat & confi-
teatur peccata sua, remissio
peccatorum per absolutionē
sacerdotis, annunciat. ur.

Sacramentum illud, à D.
Hieronymo & Tertulliano,
secūda tabula post naufragiū
N 5 appel-

appellatur, ad quam videlicet, homo post naufragium peccatorum, vt saluetur, se cōuertit.

Aliter, D. Grego. Pœnitentia est ante acta peccata deflere, & deflenda iterum non cōmittere.

PRODVCTA TESTIMONIA
scripturæ de Pœnitentia ?

Ioan. 20. ACCIPITE Spiritū sanctum, quorū remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt eis.

Matth. 18. Quæcunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunq; solueritis super terrā, erunt & in cœlis soluta,

Matth. 16 Tibi dabo clauēs regni cœlorum,

lorum, & quodcuncq; ligaue-
ris super terram, erit ligatum
& in cœlis; & quodcuncq; sol-
ueris super terram, erit solutū
& in cœlis.

Nisi pœnitentiam egeritis, *Luc. 13.*
omnes simul peribitis.

Facite dignos fructus pœ- *Matth. 3.*
nitentiæ.

Pœnitentiã agite, appro- *Matth. 4.*
pinquauit em̄ regnū cœlorū.

Gaudium est angelis, in cœ *Luc. 15.*
lis, super vno peccatore pœ-
nitentiam agēte, magis quàm
super nonaginta nouē iustis,
qui pœnitentia non indigent.

Nō veni vocare iustos, sed *Matth. 9.*
peccatores ad pœnitentiam.

Respexit Dominus Petrū, *Matth. 26*
& egressus foras fleuit amarè.

Dimissa

Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

QVOTVPLEX EST
Pœnitentia?

IN primitiua Ecclesia triplex in vſu fuit pœnitentia, ſolennis, publica & priuata.

Solennis pœnitentia imponebatur, in grauiſſimis & manifeſtis delictis, eam cogebatur quis longo admodum tempore facere, in ſumma abſtinentia, & durabat interdum ad tres annos vel plures, iuxta delicti grauitatem: ea iam refrigerſcente hominum charitate ſimul elanguit.

Secundum pœnitentiæ genus, publicum dicebatur, fiebatq;

batq; in conspectu totius Ecclesie, propter aliquod enorme peccatum: sicut etiamnum homines in grauissimis casibus detenti, vt homicidæ, incendiolorum authores, meretrices, ad sedem Episcopalem remittuntur, vt ibi in Ecclesiis Cathedralibus pœnitentiam, maximè in die cœnæ Domini agant. Huius pœnitentiæ aliquis adhuc in Ecclesia vsus est relictus.

Pœnitentia tertia, priuata est, quæ priuatim fit sacerdoti, à quo & confitens absoluitur.

Pœnitentia adhuc duplex est: vna ante Baptismum, altera post Baptismum.

Pœni-

Pœnitentia ante Baptismū,
non est sacramentū, neq; con-
fessionem sacramētalem & sa-
tisfactionem, sed detestationē
tantū & odium prioris vi-
tæ, postulat.

Pœnitentia verò post Ba-
ptismum, quæ est secūda post
naufragium tabula, vt sit salu-
taris, cordis contritionem, o-
ris confessionem, & operis sa-
tisfactionem à Cōfessario in-
iunctam, requirit.

Vnde est alia ratio iustifi-
cationis hominis, per Bap-
tismum, & alia reconciliationis
cum Deo, hominis lapsi
in crimina post Ba-
ptismum.

QVOT SVNT PARTES

Pœnitentiæ ?

POenitentia tribus partibus
absoluitur. Contritione, Cō-
fessione & Satisfactione.

QVID EST CONTRITIO ?

Contritio est dolor animi,
quo homo peccata commissa
deflet, & quodammodo in se-
se dolendo vindicat, cum vo-
to & firmo proposito vitæ in
melius commutandæ.

SCRIPTVRÆ TESTIMONIA
de contritione.

Cor contritum & humiliat- *Psal. 50.*
tum Deus non despicias.

Scindite corda vestra, & nō *1o cō. 2.*
vestimenta vestra.

QVID

QVID EST CONFESSIO,
& quoruplex illa?

CONFESSIO duplex est. Interna scilicet que Deo fit, & quotidie facienda est, qua quis vitæ suæ actus secū reminiscens, ea quæ impiè & malitiosè cōtra Deum deliquit, cum acerbō animi sui dolore damnat & detestatur, veniam & consolationem à Deo, animi votis requirens, cum proposito talia non iterum perpetrandi. Hæc Confessio sanctis & pijs peculiaris est.

Ecclesiastica vel sacramentalis, est peccatorum omnium quæ conscientiam in primis grauant, coram sacerdote, qui Dei legatione & Ecclesiæ ministerio

ñisterio ritè fungitur, agnitio
& enarratio.

Enumeranda sunt confiten-
ti peccata omnia, quæ diligen-
ter cogitanti & seipsum excu-
tienti, in mentem veniunt.

QVÆ ET QVOT SVNT
conditiones confes-
sionis?

DVodecim, Confessio em̄, 1.
vt sit bona & salutaris, debet
principiò esse voluntaria.

Præmeditata, vt confitens 2.
diligenter euoluat librum cõ-
scientiæ suæ, atq; in eo pecca-
ta sua recolat.

Diligens, non supina. 3.

Integra, ne quis sciens pec- 4.
catum aliquod, vel ex vere-
cundia

cundia vel alia de causa, celet.

5. Accusatoria, peccator em̄
principiò suijplius accusator
est.

6. Propria, vt nemo peccato-
rum suorū causas in alios tor-
queat, vel de alijs confiteatur.

7. Contrita, id est, amara, cum
dolore & amaritudine cordis.

Esd. 38. Recogitabo tibi omnes an-
nos meos, in amaritudine ani-
mæ meæ.

8. Verecunda, pudica, vt ho-
nestatis ratio vbicq; seruetur,
maximè vt peccata carnis nō
impudenter, sed modestè, id
est, reuerenter detegantur.

9. Humilis, vt quis peccata
pudicè, verecundè & humili-
ter commemoret,

Spei

Spei plena, de remissione
peccatorum. 10.

Vera, non fucata. 11.

Nuda & aperta, nō vt quis
palàm, & omnibus audienti-
bus, peccata sua coram sacer-
dote enumeret, sed ratione
peccati, confessarij, & loci. 12.

QVÆ SVNT AVTEM ET

quot conditiones boni

Confessarij?

QVinq; p̄cipuè. 1. Potestas.
2. Scientia. 3. Prudētia. 4. Pro-
bitas. 5. Sigillum.

Quod aut̄ ad potestatē at-
tinet, requiritur in cōfessario,
vt ius habeat & potestatē sol-
uendi & ligandi.

Sciētia requirit̄ in Cōfessa-
rio, vt doct⁹ sit, & vel medio-
criter in literis sacris versatus,

vt officium suum rectè, & cō-
uenienter administrare sciat,
& possit.

Porro prudentia necessaria
est Sacerdoti, audituro con-
fessiones, vt iustè & rectè di-
iudicare possit inter lepram
& non lepram, inter peccata
letalia & venialia, grauiora &
leuiora.

Præterea probitas, & vitæ
integritas, in confessario ma-
ximè requiritur, ne confessuri
ob improbitatem vitæ, & in-
honestam cōuersationem de-
terreantur, & malo sacerdotis
exemplo offendantur.

Postremò opus est, vt con-
fessarius non eliminat & reue-
let peccata, sed penitus quæ si-
bi in

bi in cōfessione detecta sunt,
 penes se retineat, & nihil te-
 merè apud alios effutiat. Et
 hoc est confessionis sigillum,
 per quod nihil aliud intelli-
 mus, q̄p̄ silentiū & taciturnita-
 tē Confessarij. August. alicu-
 bi dicit: Quod scio in confes-
 sione, nescio. Quia aut plurimum
 refert, vt cōfessus peccatorum
 circumstantias quo-
 que dicat & non celet, quoni-
 am hæ arguunt peccatorum
 grauitatē: non immeritò que-
 ri solet, quæ & quot sint nu-
 mero peccatorum circumstan-
 tiæ, quæ in confessione non
 sint celandæ, quarum octo
 sunt, quæ trito illo & vulgari
 versiculo comprehensæ sunt.

O 3 Quis,

Quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando.

Quis, personæ ⁿ iudicat statum & conditionem, clericus ne sit an laicus: subditus ne sit, an alijs præsit & in magistratu constitutus.

Quid, de peccati genere quærit, letale ne sit, an veniale, homicidium ne an furtum.

Vbi, quærit de loco, vbi peccatum sit commissum, an in loco sacro an prophano, publico ne an priuato. Graui⁹ enim peccant, q̄ in locis sacris, & publicis & corā populi multitudine delinquunt, q̄ alibi.

Per quos, peccandi media, & quasi instrumētum indicat, vt quorum auxilijs, quibus medijs

medijs & instrumentis peccatum à nobis sit perpetratum.

Quoties, numerum & multitudinem peccatorum exprimit, putà quoties quis peccauerit, si id constat, indicandū est: si verò nescit, deploret quis toties repetitū fuisse peccatum, vt numerus effugerit memoriam.

Cur, querit de fine peccati. Est enim in omni peccato diligenter animaduertendum, qua intentione & in quem finem delictum sit commissum, finis enim circumstantiarum omnium præcipua est, & peccatum ex fine vel grauius vel leuius æstimatur.

Quomodo, modū peccādi
 O 4 signi-

significat, q̄ videlicet pacto,
qua ratione, peccatum sit per-
petratum. Quò inhonestiori
& turpiori modo quis delin-
quit: tantò redditur pecca-
tū grauius, & turpius quoq̄.

Quando, temporis circun-
stantia est: quantò sacratius
tempus est, eò maius quoq̄ e-
rit delictum, quod in eo com-
mittitur.

Væ nobis qui dies Domi-
nicos, & omnia sanctorum fe-
sta, magis collocamus ad vo-
luptatem & lasciuiam, quàm
ad gloriam Dei & honorem
Sanctorum.

Sunt & aliæ quædam pec-
catorum circumstantiæ, his
versiculis comprehensæ.

Ordo,

*Ordo, conditio, status dignissimus, aetas,
Copia, causa, modus, mora, lucta pusilla,
sciensq;*

*Et tempus, doctrina, locus, numero reci-
diuum,*

*Hæc plerumq; solent grauiores reddere cul-
pas.*

Circumstantiæ in quolibet opere diligenter ponderandæ sunt, siue Christianè siue moraliter & ciuilitè loqui placeat.

Gregorius, In omni (inquit) eo quod dicitur, summo opere intuendum est, quid dicatur, cui dicatur, quādo & quomodo dicatur.

Tolle circumstantias, & amplius non habebis discrimen vitij illati virgini, coniugatæ vel cognatæ, aut solutæ. Ad hæc nihil intererit, siue

O 5 quis

quis alienum siue amicū aut fratrem occidat, laicum siue Clericum, in platea, aut in templo, ex proposito ne an casu, impulsus per aliquā causam, vel ex propria & temeraria malignitate.

Circumstantiæ peccatum aliquod in aliam speciem pertrahunt, vt qui furatur, fur est, sed qui facta irruptione in templo furatur, vltra hoc etiam sacrilegus est, fur rei sacræ. Si quis rem habeat cum soluta, fornicationem, adulterium autem, si cum vxore alterius, committit. Ita circumstantiæ peccatum adducunt in aliam speciem.

DE

DE SATISFA-
ctione.

QVID EST SATISFACTIO?

Est causas peccatorum excindere, & earum suggestionibus aditū non præbere, Vel:

Satisfactio est solutio pœnæ debitæ, quam diuina iustitia exigit ob offensam, in legem suam commissam. Vel:

Satisfactio est dignos pœnitentiæ fructus facere, id est, commissis peccatis aduersa facere.

QVOTVPLEX EST SATISFACTIO?

DVplex, vna propiciatoria, quæ meretur remissionem pecca-

peccatorum, & abolet mortem æternam. Hæc soli Christo tribuitur, qui seipsum impendens pro nobis, factus est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro peccatis totius mundi. Et hæc est satisfactio vera & generalis: passio enim Christi sufficiens est pro peccatis totius mundi, licet non efficax, quia non in omnibus efficaciter operatur, sed in ijs tantum, quibus applicatur per fidem, & sacramenta Ecclesiæ, maximè per dignos fructus pœnitentiæ.

Altera est satisfactio nostra, quam Ecclesia ab ijs, qui post baptismum in crimen relapsi

lapsi sunt, postulat: vindicta
 videlicet, quam vel sponte no-
 stra, vel ex præscripto sacer-
 dotis, veluti spiritalis medici,
 de nobis sumere debemus, cō-
 missis peccatis aduersa facien-
 tes. Hæc pœnam abolet tan-
 tum temporariam, quam De-
 us interdum etiam post remis-
 sam culpam exigit: & hæc est *4. Reg. 11*
 pars pœnitentiæ, vbi nota
 Theologorum doctrinam, &
 memoriæ commenda, quod
 per sacerdotis absolutionem,
 si in pœnitente non fuerit im-
 pedimentum, culpa tota remit-
 titur: Pœna verò æterna, quæ
 peccato mortali infligenda es-
 set, mutatur in pœnam tem-
 poralem, pro qua imponitur
 Satisfa-

satisfactio illa à Confessario
sacerdote, vel etiam spontè
assumitur à pœnitente: potest
tamen tanta esse pœnitentis
contritio & charitatis feruor,

Luc. 5. aboleat: prout patet in Ma-
ria Magdalena, de qua Chri-
stus dixerat Simoni Phari-
sæo: Dimissa sunt ei peccata
multa, quoniam dilexit mul-
tum. De hac pœnitētia nostra
extant multa scripturæ testi-
monia:

Matt. 3: Facite fruct⁹ dignos pœni-
tentia. Item:

Matt. 4. Pœnitentiam agite, appro-
pinquavit enim regnum cœ-
lorum.

QUOT SVNT OPERA SEV

partes satisfactio-
nis?

TRia præcipua, Oratio, ieiunium & eleemosyna.

Accedunt hjs carnis mortificatio, innouatio vitæ, peregrinationes ad loca sanctorum, & eius generis alia quædam opera, pia & satisfactoria.

QVID EST ORATIO?

ORatio est pia deuotaq; eleuatio mentis ad Deum, ab ipso fideliter petentis quæ sunt salutaria, per mediatorem Dei & hominum Iesum Christum.

PROBA

PROBA ORATIONEM

testimonijs scri-
pturæ.

- Matth. 26.* **V**igilate & orate, vt non in-
tretis in tentationem.
- Tob. 12.* Bona est oratio cum ieiu-
nio & eleemosyna.
- Iacob. 5.* Orate pro inuicem vt sal-
uemini: multum enim valet
deprecatio iusti assidua.
- Eccl. 35.* Oratio humiliantis se nu-
bes penetrabit.
- Matth. 17* Hoc Dæmoniorum genus
non eiicitur, nisi oratione &
ieiunio.

QVID EST IEIUNIUM?

Ieiunium Ecclesiasticum est
temperantia, & à licitis cibis
abstinētia, nō auersione crea-
turæ

turæ Dei, quæ bona est, si cum gratiarum actione sumatur, sed causa affligendæ carnis, & humiliandæ animæ propter Deum suscepta.

Est autem duplex ieiunium: vnum corporale, alterum spirituale.

Corporale, quo corpus, spiritui rebelle, per ciborum abstinentiam domatur, castigat, & quasi in seruitutem spiritus redigitur.

Spirituale, quo à peccandi libidine cohibemur.

ADFER TESTIMONIA

scripturæ de ieiunio.

Conuertimini ad me, in toto corde. *Ioc. 2.*
P toto cor-

to corde vestro, in ieiunio, fle-
tu & planctu.

Matth. 4. Cum ieiunasset Iesus qua-
draginta diebus & noctibus
40. postea esuriit.

Danie. 10 In diebus illis ego Daniel
lugebam, panem desiderabi-
lem non comedi, caro & vi-
num in os meum non introie-
runt.

Tob. 12. Bona est oratio, cum ieu-
nio & eleemosyna.

Galat. 5. Qui Christi sunt, carnem
suam crucifixerunt, cum vitijs
& concupiscentijs.

Rom. 13. Castigo corpus meum, &
in seruitutem redigo, ne cum
alijs prædicauerim, ipse re-
probus efficiar.

QVID EST ELE-
emosyna?

Est munus seu beneficium,
miserationis causa in hominē
inopem collatū, propter De-
um, maximè verò præstitum
egenti fratri propter Christū,
in quo omnes inuicem mem-
bra sumus, qui & in Euange-
lio clamat: quod vni ex mini- *Matth. 25*
mis meis fecistis, mihi fecistis.

PROBA ELEEMOSYNAM
locis aliquot scripturæ.

Peccata tua eleemosynis re- *Dan. 4.*
dime, & iniquitates tuas mise-
ricordijs pauperum.

Eleemosyna à morte liberat, *Tob. 12.*
& ipsa est, quæ facit inuenire
misericordiã & vitã æternam.

Eccl. 3. Ignem ardentem extinguit
aqua, & eleemosyna resistit
peccato.

Matth. 19 Si vis perfectus esse, vade,
vende omnia quæ habes, &
da pauperibus, & habebis the-
saurum in cælo, & veni seque-
re me.

Matth. 5. Beati misericordes, quoni-
am ipsi misericordiam conse-
quentur,

Matth. 10 Quicumq; vni ex minimis
meis, potum dederit calicem
aquæ frigidæ, nō perdet mer-
cedem suam.

Luc. 8. Estote misericordes, sicut
& pater vester misericors est.

Luc. 10. Date eleemosynam, & o-
mnia munda sunt vobis.

Iacob. 2. Iudicium sine misericordia
illi,

illi, qui non facit misericordiam.

QVID OPVS EST SATISFACTIONE, cum virtute absolutionis sacerdotalis confitenti peccata remittantur?

RESPONDEO, virtute quidem absolutionis sacerdotalis poenitenti remittitur culpa, & poenitens aboletur, si non fuerit obex positus, & poena aeterna mutatur in temporariam: verum poena illa temporalis, quae adhuc relinquitur, expianda est orationibus, ieiunijs, elemosynis, & alijs pijs operibus, quae satisfactionis (prout diximus) partes sunt.

Potest tamen tanta pœnitentis contritio esse, & charitatis feruor, qui omnem simul & culpam & pœnam aboleat: *Luc. 7.* exemplo est, Magdalena peccatrix.

EXTANT NE HVIVS DO-
ctrinæ scripturæ testimonia?

3. Reg. 11 **E**Tiam, nam Dauidi dictum est: Dominus transtulit peccatum tuum.

Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.
Matt. 26. Respexit Dominus Petrũ, & ille egressus foras, fleuit amare.

His quidem partibus, integra peragitur pœnitentia: sed ipsum pœnitentiæ sacramentum,

tum, præcipuè in sacerdotis
absolutione consistit, qua sa-
cerdos ministerio quidè suo,
virtute autem diuina, peccata
confitentium relaxat per ab-
solutionis verba.

QVÆ EST ITAQVE FORMA

sacramenti pœnitentiæ, hoc
est, absolutionis?

DEcet sacerdotem præscri-
pta vti formula, quamuis
hic non perinde certa & in-
uariabili, sicut in alijs sacra-
mentis, putà baptismo & eu-
charistia: est; hæc forma ma-
gis vsitata & recepta: Dñs no-
ster Iesus Christus dignetur,
te clemēter absoluerè, & ego,
autoritate ipsius qua in hac

P 4 parte.

parte nunc fungor, absoluo
te, à vinculo excommunica-
tionis minoris, si teneris, & ab
omnibus peccatis tuis, in no-
mine patris & filij & spiritus
sancti. Amen.

In hac forma sacramenti
pœnitentiæ, confertur gratia
sacramentalis, quam operatur
efficaciter acerbissima Chri-
sti passio & mors, in anima
absoluti.

Cum verò plenaria indul-
gentia, à summo Pontifice cō-
ceditur ac publicatur, hac li-
cebit vti forma: Misereat̃ tui
om̃ipotens &c. Indulgētiam,
remissionem, absolutionem,
&c. Dñs noster Iesus Christus,
summus Pōtifex, te absoluat,
&

& ego auctoritate ipsius, & de plenitudine potestatis Apostolicę, qua fungor in hac parte, ratione plenarię indulgentię, absoluo te à vinculo maioris & minoris excommunicationis, si quo teneris, & à censuris Ecclesiasticis, in quantum possum & valeo: Deinde absoluo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine patris & filij & Spiritus sancti. Amen.

QVÆ EST AVTEM MATERIA sacramenti Pœnitentię?

VT alia sacramenta, ita hoc etiam suas habet partes,
 De forma iam dixim⁹. Materię locum subit hic peccator

P 5 tor

tor pœnitens. Alij tamen duplicem assignant pœnitentiæ materiam, propinquam videlicet & remotam.

Propinqua est actus ipsius pœnitentis, qui consistit in cordis contritione, oris confessione, & operis satisfactiõe.

Remota materia sunt ipsa peccata, quæ pœnitens confitetur Sacerdoti.

Minister solus est sacerdos, quoniam nullus laicus potest alium sacramentaliter absoluerè.

QVIS EST EFFECTVS

seu virtus Pœnitentiæ?

EFFECTVS pœnitentiæ, est peccato-

catoris verè pœnitentis & cō-
 fitentis, cum Deo reconcilia-
 tio, qua peccator per absolu-
 tionem sacerdotis, peccatorū
 suorum consequitur remis-
 sionem.

DE SACRAMENTO Altaris, seu Eucha- ristix.

QVID ADPELLATIONE EV-
 charistix significatur?

EVcharistię nomine gratia-
 rum actio significat, q̄ hoc sa-
 cramēto frui debeam⁹, ad gra-
 tiarū actionē Deo reddēdam.

Deinde Eucharistia dicitur
 & bona gratia, quoniam in
 huius sacramenti participa-
 tione,

tionem, modo quodam vberiori, confertur gratia, quam in alijs, in quibus dominus Iesus operatur tantum per virtutem suam: in hoc autem sacramento, ipse essentialiter fons est & autor omnis gratiae. Itaque Ecclesia hoc sacramento nihil habet augustius, nihil dignius, nihil admirabilius, sanctius & hominum generi salubrius.

Dicitur & Graecè synaxis, latinè communio, quia omnes
1. Cor. 10. de vno pane, & de vno calice participamus: imò vnus panis & vnum corpus efficimur: per hoc enim mysterium, significatur arctissima coniunctio corporis mystici cum capite, id est, Christi & Ecclesiae,
&

& omnium Christi membrorum inter se.

QVID EST SACRAMENTUM
Eucharistiæ?

EST sacramentum corporis & sanguinis Iesu Christi, quæ post consecrationem veraciter, sub speciebus panis & vini, continentur.

Hoc est (inqt August.) qd dicimus sacrificium Ecclesiæ, duobus constare, visibili elementorum specie & inuisibili Domini nostri Iesu Christi carne & sanguine. Sacramentum, id est, visibili sed mystico signo, & re sacramenti, id est, corpore & sanguine Christi.

Hic annotandum, geminam esse

esse huius sacramēti rem, vnā,
quæ sub speciebus panis &
vini, verè continetur, nempe
carnem & sanguinem Domi-
ni: alteram, quæ est huius sa-
cramenti virtus & efficacia,
vnitatem videlicet corporis
Christi mystici, quod est Ec-
clesia, quæ res magis significa-
tur, hoc sacramento, quã con-
tinetur.

Nos (inquit idē August.)
in specie panis & vini, quam
videm⁹, res inuisibiles, id est,
carnem Christi & sanguinem
honoramus: nec enim simili-
ter pendimus has species, si-
cut ante consecrationem pen-
debamus, cū fateamur, ante
cōsecrationem, panem esse &
vinum,

vinū, quod natura formauit:
post cōsecrationem verò, car-
nem Christi & sanguinē, quæ
benedictio consecrauit.

QVÆ ET QVOT SVNT QVÆ
in hoc sacramento continentur?

SVb qualibet specie, tam pa-
nis quàm vini, quatuor verif-
simè continentur.

Caro Christi vera & viua. 1.

Sanguis Christi, qui in ara
crucis de corpore ei⁹ pfluxit. 2.

Anima Christi, in qua oēs
thesauri sapientiæ & scientiæ
Dei absconditi sunt. 3.

Etiam ipsa Christi diuini-
tas, quæ ita Christo fuit vni-
ta: vt nec in sepulchro ab eo
fuerit seiuncta. 4.

Hoc

Hoc autē vt intelligas clari-
rius, ita rem accipe. Etsi ex vi
verborum & ipsorum signifi-
catione, sub specie panis tan-
tūm est corpus Christi: attā-
men quia Christus iam viuit
& regnat, amplius non mori-
turus, ita vt corpus illud non
sit mortuū, sequitur ibi quo-
que esse animam Christi: quo-
niam naturalis ita habet con-
comitantia, vt vbicunq; est
corpus viuum, ibi etiam sit
anima.

Deinde ex hoc sequitur, q̄
si hic sit anima, sit etiā ibi san-
guis oportet: cūm animæ do-
micilium & sedes sit sanguis,
vt quæ sine sanguine subsiste-
re nequeat.

Insuper

Insuper cum ibi sit sanguis, sit etiam in viuo corpore anima Christi, erit ibi quoque diuinitas: quia quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit, ait Damascenus. Itaque ex inseparabili vnione sequitur, vt vbi est anima Christi, ibi sit & ipsa diuinitas. Et sic quatuor sunt in hoc sacramento sub qualibet specie.

SVB. QVA SPECIE SACRAMENTUM illud est Christi fidelibus dispensandum?

QVIA nullatenus dubitandum est, integrum corpus Christi & sanguinem, tam sub specie panis, quam sub specie vini, post consecrationem verè contineri,

tineri, idcirco Ecclesia iudica-
uit & decreuit, firmissimè cre-
dendum esse, quòd sumenti il-
lud sub vna tantum specie, p-
ficiat ad salutem.

Itaq; quamuis Sacerdotes,
dum in sacrificio Missæ sacra-
mentum illud conficiunt, &
offerunt iuxta Ecclesiæ insti-
tutū, ambas species consecra-
re & sumere debeant, vt qui
plenam & perfectam Christi
passionem & mortem, in ipsa
Sacrosancta Missa repræsen-
tant; extra Missam tamen ne-
dum laici fideles, sed & Sacer-
dotes altera tantum specie cō-
tenti esse debēt: sub qua tamē,
non minus sumunt, quàm Sa-
cerdos cōsecrans, sub duabus.

PROBA

PROBA COMMUNIONEM
vnius speciei ex sacris literis.

COgnouerunt eū in fractio- *Luc. 24.*
ne panis: Quem locum sancti
patres Chrysostomus, Theo-
phylactus, Augustinus, Beda
interpretantur de cōmunionem
alterius speciei, nempe quod
Christus discipulis illis duo-
bus, secū euntibus in Emaus,
hoc sacramentum, sub panis
tantū specie, porrexerit.
Ego sum panis viuus, qui de *Ioan. 6.*
cælo descendi: Si quis man-
ducauerit ex hoc pane, viuet
in æternum.

QVIBVS DE CAVSIS EC-
clesia laicis alteram speciem
Eucharistiæ tantū
porrigit?

Q 2 Re-

Respondeo. Etsi ab initio
nascentis & primitiuae Ec-
clesiæ, mos fuit, sub vtracq; spe-
cie cõmunicare, quemadmo-
dum D. Paulus nõ solum pre-
sbyteris, sed toti Corinthiorũ
Ecclesiæ scripsit: Quotiescũq;
manducaueritis panem hunc,
& calicem biberitis, mortem
Domini annũciabitis. Et Cy-
prianus martyr, in quodam
sermone de lapsis, hunc morẽ
declarat in Ecclesijs Africa-
nis fuisse obseruatum: attamẽ
mos ille communicandi, non
vbicq; fuit receptus, neq; com-
munis per vniuersam Eccle-
siam, quemadmodũ & in non-
nullis alijs reperias. Et profe-
ctò Christus ipse, hoc sacra-
mentum

mentum dedit duobus discipulis, euntibus in Emaus, sub vna tantum specie, teste Augustino, ita vt oculis illorum apertis cognouerint Christū, panem benedictum sibi porrexisset. Fuit itaq; communio vnus speciei æquè vetusta atq; ambarum. Imò si singula conferamus, iam inde ab initio nascentis Ecclesiæ, magis in vsu fuit vnus, q̄ vtriusq; speciei communio. Id quod inde constare poterit, quòd si aliquando sacerdos ob delicta puniendus esset, pro pœnitentia infligebatur illi, vt laica communione contentus esset. Præterea non parum roboris Ecclesiasticæ huic consuetu-

dini accedit inde, quòd etiam
Apostoli in primitiua Eccle-
sia, Hierosolymis sacramentū
hoc, sub vna tantū specie, de-
derunt fidelibus. Ita enim ait

Act. 2. Lucas: Erant perseverantes in
doctrina Apostolorū, in com-
munionē & fractione panis et
orationibus, &c. Neq; verò
sine causis gravissimis, laica
illa cōmunio sub altera tantū
specie, prævaluit in Ecclesia:
quarum aliquot breuiter hīc
recensebimus, nempe septem.

1. Prima est periculosa san-
guinis administratio: facile e-
nim effundi poterit, maximè
in magna hominū frequentia,
vbi senes & paruuli, sani & æ-
gri accedunt. Id autem cede-
ret

ret in maximam Sacramenti irreuerentiam.

Sed & in custodiendo periculum esset, quòd species vini facile corrumpetur & periret, vnde et fastidium oriretur hominibus & nausea, quò minus suscipere possent. 2.

Adhæc si vltro citroq; mittendum, portandum, seu vehendum sit, ne effundatur magna cura adhibenda erit: facile em̄ huiusmodi liquida profunduntur. 3.

Mitto quòd non pauci sunt qui abstemij sunt, & natura abhorrent à vino, alij etiam ex morbo, alij ex alijs accidentibus causis, vt mulieres p̄gnantes, febricitantes, &c. 4.

5. In ipso quoque suscipiendi modo, videtur aliquid superesse periculi. Quoniam facile quispiam labijs aut lingua profunderet sanguinem, vel etiam non nihil remaneret, adhærens barbæ aut mento. Quæ omnia vergerent in offensam Christi, & huius sacramenti magnam irreuerentiam.
6. Item in multis orbis Christiani partibus, et potissimum Septentrionalibus, ubi interdum fatis magna est vini penuria, quia ibi vinum non puenit, altera sacramenti species, scilicet vini, difficulter semper haberi posset.
7. Præcipua verò ex omnibus causa est, quòd varij & horrendi,

rendi; circa sacramentū istud,
errores exorti sunt: propter
quos cauendos nō intermissa
tantū est vtriusq; speciei su-
sceptio, sed & omnino ab Ec-
clesia prohibita.

QVI SVNT ERRORES CIR-
ca Sacramentum Eucharistiæ
exorti?

TRes præcipui, ppter quos
altera species denegata est lai-
cis.

Primus fuit Nestorij hære- 1.
tici, qui inter alios & hunc te-
nuit, quòd sub specie panis
tantū esset corpus Christi,
& sub specie vini tantū san-
guis Christi. Hinc necessariū
esse duxit sacramentum hoc,
Q 5 etiam

etiam à laicis , sub vtracq̃ specie sumi debere. Antiquus ille error, sed valde horrendus, facere corpus Christi, in hoc sacramento , exangue & exanime, diuidere & secare Christū in partes, sic quòd non æqualiter totus esset sub alterutra specie : qui error sanè vt horrendus est , ita à Christianis mentibus alienissimus.

2. Altera hæresis fuit heretici Pelagij temporibus D. Augustini. Is quoq̃ ratus est vtrāq̃ speciem laicis esse necessariā, ppter hæc verba Christi: Nisi manducaueritis carnē filij hominis, et biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitā in vobis. Quæ Christi verba, omnes ferē

rè patres & doctores, de spiri-
 tuali manducatione & incor-
 poratione ipsi Christo, quæ est
 per fidem, intellexerunt: alio-
 qui paruuli, qui hoc sacramen-
 tum non accipiunt, non salua-
 rentur. Et quamuis etiam de
 sacramentali manducatione in-
 telligerentur, minimè tamen
 euincerèt vtriusq; speciei par-
 ticipationem, cum nos Catho-
 lici liberè cum Ecclesia profi-
 teamur, sub alterutra specie
 nos & carnè Christi edere, &
 sanguinè bibere: ita quòd lai-
 cus catholicus sub altera specie
 tantùm sumat, quantùm Sacer-
 dos in Missa sub vtraq;.

Vsus alterius tantum speciei
 in nullius cadit detrimentum:
 Species

Species siquidem in se, nihil virtutis aut efficaciam addit sacramento, quia signum tantum est, nec quicquam operatur in anima hominis: sed ipse Christus, qui aequè sub vna tantum specie continetur, ac sub vtraque.

3. Tertium deinde errorem commenti sunt nostrae aetatis haeretici, innixi huic Christi verbo: *Matth. 26* Bibite ex eo omnes, quod illi volunt Christum dixisse ad omnes Christianos, eisque praecipisse, ut ex calice biberent. Hoc quod ipsi faciunt contra omnem rationem, Ecclesiae usum, & sanctorum patrum expositionem. Nam illud Christi verbum; Bibite
ex

ex eo omnes, non pertinet ad
 omnes Christianos, sed ad A-
 postolos tantum, qui tunc in
 cœna illa postrema tantum
 præsentes erant: quod satis li-
 quet ex Marco, qui statim
 subiungens ait: *Et biberunt ex* *Marc. 14.*
 illo omnes, nō alij sanè quàm
 Apostoli, de quibus antea di-
 xerat: *Bibite ex eo omnes &c.*
 Quia itaq; hæretici volebant
 communionē sub utraq; spe-
 cie præceptam & necessariam
 esse, Christum in partes diui-
 dentes, Ecclesia alteram ve-
 tuit & denegavit laicis, non
 quod per se mala esset, vt quæ
 à Sanctis & Apostolicis viris
 vsurpata sit, sed vt Christiani
 imperitiores, præcipuè ab ijs
 erro-

erroribus, fierent quàm remotissimi.

QVIBVS DE CAVSIS CHRISTUS sese nobis, in hoc sacramento relictum, & sub panis & vini speciebus velatum, exhibere voluit?

ANTICVI patres quatuor potissimum huius rei recensuerunt causas.

*Prima
causa.*

Ob maius fidei meritum: Si enim in propria conspiceremus eum forma, non tantùm esset fidei nostræ meritum, iuxta præclarum illud Gregorij verbum: Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.

Secunda:

Ad euitandum horrorem & nauseam, quam, vt Theophyl-

phylactus inquit, perciperemus, si sub specie propria Christum sumeremus. Humana enim natura à carne cruda & sanguine sumendo multū abhorret.

Propter humani visus imbecillitatem; nam si Christus nunc propria sub forma, in corpore glorificato apparet: nequaquam eius claritatem splendoremque oculi nostri sustinerent. *Tertia.*

Ob nostram vilitatem & indignitatem, quia dum in hac mortali vita peccatis obnoxia, vivimus, non meremur eū facie ad faciem, sicuti est, videre, sed tantūm per speculum in ænigmate, *Quarta.*

MANET NE IN HOC SACRAMENTO, post sacerdotis benedictionem, substantia panis & vini?

NEquaquam, Eusebius Emifenus, Et cum (inquit) docente Ecclesia fatendum est, ante cōsecrationem panem esse & vinū, quę natura formauit, post consecrationem verò carnem Christi & sanguinem, quę benedictio consecrauit, visibilibus creaturis, virtute diuinarum verborum, secreta potestate & ineffabili operatione, in substantiam inuisibilis corporis & sanguinis filij Dei, transformatis, cōuersis, transflementatis, & transubstantiatis, idcirco in Ecclesia Catholica

tholica semel sanctificatis, nulla deinceps manus iterum consecrans præsumit accedere. Quamobrem reconsecratio, quã pertentãt Hæretici, execrabilis est & abominanda.

Cyprianus martyr & Doctor inclytus ait: Panis iste communis, in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus.

Ambrosius: panis iste (ait) panis est ante verba sacramentorum, vbi verò accesserit consecratio, de pane fit caro Christi.

Idem: Tantum valet sermo Christi, vt substantias immutet elementorum,

R

Itaq;

Itaq; manent in hoc sacro-
sanctæ Eucharistiæ sacramen-
to accidentia solummodo, &
species panis & vini. Quæ &
sine subiecto ibi sunt. Nam
substantia ipsa virtuti diuinæ
cedit, & mutat in verum cor-
pus Christi & sanguinē. Hæc
naturarum mutatio, appella-
tur Theologis transelemen-
tatio aut transsubstantiatio.

Hinc de hoc sacrosancto
Ecclesia. Eucharistiæ sacramento Ec-
clesia concinit: Quod non sa-
pis, quod non vides, a-
nimosa præstat fi-
des, præter re-
rum ordi-
nem,

QVÆ EST MATERIA SEV 30
elementum Eucha-
ristiæ?

MAteria seu elementum est panis & vinum aqua mixtum, quorum substantia dein per cōsecrationē sacerdotis (pro- ut iam diximus) virtute diu- norum verborum, secreta po- testate, & ineffabili operatio- ne, in substantiam transit car- nis & sanguinis Christi.

Duæ autem species in hoc sacramento, non faciunt sub- stantiæ diuisionem: Christus enim sub alterutra specie post consecrationem, cum car- ne & sanguine totus atque integer à fidelibus sumi- tur. Sed cum Eucharistia non

R 2 solum

solum præparetur in hoc, vt
sumatur, sed etiã vt in ea mor-
tis Dominicæ memoria cele-
bretur, propter significationẽ
in vtracq; specie consecratur,
vt sanguis Christi pro nobis
effusus in passione, & à corpo-
re separatus, per separatas
species apertius significetur.

FORMA QVÆ EST?

- Forma huius sacramenti ver-
ba Christi sunt, quæ Ecclesia
sancta Dei, à Domino suo
Christo per Apostolicam tra-
ditionem accepta, sic pronun-
ciat super panem: Hoc est em̃
1. corpus meum. Super calicem:
2. Hic est enim calix sanguinis
mei noui & æterni Testamen-
ti,

ti, mysterium fidei, qui pro vo-
 bis & pro multis effundetur
 in remissionem peccatorum.
 Hoc verbum cùm accedit ad
 elementum, fit sacramentum:
 huius verbi virtute, sacramē-
 tum hoc conficitur, huius ver-
 bi efficacia, panis fit corpus
 Christi, & vinum aqua mixtū
 transit in sanguinem Christi.
 Reliqua omnia quæ dicuntur,
 vel ad vsum sacramenti perti-
 nent, vel laudes, vel gratiarū
 actiones sunt, vel certè obse-
 crationes & fidelium petiti-
 ones.

EFFECTVS HVIVS SA-
 cramenti quis est?

Est spiritualis ac diuinæ gra-
 tias

R 3

127
tiae refectio, & peccatorum in-
ter confitendum obliorū re-
missio: imò (quod multò am-
plius est) qui non indignè su-
munt, Christo incorporantur,
omnium sanctorum societati,
quæ est Christi mysticum cor-
pus, adglutinantur, & ad mu-
tuam charitatem alendam &
colendam accenduntur: vnus
enim panis & vnum corpus
multi sumus, qui de vno pa-
ne, & de vno calice participa-
mus. Hic spiritalis cibus ani-
mæ substantiam fulcit, vitam
spiritualem enutrit, malas cu-
piditates cōprimit, reliquias
peccatorum submouet, vul-
neratam ex peccatis animam
sanat & confirmat, mentes di-
gnè

gnè sumentium rerum super-
 narum desiderio accendit, &
 quasi cœlestes efficit, dilectio-
 nem Dei proximicq; exuscitat
 & fouet; in fide constantiã, in
 aduersis tolerantiam, & ple-
 num omnis gratiæ præstat au-
 gmentum. Canit itaque Ec-
 clesia ad Eucharistiæ nomen *Ecclesia.*
 alludens: O sacrum conui-
 uium, in quo Christus sumi-
 tur, memoria passionis eius
 recolitur, mens impletur gra-
 tia, & futuræ gloriæ pignus
 datur.

QVOMODO AD COM-

munionem acceden-
 dum est?

HOC docet Paulus Apосто- *1. Cor. 11.*

R 4 lus,

lus, quotiescunq; (inquiens)
manducabitis panem hunc,
& calicem bibetis, mortem
Domini annunciabitis, do-
nec veniat. Itaque quicumque
manducauerit panem & bibe-
rit calicem Domini indignè,
reus erit corporis & sangui-
nis Domini: probet autem se-
ipsum homo, & sic de pane il-
lo edat, & de calice bibat. Qui
enim manducat & bibit indi-
gnè, iudicium sibi manducat
& bibit, non dñjudicans cor-
pus Domini.

Basiliius Magnus. Basiliius magnus principio
fidem exigit in communica-
turis: Communicaturi (ait il-
le) fidem in primis habere de-
bent verbis Domini, dicen-
tis:

tis: Hoc est corpus meū, quod *Luc. 22.*
 pro vobis datur. Hoc facite in
 meam commemorationē. Po-
 stea timorem, mox subiiciens:
 & timorem concipere ex ver-
 bis Apostoli dicentis: Qui
 manducat & bibit indignè, *1. Cor. 11.*
 iudicium sibi manducat & bi-
 bit, &c. Deinde considerare
 magnificentiā glorię filij Dei,
 & admirari summam eius hu-
 militatem, quomodo tantus
 ac talis obediens fuerit patri,
 vsque ad mortem, pro nostra
 vita: & hinc accendi ad effe- *Rom. 8.*
 ctum & dilectionem Dei pa-
 tris, qui vnico filio suo non pe-
 percerit, sed pro nobis omni-
 bus tradiderit: & eò amplius
 ad amorem vnigeniti prouo-
 R 5 cari,

cari, quod eum vident, mortem turpissimam pro nostra redemptione tolerasse.

Eusebius Emissenus communicaturum sic admonet: cum reuerendum altare, cibis spiritualibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honora, mirare, mente contingere, cordis manu suscipe, & maximè haustu interiori assume.

Qui sacram Eucharistiam indignè sumunt, adhuc peccatis obnoxij, non inde purgant, sed grauant, ait August: nō vitā sibi, sed iudiciū sumūt:

1. Cor. 11. Qui māducauerit panē hunc, & biberit calicē Dñi indignè: re⁹ erit corporis & sanguinis Dñi.

Dñi. Qui verò peccādi de cæ-
 tero voluntatē non habet, cō-
 municatur⁹ satisfaciāt lachry-
 mis & oratiōibus, & confidēs
 de Domini miseratione, acce-
 dat ad Eucharistiam intrepidi-
 dus & securus: Sed hic de illo
 dico, quem mortalia peccata
 non grauant: quem verò talia
 grauant, non aliter commu-
 nione dignum se facit, quàm
 si errores pristinos relinquat,
 & pœnitentiam à præsidibus
 Ecclesiarum petat, vt qui cri-
 minum suorum sorde pollu-
 tus est, exomologeseos satisfa-
 ctione mundetur.

Hilarius: Qui peccare de-
 sinit, communicare non cesset.

Faceſſant Heretici, qui ho-
 mines

mines nefandis vocibus in-
hortantur, vt quò flagitiosio-
res se experiuntur esse, eò au-
dacious ad hæc tremenda my-
steria irrumpant, sine pœni-
tentiaë satisfactione, & reli-
giosa præparatione per ieiu-
nium, eleemosynam & oratio-
nes.

D. Chrysoſtomus protesta-
tur se prius sanguinem suum
fufurum, quàm hæc mysteria
tradat indignis.

ADFER EX SCRIPTVRA SA-
cra testimonia, de hoc Euchari-
stiaë sacramento.

Matth. 26 **C**Ænantibus eis, accepit Ie-
sus panẽ & benedixit, fregit,
deditq; discipulis suis, dicens:
Acci-

Accipite & comedite, hoc est
 corpus meum. Et accipiens *Marc. 14.*
 calicem, gratias egit, deditq̄
 illis dicens: Accipite & bibite
 ex hoc omnes. Hic est enim ca *Luc. 22.*
 lix sanguinis mei, noui & æter
 ni Testamenti, qui pro vobis
 & pro multis effundetur, in
 remissionem peccatorum.

Dominus Iesus in qua no- *1. Cor. 11.*
 cte tradebatur, accepit panem
 & gratias agens, fregit & di-
 xit: Accipite & manducate.
 Hoc est corpus meum, quod
 pro vobis tradetur: Hoc faci-
 te in meam commemoratio-
 nem. Similiter & calicē post-
 quam cœnauit, dicens: Hic ca-
 lix nouum testamentum est,
 in meo sanguine. Hoc facite.
 quo-

quotiescunq; biberitis in meam
commemorationem. Quoti-
escunq; enim manducabitis pa-
nem hunc, & calicem bibetis,
mortem Domini annunciabi-
tis donec veniat.

1. Cor. 10. Calix benedictiōis, cui bene-
dicimus, nōne cōmunicatio
sanguinis Christi est, & panis
quē frangimus, nōne parti-
cipatio corporis Domini est?
quoniā vnus panis, & vnum
corpus multi sumus.

Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, &
sanguis meus verè est potus.

Ibidem. Ego sum panis viuus, qui
de cœlo descendi: si quis man-
ducauerit ex hoc pane, viuet
in æternum.

DE

136
DE SACRAMENTO
ordinis.

QVID EST SACRA-
mentum ordinis?

ORdo est sacramentum, quo
per manuum impositionem
Episcopi, & alias Cæremoni-
as, specialis gratia & potestas
ad executionē publici mune-
ris, in Ecclesia gerendi, ritè or-
dinato confertur.

EST NE ORDO VEL
potius ordinatio Sacra-
mentum?

EST, quia à Christo insti- Matt. 26.
tutum, cum dixit: Hoc fa-
cite in meam commemora-
tionem.

Item

Ioan. 20. Item. Sicut misit me pater,
& ego mitto vos.

Ibidem. Deinde habet & suam pro-
missionem: Accipite Spiritū
sanctum, quorum remiseritis
peccata, remittunt̄ eis, & quo-
rum retinueritis, retēta sunt.
Præterea habet suum signum
externum, impositionem vi-
delicet manuum.

1. Tim. 4. Postremò gratiam confert:
Noli negligere gratiam, quæ
data est tibi per propheti-
am, cum impositiōe manuum
presbyterij.

2. Tim. 1. Admoneo vt resuscites gra-
tiam, quæ in te est, per im-
positionem manuum
mearum.

137
QVOTVPLEX EST
ordo?

DVplex. Alij dicuntur ordines minores, alij maiores.

QVOT SVNT ORDINES
minores?

QVatuor, Ostiariorum, Exorcistarum, Lectorum, Acolythorum.

QVARE DICVNTVR
Minores?

IDcirco, quia circa Missam & Sacramentum Eucharistiæ, aliâq; sacramenta, minorem habent dignitatem, curam & officium: & quod, qui ijs initiati sunt, ad nuptias transire possunt.

S

QVOT SVNT ORDINES
maiores?

TRES, Hypodiaconorum si-
ue subdiaconorum, Diacono-
rum & presbyterorum.

QVARE DICVNTVR
maiores?

QVOD circa Missæ sacrifi-
cium, Eucharistiam, aliisque sa-
cramenta, sublimiorem habe-
ant curam & officium, atque
quod hi, qui ad illos iam pro-
moti sunt, ad matrimoniã trã-
sire nequeant.

Officium QVOD EST OFFICIUM CV-
cuiusq; or- iusq; ordinis?
dinis quod.

Officium AD ostiarium pertinebat di-
ostiariorũ. gnos ad templũ recipere, in-
dignos

dignos repellere, ostia & ual-
uas templi obseruare.

Ad lectorem, Psalmos, & *Lectorum
offi.*
lectiones recitare, & cantare.

Ad Exorcistam (quod in- *Exorcista-
rum offi.*
terpretatur adiurans uel incre-
pans) pertinebat, super inqui-
etos, qui à spiritibus immun-
dis uexabantur, aut Dæmoni-
orum illusionibus & terricu-
lamenti agitabantur, nomen
Domini inuocare, adiuratum
spiritum eijcere uel compe-
scere.

Acolythus dicitur affecta- *Acolythe-
tor, comes, ministrans, quia rum offi.*
cōstitutos in maioribus ordi-
nibus pximè comitabāt: eius *ut à kuxu
no phito t
qui e admissy*
officium olim erat portare fu-
nalia, & cæreos, in signū læti-
tiae.

tiæ, vt animi fidelium incita-
rentur, ad contemplandam E-
uangelicam lucem, & erigen-
dam mētem ad veram lucem,
quæ est Christus, sacerdoti ce-
lebraturo altare præparare,
eiq; in Missæ officio sacro in-
seruire.

*Subdiaco-
norū offi.*

Hypodiaconi officium est
calicem & panē ad altare por-
tare, vinum ministrare cele-
branti, corporalia lauare, le-
gere siue canere epistolam.

*Diaconorū
offi.*

Diaconus significat mini-
strum, eius officiū est Episco-
pis, & presbyteris ministrare,
prædicare Euangelium, ordi-
nādos & Baptizādos offerre.

*Presbyte-
rorum.*

Presbyteri sunt seniores
propter dignitatē, doctrinā,
&

& morum grauitatem. Horū officium est, prædicare, soluere, ligare, consecrare, sacramēta administrare.

Episcopus superattendens vel speculator interpretatur, *Episcopatum.*
 Hic propriè non est ordo, si ordo accipiatur pro sacramēto, quia circa sacramentum Eucharistiæ, nō habet maiorē potestatē, q̄ sacerdos alius: si aut ordo accipit̄ pro gradu dignitatis, Episcopatus est specialis ordo, quia habet specialem potestatē in actionib⁹ Hierarchicis, respectu corporis Christi mystici, super sacerdotes.

Omnes prædicti ordines vnum sacramentum constituent respectu finis: quia ordi-

S 3 nes

nes etsi diuersi sunt, in vnum
tamen finem conferuntur, id
est, ad corpus Christi verum
& mysticum.

*Materia
uel elemē
tū ordinis
sacri.* **MATERIA VEL ELEMEN-**
tum ordinis sacri quod est?

EST impositio manuum, &
variorū instrumentorū tradi-
tio, quæ Episcopus ordinādis
porrigens, admonet eos, quo-
modo in suscepto ordine, ritè
& diligēter ministrare debeāt

*Forma or-
dinis.* **QVÆ EST FORMA SACRA-**
menti ordinis?

FOrma huius sacramēti est,
quæ ab Episcopo sub certis
verbis in ordinum collatione
profertur, quæ tamen pro gra-
dum

duum & ordinum diuersitate,
 alia atq; alia esse solet, qua or-
 dinatus accipit potestatem,
 faciendi & exequendi officii-
 um, sibi iniunctum.

Hanc autem formã, si quis
 scire desiderat, pontificalia
 suffraganeorum consulat.

QVIS EST EFFECTVS

seu quæ est res sacramenti
 ordinis?

*Effectus sa-
 cramenti
 ordinis.*

EST diuinæ gratiæ collatio,
 ad ritè exequendū & exercen-
 dū officiū suū, in Ecclesia Dei.

Præcedit omnes ordines
 Tonsura clericalis, quæ iuxta
 formam Ecclesiæ data, priui-
 legium clericorum acquirit
 ordinato.

S 4

Ton-

Tondentur autem clerici,
vt hoc signo admoneantur, su-
perfluas & inanes cogitatio-
nes, carnalia ac turpia deside-
ria, ab animis refecare, & ne-
gotia sæcularia à se abdicare,
vt ijs quæ Domini sunt, ani-
mos intentos habentes ad mi-
nisteriũ liberi & expediti ac-
cedant.

Vnguntur manus sacer-
dotum, in signum sacratio-
nis & excellentis potestatis,
quam eis Dominus ad ligan-
da soluendaq; peccata contu-
lit: & vt manus eorum Chris-
matis vnctione confirmatæ,
& Spiritu sancto confortatæ,
cœlestia sacramenta ritè con-
ficiant.

QVIBVS PROMISSIONIBVS *Promissiones & scripturae de ordinis sacramento.*
 Dei & scripturis sacramen-
 tum ordinis ni-
 titur?

Sicut misit me pater, & ego *Ioan. 20.*
 mitto vos, Accipite Spiritum
 sanctum, quorum remiseritis
 peccata, remittuntur eis: &
 quorum retinueritis, retenta
 sunt eis.

Hoc facite in mei comme- *Luc. 22.*
 morationem,

Euntes docete oēs gentes, *Matth. 26*
 Baptizātes eos, in nomine pa-
 tris, & filij, & Spiritus sancti.

Quaecunq; alligaueritis su *Matth. 18*
 per terram, erunt ligata & in
 caelis: & quaecunq; solueritis
 super terram, erunt soluta &
 in caelis.

S 5 Cūm

Act. 13. Cùm ieiunassent & orassent, imposuissentq; illis manus, dimiserunt eos.

1. Tim. 4. Noli negligere gratiam, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manu-

2. Cor. 5. um presbyterij, Deus erat in Christo, mundum sibi reconcilians, & dedit nobis ministerium reconciliationis: pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.

Cum sacrificarēt Domino, ieiunassentq; , dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Paulum in opus, ad quod assumpsi eos, tunc imponentes illis manus, dimiserunt eos.

Huius

Huius^{rei} gratia reliqui te Cre^{Tit. 1.}
 tæ, vt ea q̄ defunt corrigas, &
 cōstituas p̄ ciuitates presbyte
 ros, sicut & ego disposui tibi.

Si q̄s Episcopatū desiderat, *1. Tim. 3.*
 bonum opus desiderat.

Oportet Diaconos simili- *Ibidem.*
 ter pudicos esse, nō bilingues,
 non multo vino deditos, nul-
 lum crimen habentes.

Qui bene præfunt presbyte *1. Tim. 5.*
 ri, duplici honore digni sunt,
 maximè qui laborant in ver-
 bo & doctrina.

Aduersus presbyterum, ac- *Ibidem.*
 cusationem noli recipere, nisi
 sub duob⁹ aut tribus testibus.

Manus nemini cito impo- *Ibidem.*
 fueris, neq̄ communicaueris
 peccatis alienis.

Admo-

2. *Tim. 1.* Admoneo te vt resuscites
gratiam Dei, quæ est in te, per
impositionem manuum mea-
rum.

Hebr. 5. Omnis Pontifex ex homi-
nibus assumptus, pro homi-
nibus constituitur in his, quæ
sunt ad Deum, vt offerat do-
na & sacrificia pro peccatis.

Psal. 109. Iurauit Dominus & non
pœnitebit eum: Tu es sacer-
dos in æternum, secundum or-
dinem Melchisedech.

Malach. 2. Labia sacerdotis custodiunt
scientiam, & legem requirunt
ex ore eius, quia angelus Do-
mini sabaoth est.

Malach. 1. In omni loco sacrificatur,
& offertur nomini meo obla-
tio munda.

Quia

Quia tu scientiam repulisti, repellam & ego te, ne sacerdotio mihi fungaris. *Osee 4.*

Minister huius sacramenti *Minister huius sacramenti.*
 Episcopus est, idēq; non tantū
 vniuersalis Ecclesiæ sentētia,
 sed & ex sententia Pauli, is ad
 Titum Episcopum sic habet: *Tit. 1.*
 Huius rei gratia reliqui te Cre
 tæ, vt ea quæ defunt, corrigas
 & constituas per ciuitates
 presbyteros, sicut & ego di
 sposui tibi.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

QVID EST SACRAMEN
 tum matrimonij?

Matrimonium est maris &
 fœmi-

fœminæ, ad indiuiduam vitæ
cōsuetudinem inter se mutuo
retinendam, legitimus con-
sensus.

*Autor ma-
trimonij.*

QVIS EST AVTOR
matrimonij?

DEus autor est & institutor
matrimonij, quando mulie-
rem creauit in adiutorium vi-
ri, vt cresceret & dilataretur
Gen. 1. genus humanū, dicens: Cresci-
te & multiplicamini & reple-
te terram: postea verò Chri-
stus Iesus nuptias in Cana Ga-
lileæ, non corporali tantum
præsentiā, sed & miraculi ex-
hibitione confirmare, coho-
nestare & approbare voluit.
Coniugium itaque bonum
est,

est, vt cuius autor sit Deus.

Hinc Paulus: Coniugium ho- *Hebr. 13.*
norabile in omnibus, & tho-
rus immaculatus.

Cum omnia sacramenta post
& quidem propter peccatum
coeperint: solum matrimoni-
um est institutum ante pec-
catum, non tamen in remedi-
um fornicationis, sed in offi-
cium tantum & ministerium
educandæ prolis: post pecca-
tum verò Adæ, infirmitas in-
continentiæ, quæ est in car-
ne per peccatum mortua, ne
cadat in ruinam flagitiorum,
excipitur honestate nuptia-
rum.

Aug. Quod sanis fuit in *Augusti-*
officium, *nhs.*

officium, infirmis factum est
in remedium.

*Duplex in-
stitutio ma-
trimonij.*

Itaque coniugij duplex est
institutio: vna ante peccatum
ad officium, facta in Paradi-
so, vbi esset thorus immacula-
tus & nuptiæ honorabiles, ex
quibus sine ardore concipe-
rent, sine dolore parerent: al-
tera post peccatum, non ad of-
ficium tantum, sed etiam ad re-
medium fornicationis facta,
extra paradisum, propter illi-
citurum motum deuitandum.
Prima vt natura & genus hu-
manum multiplicaretur: se-
cunda vt natura multi-
plicaretur & viti-
um cohibe-
retur.

DIVOR-

DIVORTIVM VBI ET

quando permissum?

CHristus inquit: Omnis qui *Matth. 5.*
 dimiserit vxorem suam, exce-
 pta fornicationis causa, facit
 eam mœchari, & q̄ dimissam
 duxerit, adulteratur. Diuorti-
 um ergo non nisi vna ex causa
 permissum est, & tum quidē
 quo ad thorum tantum, non
 quo ad vinculum matrimo-
 niū, vt testatur Apostolus,
 1. Cor. 7. His qui matrimonio *1. Cor. 7.*
 iuncti sunt, præcipio non ego
 sed Dominus, vxorem à viro
 nō discedere, quòd si discesse-
 rit, manere innuptam, aut vi-
 ro reconciliari. Quem locum
 Ecclesia semp̄ intellexit de di-
 missa, causa fornicatiōis tātū.

T

Hono-

Heb. 13. Honorabile coniugium in
omnibus, & thorus immacula-
tus. Honorabilior autem &
beatior est virginitas, si tamen
mente & corpore seruetur.

1. Cor. 7. Et casta viduitas ceu cœli-
batus, à soluto primo matri-
monio beatior, q̄ secundæ nu-
ptiæ. Quæ nupta est cogitat
quæ sunt mūdi, quomodo pla-
ceat viro.

QVÆ EST MATERIA VEL
elementum matrimonij?

*Materia
vel elemen-
tum ma-
rimonij.* **M**ateria sacramenti matri-
monij, sunt personæ legitime,
hoc est, q̄ contrahere possunt,
vt in neutra sit aliquod impe-
dimentum: vel est mutuus cō-
trahentium consensus.

140
 QVÆ EST FORMA

matrimonij?

FORMA est, verba contrahen- *Forma ma*
 tium, quibus mutuus eorum *rimonij.*
 consensus, & coniugalis fidei
 promissio mutua exprimitur:
 vt, Anna accipio te in meam
 legitimam vxorem. Deinde à
 Sponsa respondetur: Petre,
 accipio te in meum legitimū
 maritum: Est autem forma il-
 la his testimonijs subnixa.
 Qui fecit hominem, mascu-
 lum & fœminam fecit il-
 lum, & dixit: Propter hoc
 relinquet homo patrem &
 matrem, & adhærebit vxo-
 ri suæ. Et erunt duo in car-
 ne vna. Itaque non sunt iam *Matt. 19.*
 duo, sed vna caro. Quod ergo

T 2 Deus

Deus coniunxit, homo nō se-
paret.

*Virtus seu
effectus
matrimo-
nij.*

QVÆ VIRTVS SEV EF-
fectus matrimonij?

EST indissolubilitas vinculi
coniugalis, instar coniunctio-
nis Christi & Ecclesiæ, qua
Deus interna operatione co-
pulat marem & fœminam, ar-
ctissimo & prorsus indisso-
lubili vinculo, sic vt à se inui-
cem nulla vnquam de causa,
nisi alterius morte interueni-
ente dissolui queant.

Rom. 7. Quod si ppter fornicatio-
nem diuortium faciant, quo
1. Cor. 7. ad thori tantummodo & vi-
tæ consuetudinem separâtur,
manet tamen inter eos vincu-
lum

lum coniugij, nec possunt secundis nuptijs copulari, donec alterius morte prioris matrimonij vinculum dissolvatur.

August. de bono coniugali: Foedus illud initū nuptiale cuiusdam sacramenti res est, vt nec ipsa separatione irritum fiat.

QVOT SVNT BONA
matrimonij?

Bona matrimonij.

TRia, Fides, Proles & Sacramentum.

Fides exigit, vt cōiuges fidem sibi inuicem semel praestitam in matrimonio, seruent inuiolatam, ita vt nec maritus, superstitite vxore, cum alia

T 3 com-

cōmercium habeat: nec vxor,
viuente marito, cum alio vi-
ro se contaminet.

2. Proles alterum matrimonij
bonum est, quia causa educan-
de sobolis institutum est præ-
cipuè matrimonium.

3. Sacramentum verò signifi-
cat indissolubilitatem vinculi
coniugalis, ne vel maritus ab
vxore, vel vxor à marito di-
scedat, alterutro superstite.

*Impedimē-
ta matri-
monij.*

QVÆ SVNT IMPEDIMENTA
matrimonij?

EA sunt duplicia, quædam
sunt, quæ matrimoniū cōtra-
hendū impediūt, & contractū
dirimunt. Quæ vulgatis hisce
versiculis comprehenduntur,
Error,

Error, conditio, uotum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Si sis affinis, aut si coire nequibis.

Hæc socianda vetant connubia, iuncta retrahant.

Quædam verò impedimenta sunt, quæ matrimoniū contrahendum quidem vetāt: sed contractū nō dirimūt, de quibus est hoc distichon:

Ecclesie vetitum, nec non tempus feriarum,

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

ADFER DE MATRI-

monio scripturæ testimonia.

Testimonia matrimonij.

CRescite & multiplicamini,
& replete terram.

Gen. 1. 6

T 4

Qui

Gen. 1. Qui fecit hominem ab initio, masculum & foeminam fecit

Matth. 19 eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Item

Eph. 5: Paulus ad Ephe. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.

Sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia; veruntamen & vos singuli vnusquisq; uxorem suam sicut semetipsum diligat: vxor autē timeat virum suum.

His

His qui matrimonio iuncti *1. Cor. 7.*
 sunt, præcipio nõ ego sed Do-
 minus, vxorem à viro non
 discedere, quòd si discesserit,
 manere innuptã, aut viro suo
 reconciliari.

Honorabile coniugium in *Heb. 13.*
 omnibus, & thorus immacu-
 latus.

QVOMODO DIFFERVNT
 sponsalia & nuptiæ?

*Differètia
 inter Spon-
 sa. & nup.*

Sponsalia sunt futurarum
 nuptiarum promissio, cùm
 contracturi mutuo sese cõsen-
 su copulant & coniungunt.

Nuptiæ fieri dicunt, quan-
 do coram facie Ecclesiæ & po-
 puli frequentia, matrimoniũ
 solenniter celebratur. Dictæ

T 5 sunt

sunt nuptiæ à nubendo, id est,
velando, quod pudoris gra-
tia puellæ se connuberent.

*Quibus an-
ni tempo-
ribus nupti-
as celebra-
re vetitum
sit.*

QVIBVS ANNI TEMPORI-
bus nuptias celebrare veti-
tum est?

ECclesia certis de causis, nu-
ptias celebrare, quibusdam
anni temporibus, vetuit, de q-
b⁹ sunt vulgares isti versiculi.

*Coniugium aduentus prohibet, hilariq; relaxat:
Septuagena vetat, sed paschæ octaua rela-
xat:*

Rogamen vetitat, concedit trina potestas.

Hoc est, ab aduētū Domini
vsq; ad octauas Epiphaniæ: à
septuagesima vsq; ad octauas
paschatis: à tribus diebus Ro-
gationū ante Dñi ascensionē,
vsq; ad octauas pentecostes.

152
DE SACRAMENTO

extremæ vnctio-
nis,

QVID EST SACRAMEN-

tum extremæ vnctio-
nis?

Est vnctio hominis infirmi *Extrema*
iam morituri, pœnitentiam a *vnctio*
gentis de peccatis suis, facta *quid,*
in certis membris corporis à
sacerdote, cum oleo ab Episco-
po consecrato, efficaciter con-
ferens remissionem veniali-
um peccatorum, ad mentis ele-
uationem atque corpo-
ris sanitatem re-
cuperan-
dam,

Testimo-
nia extre-
mæ vnctio-
nis.

PRODVCEDEHOCSA

cramento scripturæ te-
stimonia?

Jacob. 5. **I**Nfirmatur quis in vobis, in-
ducat præsbiteros Ecclesiæ,
vt orent super eum, vngentes
eum oleo sancto in nomine
Domini: & oratio fidei salua-
bit infirmum, & alleuiabit eū
Dominus, & si in peccatis sit,
dimittentur ei.

Marc. 6. Apostoli exeuntes prædi-
cabant, vt agerent pœnitenti-
am, & Dæmonia multa eijcie-
bant, & vngabant oleo mul-
tos ægrotos, & sanabantur.

Vngabant oleo multos æ-
grotos, non dubium, quin ex
Christi institutione ac manda-
to, non sua præsumptione.
Hæc

Hæc loca, à sanctis patribus,
de Sacramento extremæ vn-
ctionis, intelliguntur & expli-
cantur.

QVÆ EST MATERIA SEV

elementum extremæ
vñtionis?

*Materia
seu elemen-
tum extre-
mæ vñtio-
nis.*

EST oleum, solenni benedi-
ctione, ab Episcopo consecra-
tum, quod hilaritatem animi,
& internam confirmationem
significat, quã homo per gra-
tiam Dei, virtute huius sacra-
menti, percipit.

DIC FORMAM EXTRE-
mæ vñtionis.

*Forma ex-
tremæ vñ-
tionis.*

FORMA huius sacramenti hæc
est: per istam sacram vñtio-
nem

nem, & suam p̄ssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus noster Iesus Christus, quicquid deliquisti per illicitum visum, auditum, gustum, olfactum, tactum.

*Effectus
extreme
unctionis.*

EXTREMA VNCTIO QVEM
habet effectum?

Effectus seu virtus huius sacramenti, est remissio peccatorum venialium, & mortalium in confessione oblitorū.

*Minister
huius sacramenti.
Iacob. 5.*

QVIS EST MINISTER?

Sacramenti huius minister est sacerdos, ita docente Iacobo Apostolo: infirmat̄ quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orēt super ipsum.
Sacer-

Sacerdos verò, in eiusdem sacramenti administratione, nō suam, sed Christi personam, quemadmodum & in cæteris sacramentis, gerit ac representat. Nam vt Christus est qui baptizat, qui corpus suum cōficit, qui absoluit: sic Christus est, qui intrinsecus inungit, sacerdote externum tantum ministerium adhibente.

DE SACRIFICIO

Missæ.

QVID EST MISSA?

Missa est consecratio corporis & sanguinis Christi, q̄ sacerdos offert Deo patri, & sumit in memoriã vitæ & passionis

Missæ quid

tionis ipsius, p̄ viuis atq; de-
functis. Nā ab introitu vsq; ad
canonem, Christi aduentus &
tota ei⁹ vita, vsq; ad passionē
exhibetur: à canone vsque ad
complendam passio: à com-
plenda vsque ad benedictio-
nem, eius resurrectio expri-
mitur.

QVIS INSTITVIT
Missam?

*Autor mis-
sæ quis.* **C**Hristus Deus & Saluator
noster, q̄ in vltima cœna Mis-
sam ipsam, non tantum insti-
tuit, sed & primam celebrauit,
eamq; de hoc mundo exitu-
rus, Apostolis suis celebran-
Luc. 22. dā, cōmisit: Hoc (inqt) facite
in meam cōmemorationem.

QVIS

153
QVIS EST EFFECTVS

Missæ?

PER Missam Deū nobis placatum & propitiū reddimus, *Effectus Missæ.*
peccatorum remissionem cōsequimur, in ea sacrificium & hostia illa munda, de qua Malachias vaticinatus est, pro viuis & defunctis offertur. *Malach. 1.*

QVOT SVNT PARTES

Missæ?

TRES præcipuæ, oblatio, cōsecratio, & sumptio seu communio. Alij duas tantum constituunt, primam quæ constat verbis Christi, quibus corpus eius & sanguis conficitur. Reliqua omnia dicunt alteram partem, quæ (teste August.) *Partes Missæ quot.*
V nihil

nihil aliud sunt, quàm laudes
& gratiarum actiones, vel cer-
tæ obsecrationes & fidelium
petitiones.

QVOTVPLEX EST MISSA?

*Missæ quo-
tuplex.*

DVplex, catechumenorū
vna, altera Christi fidelium.

Catechumeni erant rudes ad-
huc in Christo, qui ante bap-
tismum imbuebantur, & quasi
iniciabantur fidei Christianæ
rudimentis. Ab initio enim
primitivæ Ecclesiæ, quando
adulti baptizabantur, primò
antequam baptizarentur, in
fide Christiana institueban-
tur: & proinde quilibet bap-
tizandus opus habebat aliquo,
qui se articulos fidei doceret,
in

in baptismo responderet, atq̄
 is susceptor dicebatur, qui no
 bis est patrinus aut compater.
 Cæterum antequam Bap-
 tismum suscipere & exorcisa-
 rentur, appellabantur Energum-
 eni: post exorcismum verò
 cum ad Baptistarium perue-
 nissent, adpellabantur compe-
 tentes, eò quòd baptismū vnà
 peterent: postea catechumeni,
 vt qui iam in fide eruditi, nō-
 dum essent baptizati: postre-
 mò Neophyti dicti sunt, qui
 iam per baptismi gratiā Chri-
 stiani facti, fidem perceperāt.

Iam Catechumeni in fide
 Chriana instructi, admittebā-
 tur ad mysteria Missæ, vsq̄ ad
 Canonē maiore; que proinde

Missã catechumenorum dicebatur. Ad reliquã verò partem Missæ, in qua sacrationa mysteria tractantur, à principio maioris canonis vsque ad finem, non nisi Baptizati & perfecti Christiani admittebantur, quæ & Missa Christi fidelium vocabatur.

Missã probatur testimonijs scripturæ.

Deut. 16.

PROBA MISSAM SCRIPTURÆ TESTIMONIJS.

Oblationem spontaneã offeres iuxta benedictionẽ Domini Dei tui.

Malach. 1.

In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.

Psal. 109.

Tu es sacerdos in æternũ, secũdũ ordinẽ Melchisedech.
Christi

Christus enim in morem
Melchisedech, sub speciebus
panis & uini, corpus suum &
sanguinem, in nouissima cœ-
na Deo patri obtulit, ait The-
ophylactus.

Hoc facite in meam cōme- *Luce 22.*
morationem. Omnis ponti- *Hebra. 5.*
fex ex hominibus assumptus,
pro hominibus constituitur,
in ijs, quæ sunt ad Deum, ut
offerat dona & sacrificia pro
peccatis.

QVID SIGNIFICAT

Introitus?

INtroitus missæ significat in- *Introitus*
troitum & aduentum Chri- *expositio.*
sti in mundū. Cantus autem,
quem introitum dicimus, si-
gnificat

V 3

gnificat voces & pronuncia-
tiones prophetarum, quibus
prædixerunt futurum Christi
aduentum.

KYRIELEISON.

Id est, Domine miserere, si-
gnificat orationes & suspiria
patrum, pro Christo.

GLORIA IN EXCELSIS.

Luca 2. Significat gaudium angelo-
rum, de Christo nato.

COLLECTÆ.

Significāt orationes, laudes,
& vota eorum, quibus Chri-
sti aduentus, primò fuit reue-
latus: vel hoc indicant, q̄ tota
vita

vita Christi, continua pro nobis & perpes oratio fuit.

EPISTOLA.

Officium agit legis & prophetarum, qui ante prædicatum Euangelium floruerunt, & de venturo Messia vaticinati sunt: maximè verò designat tempus illud, quo præcursor Christi Ioannes Baptista, viam venienti Domino, sua prædicatione præparauit.

GRADVALE QUID

significat?

Lamentū pœnitentiæ, quod Ioānes excitauit: cūm diceret: Pœnitentiam agite, genimina *Ioan. 3i* viperarū, securis ad radicē arboris posita est.

HALLELVIA QUID
significat?

Alleluia canticum est lætitiæ: ea vox in Ecclesia planè vñtata est. Halleluia perinde ac si dicas, laudate Deum. Iam Alleluia in Missa consolationem significat, quam præcursor addidit ostendendo Christum: Ecce (inquiens) agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Vel gaudium sempiternæ fœlicitatis, post luctum pœnitentiæ, & peregrinationē huius vitæ.

Post Alleluia sequitur prosa, quæ & ipsa cantio est lætitiæ, ad significandam geminā stolam, glorificationem scilicet corporum & animarum.

Tra-

Tractus significat tædium,
molestiam & laborem præ-
sentis incolatus & vitæ.

EVANGELIVM QVID?

Significat p̄dicationem Chri-
sti & Apostolorum. Lumen
accensum Christum ipsum si-
gnificat, q̄ de se ait: Ego sum *Ioan. 8.*
lux mūdi, qui sequitur me nō
ambulat in tenebris, sed habe-
bit lumen vitæ. Erat lux vera, *Ioan. 1.*
quæ illuminat omnem homi-
nem venientem in hunc mun-
dum.

CREDO VEL SYMBOLVM.

F Idem Apostolorum, & cō *Matth. 16*
fessionem Petri: Tu es Chri-
stus filius Dei viui.

OFFERTORIUM.

Significat quòd post prædicationem Euangelij, non tantum sequi debet fides in corde, sed etiam laus in ore, & fructus in opere, vt scilicet tam nos, quàm nostra, Deo offeramus, qui tanta nobis dat, & promittit per Euangelium.

P R Æ F A T I O Q U I D
significat?

QVIA altè canitur post aliquantum silentium, significat reditum Christi in Iudæam, postquam aliquandiu latuerat, propter insidias Iudæorū. Tunc enim instante passione, manifestè redijt in Iudæam, ac primò insignem illam cœnā, Betha-

Bethanię celebrauit. Ideo pre-
fatio altè cantatur.

SANCTVS.

SANCTUS significat acclama-
tionem turbę, in die palmarū.

CANON MAIOR QUID?

PRIMA pars canonis ante
verba cōsecratiōis, significat
tres dies illos, inter diem pal-
marum & cœnam Domini.

VERBA CONSECRATIONIS.

ADMONENT nos vltimæ cœ-
næ, & institutionis sacramen-
ti Eucharistiæ.

ELEVATIO HOSTIÆ ET
extensio manuum.

SIGNIFICAT extensionē & ele-
uatio-

uationē Christi, in ara crucis.

PARS CANONIS QUÆ SE-
quitur & secretè legitur.

Significat silentium Christi
in cruce.

PATER NOSTER VEL
oratio Dominica.

Significat orationem Chri-
sti : Pater dimitte illis &c.
Item: Pater in manus tuas cō-
Lut. 23. mendo spiritum meum : Et a-
lia verba, quæ in cruce protu-
lit. Et ideo altè quoq; cātatur.

FRACTIO HOSTIÆ.

Significat mortem Christi.

IMMISSIO PARTICVLÆ
hostiæ in calicem.

Signifi-

Significat Christi sepul-
ram.

PAX DOMINI.

Significat fructum passionis
Christi, qua pacificauit nos
cum Deo, in sanguine suo.
Vel pax Domini significat
resurrectionē Christi, in qua
Apostolis annunciauit pacē.

AGNVS DEI.

Significat vocem Centurio-
nis, verè (inquietis) hic ho- *Luc. 23.*
mo iustus erat: & pœnitudinē
populi, qui percutientes pe-
ctora sua reuertebantur. Vel
significat testimonium Ioan-
nis Baptistæ, de Christo pro-
latum, esse verum, cum dice-
ret:

Ioan. 1. ret: Ecce agnus Dei, ecce qui
tollit peccata mundi,

COMMUNE.

Significat gratiarum actionem
Ecclesie, pro beneficio redem-
ptionis. Vel significat gaudi-
um Apostolorum, de Christi
resurrectione.

ULTIMA COLLECTA.

Significat orationem Chri-
sti, qua pro nobis iugiter in-
terpellat ad patrem.

PER ITE MISSA EST.

Dimittitur populus ad pro-
pria, quasi dicat sacerdos: Ite,
missa finita est. Vel potius:
Ite,

Ite, missa est hostia ad patrem.

BENEDICTIO.

Significat benedictionē Christi *Luce. 24.*
sti ascendentis.

SEQVUNTUR VERSICVLI,

quibus materia indumentorum,
quibus sacerdos in Missa
facienda utitur,
explican-
tur.

TV quicumq; voles Missam celebrare Sa-
cerdos,
Et quicumq; voles tantis adsistere sacris,
Sis memor, & tota devotus mente reuoluas,
Qualia sit Christus pro te certamina passus:
Velatum capite, & derisum signat amictus,
Linea vestis item, quod sit despectus in alba.
Vincula significant fera, tortaq; zona manipuli:
Est sola imago crucis, quam humeris gestavit
Iesus.
Cernis amictu, atq; inde quater tu cernis in al-
ba,

Signa

*Signa terebrati capitis, manuumq; pedumq;
Purpurea spectans casulam, vestis memor esto,
Ut rubeo fuerit perfusus sanguine Christus.
Cumq; sacerdotem ad aram cernis properantem,
Tunc voluas animo memori, ut conscenderis
vltro
Caluarie montem, moriturus de cruce pro te.
Omnia dicta pie memorando peffora tonde.*

DE HORIS CA- nonicis.

Horæ ca- **QVÆ EST RATIO ET CAV-**
nonicæ, **sa, institutionis horarum ca-**
nonicarum?

VT perpetuam passionis &
mortis Christi memoriam ce-
lebremus, eamq; quotidie no-
bis, ob oculos versari facia-
mus.

QVOT SVNT HORÆ
Canonice?

Septem, quamvis enim duo-
decim

decim sint horæ diei, has tamē
septem Christus clarissimis
misericordiæ suæ radijs illu-
stravit.

Hora matutinā pro nobis *Matutina:*
captus ligatusq; fuit, à discipu-
lis relictus & negatus, ab im-
pijs falso accusatus & illusus:
vnde ecclesia illa hora sic orat:

*Patris sapientia, ueritas diuina,
Christus homo captus est, hora
matutina.*

*A suis discipulis, & notis dere-
lictus,*

*A Iudæis uenditus, traditus &
afflictus.*

Prima hora laudes canimus *Prima:*
Christo, quod pro nobis sum-

mo mane illusus, consputus,
& vinctus Pilato traditus fu-
it.

*Hora prima ducunt ad Pilatum,
Falsis testimonijs multum accusa-
tum.*

*In collum percutiunt, manibus li-
gatum,*

*Conspuentes in faciem, ut est pro-
phetatum.*

*Tertia. Tertia quòd flagellatus, & spi-
nis coronatus fuit.*

*Crucifige clamitant hora tertia-
rum:*

*Illusus induitur ueste purpurarum:
Caput eius pungitur corona spi-
narum,*

*Fert trabem humeris ad locū pæ-
narum.*

Sexta, quòd crucifixus est, *Sexta.*

Iesus hora sexta est cruci concla-
uatus:

Præ tormentis sitiens felle satura-
tus:

Pendens cum latronibus, cum eis
deputatus:

Sinister cum reprobis latro scele-
ratus.

Nona Christo gratias agim⁹, *Nona.*
q̄ capite inclinato patri tra-
didit Spiritum.

Hora nona dominus Iesus expira-
uit:

Heli clamans animam patri com-
mendauit.

Latus eius læcea miles perforauit:
Tūc terra tremuit, et sol obscurauit

Vesperæ. Vesperæ, quòd de cruce de-
positus est.

De cruce deponitur hora uesper-
tina:

Fortitudo latuit in mente diuina.

Talem mortē subiit uitæ medicina:

Heu corona gloriæ iacuit supina.

*Completo-
rium.*

Hora Completorii, quod
in monte oliuarum pauere &
tædere cœpit, & sanguinem
sudauit. Vel iuxta alios, quòd
sepultus fuit.

Hora Cõpletorii datur sepultura
Corpus Christi nobile, spes uitæ
futurae,

Conditur aromate, cõplentur scri-
pturae.

Iugis

*Ingis sit memoria mors hæc tuæ
curæ.*

ADFER SCRIPTURAS DE
horis Canonicis.

VEnite exultem⁹ Domino, *Psal. 94.*
iubilemus Deo salutari no-
stro.

Præoccupemus faciem eius
in confessione, & in Psalmis
iubilemus ei.

Septies in die laudem dixi *Psal. 118.*
tibi.

Petrus & Ioannes ascende- *Act. 3.*
runt in templum, ad horam
orationis nonam.

Impleamini spiritu sancto, *Eph. 5.*
loquentes vobismetipsis in
Psalmis, hymnis, & canticis
spiritualibus, canentes & psal-
lentes

lêtes in cordibus vestris Do-
mino, & gratias agentes sem-
per de omnibus, in nomine
Domini nostri Iesu Christi.

DE ORDINE HIE- rarchico.

HIERARCHIA QUID?

Sacer principatus, vel sacrû
regimen.

ECCLESIASTICA HIERAR-
chia quid?

EST ordinata potestas ma-
iorum & minorum prælato-
rum in Ecclesia. Quorum in-
terest (ait Dionysius Areo-
pagita) purgare per corre-
ctio-

*Dionysius
Areopa-
gita.*

ctiōnem, illuminare per doctrinā, & perficere per sacramētorum administrationem. Porro vt Ecclesiæ vnitas & disciplina conseruetur, Hierarchia seu sacer ordo constitutus est, vt superiores inspiciant, & cūm res postulat, corrigant inferiores. Multis Presbyteris vnus Episcopus, in schismatis remedium, præpositus est, Ep̄is cuiusuis prouinciæ Archiepiscopus, q̄ & Metropolitanus dicitur, Metropolitanis verò plurib. vnus Primas: inter quos oēs Pōt. Rom. veluti tenēs legitima successiōe, cathedrā S. Petri ap̄lorū principis, quē Ch̄s singulariter ouili suo p̄fecit,

& cui confirmationem fratrum
imposuit, summus est, ampli-
tudine iurisdictionis, & solli-
citudinis omnium Ecclesiarum.

QUOTVPLEX EST ECCLE-
siastica Hierarchia?

*Ecclesiasti-
ca Hierar-
chia quotu-
plex.*

DVplex. Non enim sunt ni-
si duo status Hierarchici in Ec-
clesia, maiorum scilicet, & mi-
norum Prælatorum: sicut Chri-
stus non habuit nisi Aposto-
los, quibus Episcopi & maio-
res prælati, & discipulos se-
ptuaginta duos, quibus sacer-
dotes, & minores in Ecclesia
prælati, successerunt. Maiorum
nomine intelliguntur, Roma-
nus pontifex, Cardinales, Me-
tropolitani, Prælati, Archi-
epi-

episcopi, Episcopi. Minorū,
reliquus totus cœtus inferiorum
sacerdotum.

PROBA ORDINEM ILLVM

Hierarchicum, scripturę autoritate.

*Hierarchi-
ci ordinis*

probatio.

Matt. 16.

Tibi dabo claves regni cœ-
lorum, & quodcunq; ligaue-
ris in terris, erit ligatum & in
cœlis: & quodcunq; solueris
in terris, erit solutum & in cœ-
lis.

Et ipse dedit quosdam Apo-
stolos, quosdam autem Pro-
phetas, alios verò Euangeli-
stas, alios autem pastores &
doctores ad cōsummationem
Sanctorū, in opus ministerij,
in edificationē corporis Chri-
sti.

Ephes. 4.

X 5 Quos

1. Cor. 12. Quosdam posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

DE PRIMATV PETRI, & Sedis Apostolicæ.

Petri primatus.

ROM. Pont. D. Petri Apłi successor, Ecclesiæ, p totũ orbẽ diffusæ, pastor ac rector à Chřo constitutus est, id quod multis Scripturæ locis pbari poterit. Post confessionẽ Petri, dicit ei Iesus : Beatus es Simõ Bariona, q̃a caro & sanguis nõ reuelavit tibi, sed pat̃ meus,

meus, qui in cœlis est. Et ego
 dico tibi: Tu es Petrus, & sup
 hanc petram ædificabo Eccle-
 siam meam, & portæ inferi
 non præualebunt aduersus eã.
 Et tibi dabo clauēs regni cœ-
 lorum, & quodcunq; ligaue-
 ris super terram, erit ligatū &
 in cœlis: & quodcunq; solue-
 ris super terram, erit solutum
 & in cœlis. Item Dñs dixit Si-
 moni Petro: Simon Ioannis, *Ioan. 21.*
 diligis me plus his? Dicit ei
 Petrus: Etiam Domine, tu scis
 quia amo te. Dicit ei Iesus: Pa-
 sce oues meas. Hunc locum
 explicans D. Chryso- *D. Chryso-*
 stomus. *stomus.*
 Ecclesiæ (inquit) prima-
 tum gubernationemque Pe-
 tro, per vniuersum mundum
 tra-

tradidit Dominus, quodq̄ est
omnium sublimius, ostendit
eum ad Dominum maiorem
habuisse charitatem, quàm ce-
teri Apostoli omnes.

Lu. 22. Simon ecce Satanas expeti-
uit vos, vt cribraret sicut triti-
cum, ego autē rogauī pro te,
vt non deficiat fides tua, & tu
aliquando conuersus, confir-
ma fratres tuos.

Matt. 16. Tibi dabo claues regni cœ-
lorum, & quodcuncq̄ ligaue-
ris super terram, erit & ligatū
in cœlis.

Ibidem. Tu es Petrus, & super hanc
petram ædificabo Ecclesiam
meam, & portæ inferorum
non præualebunt aduersus
eam.

Duo-

Duodecim Apostolorum *Matth. 10*
 nomina hæc sunt. Primus Si-
 mon qui dicitur Petrus, in
 quem locum D. Epiphanius *D. Epipha-*
 ait. Deus qui nouit cogitatio- *nus.*
 nes cordium, scit quoq̃, qui
 dignus sit primo loco collo-
 cari, elegit Petrum, vt dux es-
 set suorum discipulorũ.

D. Augustinus de Petri suc *D. Augu-*
 cessore ait: sedenti in cathedra *stinus.*
 Romanæ Ecclesiæ, totus or-
 bis Christianus subiectus est.

Item August: alibi: In Ro- *D. Augu-*
 mana Ecclesia, semper Apo- *stinus.*
 stolicæ Cathedræ viguit prin-
 cipatus.

Idem alio loco: Numerate
 (inquit) sacerdotes ab ipsa Pe-
 tri sede, & quis patrum cui suc-
 ces-

ceſſit videte: Ipſe enim eſt pe-
tra, quam non vincunt ſu-
perbæ inferorum portæ.

*D. Ambro-
ſius.* Ambroſius: Roma (inquit)
habet Apoſtolici ſacerdotij
principatum.

DE CLAVIBVS EC- cleſiæ.

*Clavium
potestas.* QVÆ EST POTESTAS
clavium?

Matt. 18. **A**Perire & claudere, hoc eſt,
remittere peccatum pœniten-
tibus, & retinere eadem im-
pœnitentibus. Item, liga-
re criminoſos, &
absolvere pœ-
niten-
tes.

QVOT SVNT CLAVES

Ecclesiz?

DVæ, ordinis & iurisdictionis. *Ecclesiz
claves quæ*

QVID EST CLAVIS

ordinis?

EST potestas, quæ per cano- *Ordinis cla-
vis quid.*
nicam ordinationem, ad sacra
ministeria puectis, p motisq;
tribuitur, singulis pro modo
concrediti muneris ac officij.
Hæc cõplectitur potestatem
prædicandi Euangelium, con-
secrandi corpus Christi, remit-
tendi & retinendi peccata, &
administrandi sacramenta.

PROBA HANC CLAVEM *Clavis or-
dinis pro-
batio.*
scripturæ testimonio.

QVORÛ remiseritis peccata, *Ioan. 02.*
remit-

remittuntur eis, & quorū re-
tinueritis, retenta sunt.

Marc. 16. Tibi dabo clauēs regni cœ-
lorum, & quicquid ligaueris
super terram, erit ligatum &
in cœlis, & quicquid solueris
super terram, erit solutum &
in cœlis.

QVID EST CLAVIS
iurisdictionis?

*Iurisdic-
tionis cla-
uis quid.*

EST potestas constituendæ
& retinendæ in Ecclesia disci-
plinæ, qua ius dicitur secun-
dum leges Euāgelicas & Apo-
stolicas, & coërcentur in-
obedientes ad Eccle-
siæ ædificatio-
nem,

PROBA

PROBA HANC CLAVEM *Clavis iurisdictionis testimonij.*
 scripturæ testimonijs.

Matth. 18

SI peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, & ipsum solum: si audierit te, lucratus es animam eius. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbū: quod si eos non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Huc spectat illud Apostoli: In prōptu habentes vlcisci oēm inobediētiam. Et paulò post: Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero, de potestate, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, &

Y non

2. Cor. 10.

nō in destructionē, nō erube-
scam. Vtramq; clauem, tam
ordinis quàm iurisdictionis,
moderatur clavis scientiæ &
discretionis, inter ligandos &
soluendos, cuius meminit D.
D. Am- Ambrosius sermone de natali
brosius. sanctorum Petri & Pauli.

Luc. 11. Loquitur Christus de cla-
ue scientiæ: Vē vobis legispe-
ritis qui tulistis clauem scien-
tiæ: ipsi non introistis, & eos
qui introibant, prohibuistis.

DE DISCIPLINA Ecclesiastica.

*Disciplina
Ecclesi-
astica quid.*

QVID EST DISCIPLINA
Ecclesiastica?

Disciplina Ecclesiastica, quæ
clauē

clauē iurisdictionis exercetur
& regitur, est iuris Ecclesiasti-
ci dicendi potestas, secundum
diuinarum scripturarum, &
sacrorum canonum autorita-
tē & præscripta, quæ redditur
in rebelles & criminosos, ad
Ecclesiæ ædificationem & vti-
litatem.

Psal. 2. Apprehēdite disci-
plinā, ne quādo irascatur Do-
minus, & pereatis de via iusta.

Peccatori autē dixit Domi- *Psal. 49.*
nus: Quare tu enarras iustitias
meas, & adsumis testamen-
tum meum per os tuum, tu
verò odisti disciplinam, &
proiecisti sermones meos re-
trorsum? Huius nomine de-
bent subditi Ecclesiarum præ-

Y 2 fidibus

fidibus obedientiam & subiectionem, tanquam à Deo prepositis. Item victum necessarium, reuerentiam seu debitum honorem.

*Discipline
Ecclesiastice
testimonium seu
probatio.
Rom. 13.*

PROBA ISTA SCRIPTURÆ testimonijs.

OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nō est enim potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: Nam principes nō sunt timori boni operis, sed mali: vis aut non timere potestatē, bonū fac, & habebis laudē ex illa.

Obedite prepositis vestris, *Heb. 13.*
 & subiaceate eis: ipsi enim per-
 uigilant, quasi rationem pro
 animabus vestris aliquando
 reddituri.

Qui bene præsumt presby- *1. Tim. 5.*
 teri, duplici honore digni ha-
 beantur, maximè qui laborant
 in verbo & doctrina.

DE VICTV PRÆSTANDO *Ministro-*
 ministris Ecclesie. *rū victus.*

Non alligabis os boui tri- *Deut. 25.*
 turanti.

Dignus est operarius cibo *Matt. 10.*
 suo. Item. Dignus est merce- *Luc. 10.*
 narius mercede sua.

Communicet autem is, qui *Gal. 6.*
 catechizat verbo ei, qui se
 catechizat in omnibus bonis.

Y 3 Quis

1. Cor. 9. Quis militat proprijs stipendijs vnquam, quis plantat vineam, & de fructu eius non edit?

Ibidem. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnū est, si carnalia vestra metamus. Nescitis quoniam qui in sacrario operatur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari inserviūt, cum altari participant. Ita em̄ Dominus ordinauit ijs, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.

Rom. 15. Nam si spiritualium eorū participes effecti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare
eis.

QVÆ COMPLECTITVR IV-
 risdictionis Ecclesiasticae?

Jurisdictionis Ecclesiasticae contenta.

Multa: synodorum & generalium conciliorum indictionem & celebrationem. 1.

Visitationem Ecclesiarum & sacerdotum. 2.

Examinationem ordinandorum, & instituendorum ad ministeria. 3.

Examinatorum ordinationem & institutionem. 4.

Eorūdem ex iusta causa destitutionem. 5.

Causarum Ecclesiasticarū cognitionem & determinationem. 6.

Criminum, quibus Ecclesia læditur & deformatur, coercionem. 7.

Y 4 Pœni-

8. Pœnitentiarum publicarū iniunctionem.
9. Pœnitentium recōciliationem post peractam pœnitentiam.
10. Censurarum Ecclesiasticarum impositionem, contra rebelles, & relaxationem pro reconciliatis: & si qua sunt similia.

*Synodori
testimonia.*

PRODVC DE HIS SINGV-
lis scripturæ testimonia.

De synodis.

Act. 15. **E**t quidam descendentes de Iudæa docebant fratres: quia nisi circumcidamini secundum morem Moyfi, non potestis saluari: facta ergo disceptatione non modica, statuerunt vt ascen-

ascenderēt Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione.

DE VISITATIONE.

Visitatio.

Reuertentes, visitemus fratres nostros, per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo se habeant. Et paulò post: Perambulabat Paulus Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum. Cùm autem pertransirent ciuitates, tradebant eis seruare decreta, quæ erant ordinata ab Apostolis

*Acto. 15.**Acto. 16.*

stolis & presbyteris, qui erant
Hierosolymis.

DE EXAMINATIONE, OR-
dinatione, & institutione clerico-
rum ad ministeria.

*Clericorū
ad ministe-
ria exami-
natio, ordi-
natio ac in-
stitutio.*

Non admittendi sunt ad mi-
nisterium Ecclesiasticum, nisi
qui per suos Episcopos aut
Archidiaconos prius explo-
rati, & deinde autoritate Epi-
scopali ordinati fuerint.

1. Timoth. 3. Hi probentur
primum, & sic ministrent, nul-
lum crimen habentes.

1. Timoth. 5. Manus citò
nemini imposueris, neq; cõ-
municaueris peccatis alienis.

1. Tit. 1. Huius rei gratia re-
liqui te Cretæ, vt quæ desunt
corrigas,

corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut ego disposui tibi.

DE DESTITVTIONE MA-

lorum ministrorum, causa cognita.

MAt. 5. Vos estis sal terræ: *Malorū ministrorum destitutio,*
 quod si sal euauerit, in quo salietur: ad nihilū valet vltra,
 nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

Oseæ 4. Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

Ob hanc intermissam, Heli summus sacerdos, cum tota posteritate, quàm grauissimè punitur 1. Reg. 2. & 4. & iterū 3. Reg. 2.

DE CENSVRIS EG- clesiasticis.

QVOT SVNT CENSVRÆ
Ecclesiasticæ?

*Ecclesiasti-
cæ censuræ
quot.*

QVinque, 1. Anathema seu
excommunicatio. 2. Irregu-
laritas. 3. Suspendio à sacris.
4. Interdictio publica vsus sa-
crorum. 5. Degradatio.

QVID EST EXCOMMV-
nicatio?

*Excõmuni-
cacio
quid.*

EXcommunicatio est Eccle-
siastica censura, quæ ab Epi-
scopis infligitur Christianis,
ob graue aliquod & enorme
crimen, propter quod à sacra-
mentis & communionem Eccle-
siæ, & à Christianorum con-
sortio

fortio arcentur, separantur &c.

Est autem excommunicatio duplex, maior & minor.

Maior est, quæ ob graue a- *Maior.*
 liquod flagitium infligitur,
 ita vt à societate fidelium quis
 separetur, à communionem &
 sacramentis Ecclesiæ segre-
 getur: à qua solus Episcopus
 potestatem absoluendi habet,
 vel ipsius vicem gerens, vt
 pœnitentiarius, siue alius qui-
 spiam confessarius ab Episco-
 po eam potestatem ac priuile-
 gium specialiter habens. In a-
 gone verò mortis, quilibet sa-
 cerdos à maiori excommuni-
 catione, & etiam ab alijs cen-
 suris Ecclesiasticis absoluere
 potest.

Minor

Minor est, quæ ob quodlibet peccatum mortale, fideles à sacramentis secludit. Et ab hac excommunicatione quilibet sacerdos absolueret potest.

Excommunicatio in veteri lege præsignata fuit per ejectionem è synagoga. Et quod in sæculari magistratu seu foro ciuili est relegatio, vel missio in exilium, & bannus imperialis: hoc in Ecclesiastico foro est excommunicatio maior.

Matth. 18 Huius plura extant scripturæ testimonia: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Rom. 9.

Optabam ego anathema esse,

esse, pro fratribus meis.

Dimitte illis noxam hanc, aut dele me de libro, quē scripsisti, id est, de libro vitæ.

QVID EST IRREGULARITAS?

EST impedimentū exequendi diuinum officium, & administrandi Sacramenta Ecclesiæ. Hæc facit, vt aliquis non possit promoueri ad sacros ordines, vel si promotus est, vt non possit exercere officiū suum: & tollitur per dispensationem summi Pontificis.

Irregularitas quid.

QVID ES SVSPENSIO?

EST censura Ecclesiastica, qua

Suspensio quid.

qua interdicitur officium aliquod, vel exercitium, quod personæ certæ Ecclesiasticæ competit aliquando à iure, aliquando à iudice prolata.

*Interdictū
quid.*

QVID EST INTER-
dictum?

EST Ecclesiastica censura, qua alicui, ob certas causas, interdicitur administratio aliquorum sacramentorum, & celebratio diuinorum, vel executio aliquorum spirituum.

*Degrada-
tio quid.*

QVID EST DEGRA-
datio?

EST quoque censura Ecclesiastica, quando clericus indu-
tus

tus vestibus sacerdotalibus,
perinde ac si esset in officio cō-
stitutus, exuitur ijs & despolia-
tur, certis verbis adhibitis, at-
que deinceps iudici seculari
traditur, idēq; in capitalibus
tantum clericorū delictis fie-
ri solet. De his censuris vidē
latius sacros Canones.

DE CASIBVS RE- seruatis.

QVOT SVNT CASVS RE-
seruati Episcopo ordi-
nario?

*Casus re-
seruati
Episcopo or-
dinario
quot.*

T Res. 1. Homicidiū. 2. Ex-
communicatio maior. 3. Hæ-
resis.

Z

QVOT

Casus refer-
uati sum-
mo Pōtiffici
quot.

QUOT SVNT CASVS RE-
feruati summo Pontifici, qui
& ob id Papales di-
cuntur?

1. SVnt multi, Enormis clerici mutilatio.
2. Symonia, quæ committitur, quando Ecclesiastica bona, turpi lucro distrahuntur, & tanquam res sæculares venduntur aut emuntur.
3. Templorum combustio.
4. Instrumentorum apostolicorum falsificatio.
5. Sacrum missæ officium, tēpore maioris excommunicacionis, celebratum.
6. Sacrilegium.
7. Cōstupratio sanctimonialium.

Ince-

- Incestus, id est, fornicatio
cum cōsanguineis, intra quar-
tum gradum cōsanguinitatis
vel affinitatis. 8.
- Peccatum contra naturam,
quod Sodomiticum appel-
lant. 9.
- Fornicatio cum ea, quam
è fonte sacri lauacri suscepe-
ris. 10.
- Procuratio sterilitatis. 11.
- Sacrorum locorū propha-
natio. 12.
- Ecclesiasticam impedire li-
bertatem. 13.
- Prophanus abusus sacra-
rum rerum, veluti Eucha-
ristiæ, Chrismatis, sacri olei. 14.
- Cōtractus matrimonij clan-
destinus. 15.

16. Luxuriari in templo consecrato.
17. Rem sacram seu missam in altari, aut loco non consecrato peragere.
18. Excommunicatos sepelire in locis sacris.
19. Ordinari ab alieno Episcopo, sine literis dimissorijs, vt vocant.
20. Promoueri per saltum ad sacros ordines.
21. Oppressio infantum.
22. Usura manifesta.
23. Conspiratio aduersus proprium prælatum.
24. Vxori aut marito mortem machinari.

Sunt adhuc nonnulli alij casus pontifici maximo reserua-
ti,

ti, qui passim in sacris cano-
nibus reperiuntur, à quibus
tamen, ex singulari priuile-
gio, aliij Episcopi & praelati
absoluendi potestatem habent.

DE ECCLESIA.

QVID EST ECCLESIA? *Ecclesia*

quid.

ECclesia est coetus fidelium,
vbiuis locorum existentium,
qui in baptismo Christo no-
men dederunt, vno verbo, &
eisdem sacramentis concordi-
ter vtens.

QVOTVPLEX EST EC-
clesia?

Ecclesia
quotuplex.

DVplex, Militans & Tri-
umphans.

QVID EST ECCLESIA
Militans?

*Ecclesia
militans
quid.*

ECclesia militans est, quæ adhuc militat, pugnat, & peregrinatur in terris, habens adhuc inter se commixtos, bonos & malos, triticum & paleas, bonum semen & zizania. 2. Tim. 2. De qua Apostolus: In magna domo, nō solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: quædam in honorē, quædam autem in contumeliam.

QVID EST ECCLESIA
Triumphans?

*Ecclesia
triumphans
quid.*

EST cœtus ille beatarū animarum, cum Christo regnantium, qui iam de mundo & Diabolo

Diabolo triumphat, & regnat
cum Christo securus inæter-
num, de qua Apostolus ad
Ephesios: Christus caput est *Ephes. 5.*
Ecclesiæ, & ipse saluator cor-
poris eius.

ECCLESIA CVR DICITVR
Christiana?

QVia vni Christo ceu capi- *Ecclesia*
ti suo innititur, & ab ipso no- *cur Chri-*
men habet. *stiana.*

CVR DICITVR SANCTA?

QVia Christi sanguine e- *Ecclesia*
mundata & spiritu Dei sancti- *cur sancta.*
ficata est, Apostol⁹: Christus *Ephes. 5.*
dilexit Ecclesiã, & tradidit se-
metipsum p ea, mundans eam
Z 4 lauacro

lauacro aquæ in verbo vitæ.
Item, quia habet, docet, & agit, quæ sancta sunt. Ceterum sancti, iusti, qui in gratia Dei sunt, dicuntur esse de Ecclesiæ numero, & merito; peccatores verò dicuntur de Ecclesiæ numero tantùm, non merito.

*Ecclesia
cur ortho-
doxa.*

Ioan. 10.

Ioan. 14.

Esa. 63.

CVR ORTHODOXA?

QVia rectè sentit & credit, nō errat. Sequit̄ enim vocem pastoris sui; & habet Spiritum sanctū doctorem, ductorē & rectorem. Ideo dicit̄ columna & firmamentum veritatis.

1. Tim. 3.

Orthodoxus rectè
sentiens di-
citur.

CVR

CVR DICITVR CA-
tholica?

QVia vniuersalis est, non al- *Ecclesia*
ligata vni loco, neq; vni tem- *cur Catho-*
pori: sed se diffundit in quæ- *lica.*
uis loca & tempora.

CVR APOSTOLICA?

QVia illa, quæ per vniuer- *Ecclesia*
sam custodiuntur Ecclesiam *cur Apo-*
(ait Aug:) ab ipsis Apostolis *stolica.*
tradita, & commemorata cre- *D. Augu-*
duntur, quamuis in eorum di- *stinus.*
ctis vel consilijs non reperian-
tur. Hinc & sedes beati Petri,
quæ nobis mater est & magi-
stra rationis, quæ etiam à tra-
mite Apostolicæ traditionis
nūquam recessit, peculiariter
Apostolica nominatur.

*An Eccle-
sia erret.*

POTEST NE ECCLESIA
errare?

*1. Tim. 3.
Ioan. 15.
& 16.* **M**INIMÈ, est enim columna
& firmamentum veritatis:
Cùm venerit paracletus, qui
à patre procedit, quem pater
mittet in noīe meo, ipse doce-
bit vos oēm veritatē, & sug-
geret vobis omnia. Adhuc
multa habeo vobis dicere, sed
non potestis portare modò.
Cùm autem venerit paracle-
tus, Spiritus ille veritatis, do-
cebit vos omnem veritatem.

Ibidem.

Matth. 28

Ecce ego vobiscum sum o-
mnibus diebus, vsq̃
ad consumma-
tionem sæ-
culi.

ECCLESIA QUID DIFFERT
à synagoga?

Synagoga etiam est congregatio: Quod autem synagoga expectauit, hoc Ecclesia habet & possidet. Synagoga habuit vmbra & figuras: Ecclesia habet lucem & veritatem. Illi Moyses præerat, huic filius Dei. Illa circuncisis, hæc Baptizatis: illa lege, hæc fide delectatur.

*Differen-
tia inter
Ecclesiam
& synago-
gam.*

DE LIBERO AR-
bitrio.

QVID EST LIBERVM AR-
bitrium?

*Libera
arbitrium
quid.*

Est libera rationis & volun-
tatis electio, qua bonum eli-
gitur

gitur gratia assistente, & ma-
lum gratia deficiente seu desi-
stente.

*Liberi ar-
bitrij testi-
monia.*

PROBA LIBERVM ARBI-
trium sacrae scripturae te-
stimonij.

Ecl. 15. **D**ominus ab initio consti-
tuit hominem, & reliquit eum
in manu consilij sui, adiecit
mandata & praeccepta, si vo-
lueris mandata seruare, con-
seruabunt te, apposuit tibi ignem
& aquam, ad quod volueris
porrige manum, ante hominem
vita & mors, bonum & ma-
lum, quod placuerit ei dabi-
tur illi. Gen. 4. Subter te erit
appetitus tuus, & tu domina-
beris illius,

Matth.

Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Matt. 23. Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti.

Eccl. 31. Beatus homo qui potuit transgredi, & non est transgressus.

Esa. 1. Si volueritis & audieritis, bona terræ comedetis.

Quod si nolueritis, & ad iracundiã me puocaueritis, gladius deuorabit vos. August:

Peccatum a deo est voluntarium, quod si non sit volun-

tarium, nullum

est pecca-

tum.

DE IUSTIFICA- tione.

IUSTIFICATIO

quid est?

*Iustificatio
quid.*

Est hominis, à Deo per peccatum auersi, vera ad Deum conuersio, qua gratuita Dei misericordia, ex impio & iniusto, remissis ex merito Christi peccatis, iustus fit & pius.

Eph. 4.

Vel. Iustificatio est mors veteris hominis in nobis, & excitatio noui, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.

Item iustificari est absolui à peccatis, piumq; & iustum effici. Vel exui veteri homine, & indui nouo.

QVOT REBVS CONSTAT

iustificatio?

DVabus, Remissione pec- *Iustificatio*
 catorum, quam is, quem vete- *quibus con-*
 ris vitæ poenitet, gratia Chri- *stat.*
 sti & meritis passionis eius
 accepit per fidem: & innoua-
 tione interioris hominis per
 charitatem, qua demum imbu-
 ti, in vitæ nouitate ambulam⁹.

Quò illud Apostoli spe- *Gal. 5.*
 ctat: In Christo Iesu, neq; cir-
 cuncisio aliquid valet, neque
 præputium, sed fides, quæ per
 charitatem operatur.

Errant proinde, qui sola fi-
 ducia seu potius præsumptio-
 ne remissiōis peccatorū pro-
 pter Christum, non etiā inno-
 uatione interioris hoīs, iusti-
 ficatio-

1. *Ioan.* 3. ficationem constare affirmāt. Ioannes ait: Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: Qui non diligit manet in morte. Et Paulus ad Romanos 2. Non em̄ auditores legis iusti sunt apud Deū, sed factores legis iustificabuntur. Et Iacobus: Videtis (inquit) quod ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.

QVOTVPLEX EST IV-
stificatio?

*Iustificatio
quotuplex.* **T**Riplicem passim assignāt
doctores iustificationem.

Prima. Prima vel primaria, quæ
nobis contingit in sacramēto
Baptismi,

Baptismi, vbi regeneramur in
filios Dei, & familiæ Christi
adscribimur: de hac multa ex-
tant scripturæ testimonia.

Hæc quidem fuistis, sed ab-
luti estis, sanctificati estis, sed
iustificati estis, in nomine do-
mini nostri Iesu Christi, & spi-
ritu Dei nostri. *1. Cor. 6.*

Christus dilexit Ecclesiam *Eph. 5.*
suam, & semetipsum tradidit
pro ea, vt illam sanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ
in verbo vitæ, vt exhiberet
ipse sibi gloriosam Ecclesiam,
non habentem rugam aut ma-
culam, aut aliquid huiusmo-
di, sed vt sit sancta & imma-
culata.

Mar. 16.

Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

Rom. 8.

Nihil nūc damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, qui nō secundum carnem ambulant.

Ibidem.

Quicumq; spiritu Dei agitur, hi sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddet spiritui nostro, quod sumus filij Dei; si autem filij, & hæredes: Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.

Rom. 4.

Iustitia hæc non est imputatiua, vt Hæretici falso nungantur,

gantur, & interpretantur il- *Gen. 15.*
 lum Apostoli locum: Credi-
 dit Abraham, & reputatum
 est ei ad iustitiam. Sed est pro-
 prii nominis iustitia, inherens
 re ipsa baptizato, id quod
 prædicta testimonia satis de-
 clarant.

Secundaria iustificatio est, *Secundaria.*
 qua homo post baptismum
 lapsus in peccata, denuò iusti-
 ficatur, & ex peccatore iustus,
 ex inimico Dei amicus con-
 stituitur: idq; fit præcipuè
 per sacramentum pœniten- *Tertullianus & D.*
 tiæ, quæ, secundum Tertullia- *Hieronymus.*
 num, & D. Hieronymum, se-
 cunda tabula post naufragiũ,
 dicitur.

Tertia est iustificationis *Tertia.*

a a species

species impropria, quæ in le-
uiores, hoc est, venialibus
peccatis locum habet.

Vnius cuiusque iustificatio-
nis causa formalis est, ipsa cha-
ritas vel gratia, vt sine qua nul-
la iustificatio fieri queat, pro-
ut supra est declaratum.

DE CONCVPI- scentia.

*Cōcupiscens
tia quid.*

QVID EST CONCV-
piscencia?

EST procliuitas ad malum,
in membris nostris ex pecca-
to Adæ relicta, quæ in carne
nostra dominatur, ipsamque in-
ficat & irritat, rationi resistit,
dum eam, ad omne opus bo-
num,

num, tardam efficit & ignauā,
 pronam verò & præcipientem
 ad peccata. Hic iste languor
 est qui facit, quod omnis ho-
 minum sensus & cogitatio, ab
 adolescentia sua, pronā sit ad
 malum. Hic morbus & animi
 & corporis vires debilitat &
 grauat: Corpus enim quod *Sap. 9.*
 corrumpitur, aggrauat ani-
 mam. De qua Apostolus: *Rom. 7.*
 deo aliam legem in membris
 meis repugnantem legi men-
 tis meæ, & captiuantem me in
 lege peccati, quæ est in mem-
 bris meis. En tibi Paulū, quò
 concupiscentia illa vergat &
 inclinēt, apertè docentem, &
 quæ nō inhabitet tantum, sed
 & regnet in membris nostris.

Vnde & legem membrorum
vocat, quę etiam aliàs lex car-
nis, Tyrannis, vitium naturę
& languor, fomes peccati,
vetus homo, vetus Adam di-
citur.

*Omnes nos
peccatis ef-
se obnoxios
probatur.*

PROBA OMNES PENE HO-
mines peccatis, & maximè ori-
ginali, ante Baptismum
esse obnoxios.

MVltis scripturę testimo-
nijs probari potest, oēs hoīes,
qui non ex singulari Dei gra-
tia & pręrogatiua pręseruati
fuerint, in peccato originali
concupi & nasci.

Psal. 50.

Siquidem David: Ecce (in-
quit) in iniquitatibus cōceptus
sum, & in peccatis concepit
me mater mea.

Omnes

Omnes nascimur filij iræ, *Ephes. 2.*
sicut & cæteri.

Et alibi ait Apostolus: Oēs *Rom. 3.*
peccauerunt, & egent gloria Dei.

Et apertius paulò infra: sicut per vnum hominem, peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors: ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. *Rom. 5.* Manifesta sunt hæc Apostoli verba, quibus probat ipse omnes nos natura esse filios iræ, & æternæ morti obnoxios.

Vnde & Iob dicebat: Nemo *Iob. 15.*
mūdus à sorde, neq; infans, cuius est vnus diei vita super terram. Iam ex peccato illo

originali prouenit, & relin-
quitur in nobis, concupiscen-
tia illa mala, peccati fomes, &
malorum omnium seminari-
Gen. 8. um quodammodo, ita vt sen-
sus & cogitatio hominis, ab
adolescencia ipsa prona sit ad
malum.

Porro ea concupiscentia a-
liter consideratur ante Bapti-
smū, aliter in Baptizatis: An-
te Baptismum reos nos facit
& obnoxios æternæ damna-
tioni, filios iræ, filios perditio-
nis, & tales quidem mane-
mus, donec regeneremur per
aquam, & spiritum sanctum:
quando videlicet per bap-
tismi sacramentum reatus siue
culpa huius peccati tollitur,
rema-

remanente adhuc concupiscē-
 tia, inclinante quidem ad ma-
 lum, sed non constituyente ali-
 quem à Baptismo reum, nisi
 qui ei per delectationem & cō-
 sensum rursus adhæserit. Eo-
 dem facit quod Augustinus *Augu-
 stinus.*
 ait, concupiscentiam in bap-
 tismo dimitti, non vt non sit,
 sed vt non imputetur. Itaq; in
 baptizatis non est proprii no-
 minis peccatum, sed quædam
 procliuitas vel pronitas & in-
 clinatio ad peccandum, assi-
 duè nos ad peccandum solli-
 citans & propellens. Ex qua
 perpetua illa pugna carnis &
 spiritus nascitur, de qua Apo-
 stolus: Caro concupiscit ad- *Gal. 5.*
 uersus spiritum, & spiritus ad-
 uersus

uersus carnem, vt non quæ-
cunq; vultis illa faciatis.

Alia scri- ptura addu- cūtur, qui- bus concu- piscencia probatur, & oēs esse peccatores ostenditur. ALIA SCRIPTURÆ ADFER
testimonia, quibus istam probes con-
cupiscentiam, simul & o-
mnes propemodum
esse peccatis ir-
retitos.
Jacob. 1.

VNusquisq; tentatur, à con-
cupiscentia sua abstractus &
illectus, deinde concupiscētia
cum cōceperit, parit peccatū,
peccatū verò cum cōsummatū
fuerit, generat mortem.

1. Cor. 2. Animalis homo non per-
cipit ea, quæ Dei sunt.

Sap. 9. Corpus quod corrūpitur,
aggrauat animam.

Matt. 26. Spiritus quidem prom-
ptus

ptus est, caro autem infirma.

Vetus homo noster simul *Rom. 6.*
 crucifixus est, vt destruat
 corpus peccati, vt ultra non
 seruiamus peccato.

Non intres in iudiciū cum *Psal. 142.*
 seruo tuo, quia non iustifica-
 bitur in conspectu tuo omnis
 viuens.

Omnes declinauerūt, simul *Psal. 13.*
 inutiles facti sunt, non est qui
 faciat bonum, non est vsq; ad
 vnum.

Nō est homo qui non pec- *3. Reg. 8.*
 cet, & viuat.

Non est iustus in terra, qui *Eccl. 7.*
 faciat bonum & non pecca-
 uit.

Si

1. Ioan. 2. Si dixerimus, quia peccatū
non habemus: ipsi nos sedu-
cimur, & veritas in nobis non
est.

Jacob. 3. In multis offendimus o-
mnes.

Pro. 24. Septies in die cadit iustus,
& iterum surgit.

Psal. 18. Delicta quis intelligit, ab
occultis meis munda me Do-
mine, & ab alienis parce seruo
tuo.

Psal. 129. Si iniquitates obseruaueris
Domine, Domine quis susti-
nebit?

Rom. 3. Omnes peccauerunt, & e-
gent gloria Dei.

Relinquitur in nobis con-
cupiscentia post baptismum,
in exercitium virtutum, vīcī
maius

maius habeamus meritum, si fortiter restiterimus, nec consensum præbuerimus prouocanti ei, & titillanti ad peccandum.

Nec est in baptizatis (vñ iam diximus) proprii nominis peccatum, tametsi Paulus peccatum vocet: *Iam non Rom:7.* ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Peccatum appellat, non quod in se amplius peccatum sit, sed quia à peccato est, ipsumque ad peccatum prouocat, & cū conceperit, nil nisi peccatum parit: nõ secus, quàm si quis characteres ornatos & concinnos pingat, is manum dicatur habere agilẽ, manumque illam esse suã:
vbi

vbi noīe man⁹, scriptura venit
intelligenda, autore Augusti-
no, eodē modo & cōcupiscen-
tia ab Apostolo peccatū vo-
cat, eō q̄ à peccato sit relicta.

DE PECCATO.

Peccatum. QUID EST PECCATVM?

quid.

August.

Peccatum est dictum, factū
aut concupitum contra legē
Dei. Vel autore Ambrosio:

*Ambro-
sius.*

Peccatum est diuinæ legis
præuaricatio, & mādatorum
Dei inobedientia.

1. Ioan. 3.

Peccatum (vt diuus Ioan-
nes docet) est iniquitas, hoc est,
obliquitas, deuiatio seu defle-
xio à regula legis æternæ, seu
diuinæ voluntatis.

QVOT MODIS CONTIN-
git nos peccare?

*Modi pec-
candi quot.*

TRibus, infirmitate, igno-
rantia, & mera malitia. Item
suggestione, delectatione &
consensu.

QVOTVPLEX EST PEC-
catum?

*Peccatum
quotuplex.*

DVplex, Originale & actua-
le.

QVID EST PECCATVM
Originale?

Peccatum Originale est ca-
rentia originalis iustitiæ cum
vitiosa concupiscentia, vel,
quod contrahimus à parētibus.

*Originale
peccatum
quid.*

Dictum Originale, vel quod
à vitiosa nostra origine illud
trahamus; Vel quod sit ori-
ginalis

ginalis iustitiæ priuatio, quã
Deus Adamum primum no-
strum parentem ornauit: cùm
illum rectum & sine vitio, ad
imaginem & similitudinem
suam cōdidit. Verum Adam
per inobedientiam, & præua-
ricationem præcepti à Deo
accepti, auersus à Deo, hoc
præclarum iustitiæ originalis
donum amisit, & hanc caren-
tiam amissi doni, cum mala
illa & vitiosa concupiscentia,
de qua superiori titulo plura
diximus, in totam posterita-
tem suam deriuauit, in quo
vitio peccati originalis con-
cipimur & nascimur omnes,
vnico excepto, Christo vero

- Deo & homine, vt qui non

ex viri commistione, sed Spiritus sancti virtute conceptus sit: & eius immaculata matre Maria virgine, quæ singulari Dei munere & beneficio, ab hoc peccato præservata fuit. De qua illud *Canticum. 4.* *Cantic. 4.* rectè Spiritus sanctus dixisse credendus est: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Et *D. Augustinus.* ait: Cum de peccato mentionem facio, semper beatissimam virginem matrem Mariam excipio.

De hoc peccato originali, in quo omnes homines concipiuntur & nascuntur, multa paulò antè attulimus scripturæ testi-

107
ræ testimonia, inter quæ sunt
hæc præcipua.

Rom. 5. Sicut per vnum hominem,
peccatū intrauit in hunc mun-
dum, & per peccatum mors;
ita in omnes homines mors

Gen. 2. pertransijt, in quo omnes pec-
cauerunt.

De omni ligno paradisi co-
medes, de ligno autem scien-
tiæ boni & mali, non come-
des; In quacuncq; hora come-
Psal. 50. deris, morte morieris, & non
viues.

Job. 15. Ecce in iniquitatibus con-
ceptus sum, & in peccatis con-
cepit me mater mea.

Nemo est mundus à forde,
neque infans, cuius est vnus
diei vita super terram.

QVID EST PECCATVM

actuale ?

Peccatum actuale est quod *Actuale*
 opere vel omissione perpetra *peccatum*
 tur. Vel aliter. Quod per illi- *quid*
 citam delectationem & con-
 sensum, vel voluntatem, aut
 cogitatione, aut locutiōe, aut
 operatiōe committitur. Qui-
 dam ex recentioribus perso-
 nale appellāt, de quo propriè
 intelligitur hoc vulgatum di-
 ctū D. August: peccatū adeò *D. August*
 voluntarium est, vt si non es- *stinus.*
 set voluntarium, peccatum
 non esset.

Origo om̄is peccati actua-
 lis, est cōcupiscētia illa vitio-
 sa, remanēs in nobis etiā post
 Baptismū; q̄a triplici obiecto

b 2 tri

triplicia fortitur nomina. Cū enim homo concupiscentiam effrenem liberè vagari dimittit: continuò regnat in corpore, aut libido, aut auaritia, aut etiam vitæ superbia. Hæc em̄ sunt quæ in viciosis hominibus (quos D. Ioannes mundi nomine appellauit) regnant & dominantur: Omne, inquiens, quod est in mūdo, aut est

1. Concupiscentia carnis,
2. Concupiscentia oculorum,
3. Aut superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo, & mundus transit & concupiscentia eius.

Qui autem facit voluntatē Dei: manet in æternum.

Item

Item nemo cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est. Ipse enim neminem tentat: vnusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.

Qui facit peccatum, seruus est peccati. Ioan. 8.

QVOTVPLEX EST PECCATUM actuale?

Actuale
peccatum
quotuplex

DVplex, mortale & veniale.

QVID EST MORTALE?

Mortale
peccatum

MORTALE dicitur, quo quis

quid.

b 3

reus

reus sit æternæ mortis, quorū
multa enumerat Paul⁹. Rom:
1. & 1. Cor: 6. & Galat. 5. Ait
enim talia peccata, quæ illic e-
numerat, perpetrâtes dignos
esse morte, & proinde nō con-
secuturos nec possessuros re-
gnum Dei.

QVID EST VENIALE?

*Veniale
quid.*

QUod licet pœna dignū sit,
non tamen ad æternam mor-
tem obligat: poterunt autem
hæc sic discerni, vt peccatum
mortale sit, quo expellitur cha-
ritas Dei & proximi in nobis,
quæ est principium vitæ spi-
ritualis, iuxta illud Ioannis:
1. Ioan. 4. Qui nō diligit manet in mor-
te. Veniale verò, quo remitti-
tur

tur quidē ac minuitur feruor
 charitatis, sed non expellitur,
 qualia sunt, immoderatus ri-
 sus, ociosum verbum, subita
 ira, sed statim restincta ac cito
 transiens, & eius generis simi-
 lia, de quibus illud accipitur:
 Delicta quis intelligit? Ab *Psal. 18:*
 occultis meis munda me Do-
 mine. Et illud: septies in die ca *Pro. 24:*
 dit iustus & resurgit,

VTRVMQVE RVRSVS

duplex.

Commissionis & omisio- *Peccata*
 nis. *rursus du-*
plicita.

Iustitia enim duabus parti-
 bus constat, quę sunt: declina-
 re à malo & facere bonū sicut *Psal. 33.*
 scriptum est: Declina à malo

b 4 &

& fac bonum. Qui deflectit ad malum, peccat commissione: qui verò omittit facere bonum, & præsertim qui non præstat munia & officia vocationis, & ministerij sui: peccat omissione.

*Effectus
peccati
quis.
Rom. 6.*

EFFECTVS PECCATI
quis est?

Mors, iuxta illud Apostoli: Stipendium peccati mors. Gratia autem Dei est vita æterna, in Christo Iesu Domino nostro.

*Quot sint
cõsiderãda
in quolibet
peccato.*

QVOT IN QVOLIBET PECCATO consideranda?

Dvo: Culpa & Pœna, siue reatus culpæ & pœnæ. Culpa remittit-

remittitur contritione, cōfessione & sacerdotis absolutio-
 ne, in sacramento pœnitentiæ.
 Pœna verò æterna mutatur in
 temporariam, quæ deinde sa-
 tisfactione expiatur, prout su-
 pra de sacramento pœniten-
 tiæ copiosius dictum est.

QVOT SVNT PECCATA
 mortalia?

AD agnoscenda & discer- *Mortalia*
 nenda peccata, communiter *peccata*
 numerantur septem peccata *quot.*
 mortalia, quæ & vitia capita-
 lia appellântur, quæ sunt velu-
 ti septem fontes & scaturigi-
 nes omniũ peccatorũ actuali-
 um. Horum memoriale est di-
 ctio, Saligia. S. Superbiæ. A. *Saligia.*
 b 5 Aua-

Auaritiæ. L. Luxuriæ seu libidinis. I. Inuidiæ. G. Gulæ. I. Iræ. A. Acedię nos admonēs.

*Superbia
quid.*

QVID EST SVPERBIA?

1. **S**Vperbia est, inordinatus appetitus propriæ excellētię: filias habet, inobedientiam, iactantiam, hypocrisim, contētionem, pertinaciam, discordiam. Superbia odibilis est Deo & hoībus, de qua est illud Iacobi verbū: Deus supbis resistit, humilibus autē dat gratiā.

Iacob. 4.

2.

*Auaritia
quid.*

Auaritia est, nimius & inordinatus habendi appetitus: filias gignit, proditionē, fraudem, fallaciam, periurium, immisericordiā. De hac Paulus: Radix omnium malorum est cupiditas.

1. Tim. 6

cupiditas. Itē: Avaritia est ido *Col. 3.*
 lorum seruitus. Christus ait: *Luc. 16.*
 Non potestis seruire Deo &
 Mammonæ.

Luxuria vel libido est, inor *3.*
 dinatus appetit⁹ rei veneræ: *Luxuria*
quid.
 Ea filias procreat, mentis cœ-
 citatem, inconstantiam, amo-
 rem suñsius, odiũ Dei, despe-
 rationem. De hac scribit Pau- *1. Cor. 6.*
 lus: Omne peccatũ quodcunq;
 fecerit homo, extra corpus
 est, qui autem fornicatur, in
 corpus suum peccat.

4. Inuidia est, tristitia seu *Inuidia*
 mœror de alterius prosperi- *quid.*
 tate, & gaudium seu lætitia de
 aliena aduersitate: Eius filix
 sunt, odium proximi, obtre-
 ctatio, susurratio, afflictio in
 prospe-

prosperis, exultatio in aduer-
sis pximi. De qua Sapiēs: In-
Sap. 2. uidia Diaboli, introiuit mors,
in orbem terrarum.

Gula quid. 5. Gula est, immoderat⁹ ap-
petitus cibi & potus: parturit
quasi filias suas, ineptam læti-
tiam, stultiloquium, scurrili-
tatem, immunditiam, sensus
hebetudinem & obliuionem.

Luc. 21. De qua Christus apud Lucā:
Attendite vobis, ne fortè gra-
uentur corda vestra crapula
& ebrietate.

Ira quid. 6. Ira est, inordinata cu-
piditas vlciscendi se de pro-
ximo. Ira suscitatur rixas, cōtu-
melias, clamorem, indigna-
tionem, blasphemiam. De hac
Iaco-

Iacobus Apostolus: Ira viri *Iacob. 1.*
iustitiam Dei non operatur.

7. Acedia est lāguor animi *Acedia*
immoderatus, & nimia desi- *quid.*

dia ad benè operandum: Filiæ
sunt, malitia, desidia, pusillani-
mitas, desperatio, mentis in-
quietudo, vagatio mentis cir-
ca illicita. De qua Christus:

Omnis arbor (inquit) quę nō *Matt. 3.*
facit fructum bonum, excide-
tur, & in ignem mittetur. Edi-
uerso numerantur septem vir-
tutes capitales, quæ ijs vitijs
opponuntur, atq; septem vitia
capitalia cum sobole sua expu-
gnant, & sunt, Humilitas, Li-
beralitas, Castitas, Charitas,
Abstinentia, Patientia, Pietas
seu deuotio.

Humili-

Humilitas	}	opponi-	tur	}	Superbiae.
Liberalitas					Auaritiae.
Castitas					Libidini seu luxur.
Charitas	}	}	}	}	Inuidiae.
Abstinencia					Crapulae seu gulae.
Patientia					Irae.
Pietas vel deuotio					Acediae.

DE PECCATIS

alienis.

QUOT MODIS COMMUNICAMUS PECCATIS
alienis?

Peccata aliena. **N**OUEM, 1. Consilio, 2. Iustione, 3. Consensu, 4. Adulatione, 5. Irritatione, 6. Participatione, 7. Reticentia, 8. **Con-**

Conniuentia, 9. Defensione.

Dicuntur peccata aliena, eò quòd cum ab alijs committuntur, nobis quoq; imputentur, & eorũ culpa in nos quoque deriuetur.

Consilio, principes sacerdotum & seniores populi occiderunt Christum. *Matt. 26.*

Iufsione, Dauid occidit *V. 2. Reg. 11* riam.

Consensu, Paulus reus factus est necis diui Stephani. *Act. 8.*

Adulatione, qui laudant peccatorem in desiderijs animæ suæ. *Psal. 9.*

Quo vitio maximè laborãt *Exod. 13.* Pseudoprophetę & Heretici.

Irritatione, sic peccauit *A. Iudic. 9.* Abimelech filius Hieroböal, qui

qui recepit inopes & vagos
ad malefaciendum paratos.

Huius vitij rei sunt, leno-
nes, & eius generis caupones.

Participatione, qui de fur-
to vel rapina participant, vt
Esa. Principes tui infideles, so-
cij furum, omnes diligunt mu-
nera, sequuntur retributiões.

Esa. 1.

& 3.

Ezech. 33.

Silendo peccāt, qui possent
verbo aliquem reuocare à de-
licto, nec faciunt.

1. Reg. 2.

Ezech. 13.

Defensione, vel obsistēdo,
qui cum possent obuiare &
perturbare puerfos: idipsum
facere negligunt, sed & defen-
dunt malefacientes.

Connientia, vel non ma-
nifestādo, qui dissimulādo cri-
men, quo proximo damnū in-
fertur

fertur, non indicant. Vbi *Prover. 19*
 non manifestans comparatur
 participanti furi.

Hæ peccatorum species di-
 ligēter animaduertendæ sunt,
 quod pleriq; vix se alienorū
 criminum reos esse putent, cū
 tamen perinde rei teneantur,
 atq; ipsi autores. Consentiens
 enim & faciens (ait *Aposto- Rom. 1.*
lus) eadem pœna plectendi
 sunt.

QVOT SVNT PECCATA
 clamantia in cœlum?

QVatuor. 1. Homicidium *Peccata in*
 voluntarium. 2. Peccatum *cœlum cla-*
 Sodomiticum. 3. Oppressio *mantia.*
 pauperū. 4. Merces operario-
 rum fraudata.

c De

De homicidio de industria
commisso habetur Gene. 4.
Dixit Dominus ad Cain :
Quid fecisti? En vox sangui-
nis fratris tui clamat ad me
de terra.

Peccatum Zodomiticum,
ob horrendam fœditatem e-
ius, apud pueros silentio pre-
mendendum est, ne castis auribus
iniuria inferatur. De hoc scri-
bitur Genes. 18, Clamor (in-
quit Dominus) Sodomorum
& Gomorrhæorum multipli-
catus est, & peccatum eorum
aggrauatum est nimis. De-
scendam & videbo, vtrum
clamorem, qui venit ad me,
opere compleuerint.

De impia pauperum op-
pres-

pressionem Exod. 22. scribitur:
 Aduenam (dicit Dominus)
 non contristabis neque affli-
 ges: aduenæ enim & ipsi fu-
 istis, in terra Ægypti. Viduæ
 & pupillo non nocebitis, si
 læseritis eos, vociferabuntur
 ad me, et exaudiam clamorem
 eorum, & indignabitur furor
 meus.

De mercede operariorum
 fraudata, vel iustæ mercedis
 detentione Iacob. 5. ait: Ecce
 merces operariorum, qui mes-
 fuerunt regiones vestras, quæ
 fraudata est à vobis, cla-
 mat, & clamor eorum
 in aures Domini
 Sabaoth in-
 troiuit.

DE PECCATO IN Spiritu sanctum.

*Peccata in
Spiritu
sanctum.
Matt. 12.*

OMne peccatum (inquit
Christus) & blasphemia remit-
titur hominibus. Spiritus au-
tem blasphemiae non remitti-
tur. Et quicumque dixerit verbu
contra filium hominis, remit-
tetur ei. Qui autem dixerit
verbum contra Spiritu san-
ctum, non remittetur ei, neque
in hoc seculo, neque in futuro.

QVID EST PECCATVM in Spiritu sanctum?

*Peccatū in
Spiritu
sanctum
quid.*

QUod ex mera malitia cō-
mittitur. Cuius species sex
enumerantur. 1. Præsumptio
de misericordia Dei. 2. De-
speratio

speratio veniæ. 3. Impugna-
 tio agnitæ veritatis. 4. Inui-
 dentia & odium fraternæ gra-
 tiæ. 5. Obstinatio. 6. Impœ-
 nitentia finalis.

Præsumptio est qua homo
 peccatis inuolutus, tantum-
 modo misericordiæ Dei ra-
 tionem habet, deq; ea nimium
 præsumit & confidit, ijs spre-
 tis, quæ de Dei iustitia & pœ-
 nis irrogandis, sacrę literę tra-
 dunt.

Desperatio veniæ, qua in-
 fœlix Cain se perpetuæ morti *Gen. 4.*
 addixit, cum ait: Maior est
 iniquitas mea, quàm vt veni-
 am merear.

Et Iudas proditor, qui de *Matt. 27.*
 Dei misericordia desperans,

recurrens ad laqueum se suspendit.

Impugnatio agnitæ veritatis, qua immanissimè peccauerunt Iudæi, quando opera Spiritus sancti in Christo, cōtra agnitam veritatem, non Deo, sed principi dæmoniorum, ex mera inuidia & malitia attribuebant.

Inuidia, seu odium fraternæ gratiæ. Hoc scelere se Saul contaminavit, quando virtutum profectibus, quos Dominus sciente Saul operabatur in David, tam inuidebat, vt statueret de occidendo illo.

Obstinatio. Hac se perderunt Iudæi, de quibus Christus

stus dicit : Si non venissem & *Ioan. 15.*
 locutus fuisset eis, peccatum
 non haberent, nunc autem ex-
 cusationem nō habent de pec-
 cato suo : si opera non fecis-
 sem in eis, quæ nemo alius fe-
 cit, peccatum non haberent,
 nunc autem & viderunt & o-
 derunt, & me & patrem me-
 um.

Impœnitentia finalis, qua
 se perdunt in æternum, qui di-
 uitias bonitatis Dei & patien-
 tiæ & longanimitatis contem-
 nunt, perseverantes in pecca-
 tis vsq; ad mortem. De quo
 peccato propriè Ioannes di-
 xisse videtur : est peccatum ad *1. Ioan. 5.*
 mortem, non pro illo dico vt
 roget quis.

Dicitur autem peccatum in Spiritum sanctum irremissibile, non quod in hac vita non possit remitti : dum enim in hac vita sumus, poenitere possumus & gratiam Dei consequi: ut paganus est hodie, Iudæus infidelis est hodie, hereticus est hodie, schismaticus est hodie, quid si cras amplectatur catholicam fidem, & sequatur eius veritatem? Non ergo irremissibile dicitur, quod aliquando non remittatur, sed quia vix & raro ac difficulter dimittitur.

Vel peccatum ad mortem & in Spiritum sanctum, irremissibile dicitur, quod post mortem non remittatur, ut est despe-

desperatio & impœnitentia
finalis.

QVOT SVNT SENSVS
exteriores?

QVinq;. 1. Visus. 2. Au- *Sensus ex-*
ditus. 3. Gustus. 4. Tactus. *teriores*
5. Olfactus siue odoratus. *quot.*

Hos quàm diligentissimè
custodire oportet, ne à lege
Dei deflectant: per illos enim, *Hier. 9.*
tanquam per fenestras quas-
dam peccatum, & per peccatū
mors, in animam ingreditur.

DE VIRTVTIBVS.

QVOT SVNT VIRTVTES
Theologicæ?

TRes. Sic vocatæ, quòd cir- *Virtutes*
theologicæ.

c 5 ca

ca illas tota Theologia verfe-
tur, quibus diuinitus infufis,
hæc doctrina mentibus infcri-
bitur. Fides, Spes, Charitas,
maxima harum eft Charitas.

Hebr. 11. Fides, definitore Apoftolo,
eft fubftantia rerum fperan-
darum, argumentum non ad-
parentium : fubftantia (in-
quam) rerum fperandarum,
id eft, quali certa poffeffio
quædam earum rerum, quas
fperamus, eò q̄ mentis noſtrę
oculis eas fic repræſentet, ac
fiſtat, vt ijs iam quodammo-
do frui videamur : & argu-
mentum non apparentium, id
eft, perſpicua oſtenſio & certa
demonſtratio rerum, non ve-
nientium in conſpectum no-
ſtrum,

strum, vt de eis ita persuasi simus, ac si oculis corporalibus peruiderentur.

Spes est expectatio futurorum bonorum, quæ non pudent in electis: Spes enim nō *Rom. 5.* confundit, ait Apostolus.

Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum, vel in Deo, quæ inter hæc tria, maxima est, & supremum tenet locum.

DE VIRTVTIBVS cardinalibus.

QVOT SVNT VIRTVTES
Cardinales?

QVatuor. Prudētia, Iustitia, *Virtutes*
Fortitudo, Temperantia. *Cardinales*

Vo-

Vocantur Cardinales, quia
in his quatuor quasi angulis
(vt D. Gregorius ait) solidū
mentis nostræ ædificium con-
sistit & sustinetur, bonicq; o-
peris tota structura confur-
git.

Vocantur etiam virtutes
officiales, quòd in his omnia
vitæ communis officia, secun-
dum cuiusque vocationem,
deriuentur.

Quemadmodum igitur tri-
bus illis virtutibus Theolo-
gicis, quibus propriè cū Deo
agimus, Dei cultus, qui Græcè
θεοσεβεια vocatur, constat: ita
his quatuor virtutibus offici-
alibus, omnes actiones & of-
ficia, totamq; vitam nostram,
dum

dum in hoc mortali corpore
sumus, regi oportet.

Prudentia in veri & iusti
cognitione, & perspicientia
agendorum consistit: qua
Ethnici huius seculi sapientes
caruerunt, quia dicentes se sa-
pientes esse, stulti facti sunt:
ea præscribit secundum rectã
rationem, quid expetendum,
quid sit fugiendum; de qua
Christus: Estote prudentes si- *Marc. 10.*
cut serpentes, & simplices si-
cut columbæ.

Iustitia in societate huma-
ni generis colenda, tuendaq;
tribuendo vnicuiq; quod su-
um est, versatur, quam & Eth-
nici nequaquam præstabant,
præsertim erga Deum, quam-
uis

uis essent eius opinione tur-
Rom. 13. gidi, de qua Paulus : Reddite
omnibus debita, cui tributum
tributum, cui vectigal vecti-
Matt. 22. gal, cui honorē honorem. Si-
Marc. 12. militer Christus : Reddite q̄
Luc. 20. sunt Cæsaris Cæsari, & quæ
sunt Dei Deo.

Fortitudo, quam ethnici
tantum iactabant, virtus est,
qua fortiter pericula perfe-
runtur pro nomine Christi,
proximi, et nostra salute. Un-
Ephes. 6. de Paulus : Fratres (inquit)
confortamini in Domino &
in potentia virtutis eius, in-
duite vos armaturam Dei, sic
vt possitis stare aduersus insi-
dias diaboli.

Temperantia appetitū ra-
tione

tione cohibet, vt omnia fiant
ordine & modo. Ea carnales
voluptates moderatur, de qua
Paulus: Nolite inebriari vi- *Ephes. 5.*
no, in quo est luxuria.

DE DONIS SPI- ritus sancti.

QVOT SVNT DONA
Spiritus sancti?

*Spiritus
sancti dona*

Dona Spiritus sancti sunt
septem, iuxta Esaiam: Spiritus *Esa. 11.*
Sapientiae, Intellectus, Con-
siliij, Fortitudinis, Scientiae,
Pietatis, & Timoris Dñi. De
his ait Paulus: Diffusa est cha *Rom. 5.*
ritas Dei in cordibus n̄ris, per
Spiritū sanctum, qui datus est
nobis. A timore dñi gradatim
ascenditur ad sapientiam.

1. Timor

*Aug. in
Psal. 7.*

1. Timor Domini donū est Spiritus sancti, quo excitati dominum Deum nostrum, vt pijsimum patrem, filiali affectu reueremur, & anxie metuimus, ne quo modo eum offendamus, neue ab eius charitate, qua nos diligit, vlla ex parte excidamus.

2. Pietas est donum Spiritus sancti, quo imbuimur ardenti & placido affectu, ritè & sincere colendi Deum, & benefaciendi proximo, etiam de nobis malè merito, propter Deum.

3. Scientia est donum Spiritus sancti, quo hoc consequimur, vt sciamus quomodo in hoc maligno seculo, prudenter

ter, & sine offendiculo vitam
nostram transigamus.

4. Fortitudo est donū Spi-
ritus sancti, quo accensi robo-
ramur, vt vel illecebris vel ad-
uersitatibus huius mundi, à
pietate abduci nos, nullo mo-
do patiamur.

5. Consilium est donū Spi-
ritus sancti, quo docemur be-
nè consulta & deliberata ra-
tione expeditè eligere, præser-
tim in rebus difficilioribus, id
quod non solum nobis, sed &
proximo, ad perpetuam sa-
lutem in primis commodat,
Deiq; gloriam quàm maximè
illustrat.

6. Intellectus est donū Spi-
ritus sancti, quo illustrante re-
ctam,

ctam, veram & Catholicam
intelligentiam diuinorum elo-
quiorum & myſteriorum ad-
ſequimur.

7. Sapientia eſt donū ſpiri-
tus ſancti, quo imbuti, animū
à terrenis & temporalibus re-
bus ſubducimus, & Dei con-
templationi vacamus.

*Beatitu-
dines.*

QVOT SVNT BEATI-
tudines?

OCto, perficientes hominē,
quæ dona iſta Spiritus ſancti
in nobis efficiunt.

Mat. 5. 1. Beati pauperes ſpiritu:
quoniam ipſorum eſt regnum
cœlorum.

2. Beati mites: quoniã ipſi
poſsidebunt terram.

3. Beati

3. Beati qui lugent: quoniam consolabuntur.

4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

5. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur.

6. Beati mūdo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

7. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.

8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Hæc octaua beatitudo tanquā ad caput redit, & circulū absoluit, quia consummatum, perfectumq̄ hominem qua-

Ioan. 15.

tenus in hoc sæculo ad perfectionem perueniri potest, ostendit. Sic ait Christus: maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

QUOT SVNT OPERA
misericordiae?

Opera misericordiae.

SEPTĒ, & sunt duplicia, quaedam corporalia, quaedam spiritualia: Corporalia quæ ad corporalem proximi miseriam subleuandam spectant.

1. Pascere esurientem.
2. Potare sitientem.
3. Hospitari peregrinos.
4. Operire nudum.
5. Visitare infirmum.
6. Red-

6. Redimere seu solari captivum.

7. Sepelire defunctum.

Christus hæc pietatis opera in sua membra, quæ Deum patrem humili spiritu inuocât, religiosè collata: perinde æstimat, ac si in seipsum collata fuissent. Secundum quæ etiam, cùm ad iudicandum redierit, se iudicaturum coram se sistendos perhibuit: *Quodcumque vni ex his fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis. Et iniustus, qui à sinistris erunt: Amen dico vobis, quãdiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium æternum: Iusti autem in vitam æternam.* *Mat. 25.*

Septem opera misericordiae spiritualia vocantur, quod ad Spiritualem proximi egestatem releuandam referantur.

1. Corripere peccantes.
2. Docere ignorantes.
3. Bene & recte consulere dubitantibus.
4. Orare pro salute proximi.
5. Mæstos consolari.
6. Iniurias illatas æquo animo ferre.
7. Offensam remittere delinquentibus.

Matt. 18. Corripe peccantem priuatim, priuatè: publicè verò publicè, Christus ait enim: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum, si te audierit,

rit, lucratus es fratrem tuum.

1. Tim. 5. Peccantes coram omnibus argue.

Psalm. 140. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

2. Docere ignorantem, seu errantem instruere.

Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt multos: fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Et si præoccupatus fuerit *Gal. 6:*
homo in aliquo delicto: vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.

Fratres mei, si quis ex vobis *Jacob. 5.*

d 4 erra-

errauerit à veritate, & con-
uerterit quis eum, scire debet,
quoniam qui conuerti fece-
rit peccatorem ab errore viæ
suæ, saluabit animam eius à
morte, & operiet multitudinē
peccatorum.

3. Consilio iuuare dubitan-
tem, & animo perplexum ex-
pedire.

Si tibi est intellectus, respō-
de proximo, Eccl. 5.

Vnguento & varijs odori-
bus delectatur cor, & bonis a-
mici consilijs anima dulco-
ratur. Pro. 27.

4. Orare p̄ persequentibus
& calumniantibus.

Matt. 5. Diligite, ait Christus, inimi-
cos vestros, benefacite his qui
ode-

oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.

5. Consolari afflictum, tristem, pusillanimum.

Deus totius consolationis, 2. Cor. 1.
 qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi à Deo.

Consolamini pusillanimes.
 Thessal. 5.

6. Iniurias illatas æquo animo ferre, seu patienter ferre
 d 5 infir-

Rom. 15. infirmitatem fratris: Debe-
mus autem nos firmiores, im-
becillitates infirmorum susti-
nere, & non nobis placere.
Rom. 15.

Supportātes inuicē. *Col. 3*
Patientes estote ad omnes.
1. Thes. 5.

7. Offensam remittere de-
linquentibus, ad quod tene-
tur offensus.

Matt. 5. Si dimiseritis hominibus
peccata eorū, dimittet & vo-
bis pater cœlestis delicta ve-
stra: Si autē nō dimiseritis, nec
pater cœlestis vester dimittet
vobis peccata vestra. *Matt. 5.*

Mar. 11. Cū stabitis ad orandum,
dimittite, si quid habetis ad-
uersus aliquem, vt pater ve-
ster

ster qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra: Quòd si vos non dimiseritis, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Iam verò vt offensus teneatur remittere offensam delinquenti: ita & offensor tenetur reconciliare fratrem, quem offendit.

Si offers munus tuum ad al *Matt. 5.*
 tare, & ibi recordatus fueris,
 quia frater tuus habet aliquid
 aduersum te, relinque ibi mu-
 nus tuum ante altare, & vade
 prius reconciliare fratri
 tuo, & tunc veni-
 ens offer mu-
 nus tu-
 um.

DE ANGELIS.

*Chori vel
ordines An-
gelorum.*

QUOT SVNT CHORI VEL
ordines Angelo-
rum?

NOuem.

1. Cherubin.
2. Seraphin.
3. Throni.
4. Dominationes.
5. Potestates.
6. Virtutes.
7. Principatus.
8. Archangeli.
9. Angeli.

*D. Diony-
sius.*

Porro D. Dionysius tres or-
dines angelorum esse tradit,
ternos in singulis ponēs. Sunt
enim tres superiores, tres in-
feriores, tres medij. Superio-
res:

res : Seraphin, Cherubin, 1.
Throni.

Medi : Dominationes, 2.
Principatus & Potestates.

Inferiores : Virtutes, Ar- 3.
changeli, Angeli,

Seraphin (ait beatus Gre- *D. Gregor*
gor.) dicuntur, qui præ chari-
tate ardent: Seraphin enim in-
terpretatur ardens vel succen-
dens.

Cherubin qui præ alijs in
scientia eminent: Cherubin em̄
interpretatur plenitudo sci-
entiæ.

Thronus dicitur sedes. Thro-
ni autem vocantur, qui tanta
diuinitatis gratia replentur, vt
in eis sedeat Deus, & p̄ eos iu-
dicia decernat atq; informet.

Domini

Dominationes verò vocantur, qui principatus & potestates superant.

Principatus dicuntur, qui sibi subiectis, quæ sunt agenda, disponunt, eisq; ad explenda diuina mysteria anteponuntur.

Potestates nominantur hi, qui hoc cæteris potentius in suo ordine acceperunt, vt virtutes aduersæ eis subiectæ, eorum refrenentur potestate, ne homines tantum tentare valeant, quantum desiderant.

Virtutes vocantur illi, per quos signa & miracula frequenter fiunt.

Archægeli, qui maiora nuntiant.

Angeli

Angeli qui minora annuntiant.

ANGELORVM OFFICIVM.
quale?

Respondeo, quia omnes An *Paul. Heb.*
geli administratorij spiritus
sunt, secundū Apostolum: ne-
cesse est, vt inseruiāt maiestati
excelsi, ante cuius cōspectum
iugiter adstant.

Post Deum Angelica subli-
mitate nihil eminentius.

Quin & illud sui officij est,
vt cœlitus missi, mortalium
quoque salutem procurent,
horumq; preces ad excelsum
deferant.

Quod Græci ἄγγελου, nos
nuncium dicimus, & ἀρχάγγελου
prin-

principem seu primariū nunciū.

Illud quoque sciendum est, quod Angeli boni deputati sunt ad custodiam hominum, ita ut vnusquisque electorum habeat angelum, ad sui profectum atque custodiam specialiter delegatum.

Matt. 18. Vnde in Euangelio veritas à pusillorum scādalo prohibens ait: Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui est in cœlis.

D. Hiero. D. Hiero: Magna dignitas animarū est, ut vnaquæque habeat, ab ortu natiuitatis suæ, in custodiam sui, angelum delegatum.

D. Grego. Grego: dicit, quod quisque bonum

bonum angelum sibi ad custodiam deputatum, & vnum malum ad exercitium habeat. Ita legitur de angelo Thobiae, & de angelo Petri in actis Apostolorum. *Act. 5.*

Etsi omnes angeli mali desiderant malum hominum: magis tamen ad malum incitat hominem, & ad nocendum instat ille, qui ad exercitium eius deputatus est. Sicut inter bonos angelos, licet omnes saluti omnium student, ille tamen magis adhortatur ad bonum, qui deputatus est alicui ad custodiam.

DE DIABOLO.

DIABOLI NATURA

quæ?

EX seipsa bona, & eadem est cum natura angelorū, nempe substantia rationalis, incorporea, quæ & ipsius beatitudinis capax fuisset & esset: nisi ipse peccatum & obstinationem addidisset. Iam verò post lapsus factus est mal⁹, idēq; nulla necessitate, sed propria ipsius voluntate. Etenim cum libera esset omnibus angelis potestas, aut Deum sequēdi, aut à bono discedēdi, Gabriel (ait *Basilius*, Basilius) angelus à Deo iugiter stetit: Satan item & ipse angelus ex ordine suo prius ceci-

cecidit: & illum propria vo-
 luntas in cœlo retinuit, hunc
 verò voluntatis libertas à
 cœlo deiecit. Poterat enim
 & ille à Deo deficere, & iste
 non excidere: sed illum in-
 satiabilis dilectio Dei serua-
 uit, hunc à Deo relictum ef-
 se, ostendit per peccatum a-
 lienatio. Itaque Angeli &
 Dæmones inter se distant,
 non substantia, sed propo-
 sito & voluntate: isti in bo-
 no confirmati, hi in malo a-
 deò obstinati, vt sint nocen-
 di cupidissimi, à iustitia pe-
 nitus alieni, superbia tumi-
 di, inuidia liuidi, fallacia
 callidi: qui in hoc quidem
 aëre habitant, quia de cœli
 e 2 supe-

*August. de
 Ciuit. Dei.*

superioris sublimitate deiecti,
merito irregressibilis transgres-
sionis, in hoc sibi congruo aë-
re, veluti carcere prædamna-
ti sunt.

Cæterum quæ iam sit eius
natura & cōditio, patet ex no-
minibus quibus appellatur in
scriptura: Dicitur em̄ Satan,
id est, aduersarius, quia sem-
per aduersatur Deo & homi-
nibus. Dicitur Leo, propter
apertam impugnationē pio-
rum, circumiens & quærens
quem deuoret. Dicitur Dra-
co, propter occultas insidias.
Dicitur Serpens, propter cal-
liditatem & varietatem frau-
dum.

DIABOLI NOMEN

vnde?

A Græca dictione, *διαβολή*, id est, calumnia. Diabolus enim Græcis idem est, quod Latinis calūniator. Hebræis verò Satan, quod nobis aduersarius.

Nihil enim aliud serpens ille antiquus agit, nisi vt exitium humano generi moliat, nec aliud p̄inde satagit, quàm vt impediatur negotium Christi: supremus hostis rerum diuinarum. Calumniatur & accusat nedum peccata, sed etiam bona nostra, vt patet

de Iob: Nunquid

Iob: 1.

Iob frustra ti-

met De-

um?

e 3.

DIABOLVS IN QVIBVS
tyrannidem suam ex-
ercet ?

IN filijs diffidentiae, hoc est,
in omnibus impijs : hi enim
ad regnum eius pertinēt. Re-
probi corpus constituunt, cu-
ius caput est Diabolus. Et exi-
stit ciuitas Diaboli, sicut etiā
Joan. 12. ciuitas Dei. Princeps etiā hu-
ius mundi, id est, filiorum sæ-
culi huius & impiorum, quod
in eos imperiū habeat, dicitur.
In pijs autem nihil iuris ha-
bet, nisi quantum Deus per-
mittit. *Iob. 1. cap.*

QVOMODO TYRANNIDEM
suam exercet ?

Vel externè affligēdo, vt in
Demo-

Dæmoniis ; vel spiritualiter & internè, in peccata & errores inducendo: Egrediar, & *3. Reg. 22* ero spiritus mendax, in ore omnium prophetarum.

DE CONSILIIIS

Euangelicis.

QVOT SVNT CONSILIA

Euangelica?

TRia. 1. Paupertas, 2. Castitas. 3. Obedientia. *Euangelica consilia*

1. Paupertas est, rerū videlicet & bonorū sæculariū proprietatē relinquere, & se vitæ cōmuni, vel solitarię, quò liberi⁹ seruiat̄ Deo, addicere: *Mul. Act. 4i*

titudinis credentium erat cor vnū & aīa vna, nec q̄squā eorum

rum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

Matt. 19. Christus ad adolescentem (qui se omnia præcepta Decalogi à iuventute custodisse respondit, & quid sibi adhuc desit, quærit) Si vis (inquit) perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.

Matt. 19. Item Petrus dicebat Christo; Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Matt. 10. Christus; Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniã in zonis vestris; non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam.

gam. Dignus est enim operarius cibo suo.

Domínus ordinauit ijs, *1. Cor. 9.*
 qui Euangelium annunciant,
 de Euangelio quoque uiuere:
 Ego autem nullo horum usus
 sum. Et paulò pòst: Quæ au-
 tem merces mea? ut Euāgeli-
 um prædicans, sine sumptu po-
 nam Euangelium.

Facite uobis amicos de *Luc. 16.*
 Mammona iniquitatis, ut, cū
 defeceritis, recipiant uos in
 æterna tabernacula.

2. Et præcellens Euangelij
 consilium est castitas, hoc est,
 perpetuam uirginitatem cor-
 pore & mente seruare.

Sunt Eunuchi, qui seipfos *Matt. 19.*
 castrauerunt propter regnum
 e 5 cælo-

cœlorum : Qui potest capere
capiat.

Capere potest, qui petit gra-
tiam.

*D. Cypria-
no.*

Capere potest, D. Cypria-
no teste, qui non cogente ne-
cessitate, sed deliberato consi-
lio, propter Deū eligit cœliba-
tum. Huic si postea obuiaue-
rint tentamenta, & liberā men-
tem, ad carnales reuocauerint
appetitus; nō confidat in bra-
chio carnis suæ, sed in Deo, q̄
in se cōfidentibus fortis adest:
qui vicit mundum, & victo-
riā suis promittit mulieribus:
& qui victores sunt sui, cœlo
vim inferunt, sicut scriptū est:
Matt. 11. Regnum cœlorū vim patit̄, &
violenti rapiunt illud.

Bonum

Bonum est homini, mulierem *1. Cor. 7,*
non tangere.

De virginibus præceptum *Ibidem,*
Domini non habeo, consiliū
autem do, tanquā misericor-
diam à Deo cōsecutus, vt sim
fidelis: existimo enim hoc bo-
num esse, &c.

Et paulò pòst: Porrò hoc
ad vtilitatē vestrā dico, nō vt
laqueum vobis iniiciam: sed
ad id (subaudi hortor) quod
honestum est, & quod faculta-
tem præbeat sine impedimen-
to Deum obsecrandi.

Ibidem: Qui statuit in cor- *Ibidem,*
de suo firmus, non habens ne-
cessitatem, potestatem au-
tem habens suæ voluntatis, &
hoc iudicauit in corde suo ser-
uare

uare virginitatem suam, bene
facit.

Huic consilio affine & vi-
cinum est, post primas nupti-
as absolutas, in casta viduita-
te permanere, eandem videli-
cet ob causam, vt eò liberius
seruiatur Christo.

1. Cor. 7. Mulier alligata est legi,
quanto tempore vir eius vi-
uit: quòd si dormierit vir e-
ius, liberata est à lege; cui autē
vult nubat tantum in Domi-
no. Beatior autē erit, si sic per-
manserit, secūdum consilium
meum.

3. Tertium consiliū est obe-
dientia, hoc est, propriā pror-
sus abnegare voluntatem, ad-
dicere se voto, in obedientiā
ali-

alicuius spiritualis p̄sidis per-
 uigilantis, quasi rationem pro
 eius anima reddituri. Quod
 consilium qui arripiunt, imi-
 tari Christum student, qui nō
 venit facere voluntatem su-
 am, nec ministrari, sed mini-
 strare.

Si quis vult venire post *Matt. 26.*
 me, abneget semetipsum, &
 tollat crucem suam, & sequa-
 tur me.

Hactenus præcipuas noui
 testamenti virtutes non hu-
 manitus, sed diuinitus compa-
 randas compendio, quasi in
 tabula quadam indicauimus.
 Item pari breuitate de pecca-
 torum discrimine, fontibus,
 generibus, & ppagine pauca
 disse-

differrimus : quo discamus
non modò quæ sequenda, sed
& quæ vitanda sint: & si com-
missa (quod absit) fuerint, do-
lenter agnoscenda, deplenda,
& saluari exomologesi eluen-
da & expurganda. Nunc eodẽ
compẽdio ea, quæ restant ad-
huc, subiiciemus.

*Hominis
nouissima.*

QVOT SVNT HOMINIS

nouissima, semper memo-
randa?

1. **Q**uatuor, Dies obitus, vt
Mors.
2. Dies extremi iudiciũ.
3. Infernus, vel dãnatio æter-
ni supplicij.
4. Regnum cœlorũ, vel bea-
tudo regni futuri.

In

In operibus omnibus tuis, *Ecccl. 7.*
 memorare nouissima tua, &
 in æternum non peccabis.

Mors est, animæ à corpore
 separatio. Poëta. Mors est vl- *Horatius*
 tima linea rerum.

Iudicium, sententia Christi
 est, qua iusti vocabuntur ad
 gaudia, iniusti ad pœnas ignis
 æterni.

Infernus, locus est, vbi im-
 pij æternis cruciatibus affli-
 guntur.

Regnum cœlorum, vel vi-
 ta æterna est, quæ consistit in
 clara Dei visione & fruitione,
 secundum Ioannē: Hęc est vi- *Ioan. 17.*
 ta æterna, vt cognoscant te so-
 lum Deum verum, & quem
 misisti Iesum Christum.

DE

DE PURGATORIO.

An sit purgatorium.

EST NE PURGATORIVM?

Respondeo, Ecclesia definiuit ex scripturis, esse purgatorium ignem post mortē. Paulus 1. Corinth: 3. vniuscuiusq; opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabit: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.

Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

Hunc locum omnes Catholici patres, de igne purgatorio intelligunt, quo expiatur, post mortē corporis, animæ, quæ

quæ non satis defecatae siue
purgatae, ex hac vita in pœni-
tentiâ & fide, decesserunt.

ALIA SCRIPTURÆ TE-

stimonia, de purgatorio,
adfer.

*Scripturæ
testimonia
de purga-
torio.*

Sancta & salubris est cogi-
tatio, pro defunctis exorare,
vt à peccatis soluantur.

*2. Mach.
12.*

Nil coinquinatum intrabit
in regnum cœlorum.

Apoc. 21.

Qui dicit blasphemiam in
Spiritu sanctum, non remit-
tetur ei, neque in hoc sæculo,
neq; in futuro.

Mat. 12.

Hic patientia sanctorum est,
qui custodiunt mandata Dei,
& fidem Iesu: & audiui vo-
cem de cœlo dicentem mihi,

Apoc. 14.

f

scri-

scribe: beati mortui qui in Domino moriuntur: amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis, opera enim eorum sequuntur illos.

1. Cor. 11. Si nos ipsos iudicaremus, à Domino non iudicemur.

Mat. 5. Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es in via cum illo, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris: Amen dico tibi, non exhibis inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

Luc. 12. Cùm vadis cum aduersario ad principem, in via, da operam liberari ab illo, ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mit-

mittat te in carcerem: Dico tibi, non exies, donec etiam novissimum minutum reddas.

Hæc scripturæ loca à sanctis patribus, de igne purgatorio, intelliguntur & explicantur.

QVID EST ERGO PURGATORIUM?

Purgatorium quid.

EST locus, in quo fidelium animæ, non plenè in hac vita à peccatis expurgatæ, post mortem corporis, à reliquijs peccatorum & superfluis sordibus, mundantur & expiantur.

*Diffe. inter
ignem pur-
gatoriu &
pœnã infer.*

QVOMODO DIFFERT
ignis purgatorius à pœna
infernij?

HAc ratiõẽ, quia in inferno
pœna est perpetua, in omne
æuũ duratura, iuxta illud scri-
pturæ: In inferno nulla est re-
demptio: In purgatorio au-
tem pœna est temporaria, &
suo tempore finienda. Eccle-
sia proinde rectè pro fidelibus
defunctis sacrificia offert, ele-
mosynas largitur & orat, vt
eo citius Dei misericordiam
impetrent, & à pœna illa pur-
gatorij ignis liberentur.

Quia hi qui cum pietate
dormitionem acceperunt, o-
ptimam habent repositam gra-
tiam.

Sancta

Sancta ergo & salubris est *2. Mach^o*
 cogitatio, pro defunctis exo- *12.*
 rare, vt à peccatis soluan-
 tur.

DE INVOCATIONE Sanctorum.

SVNT NE SANCTI IN-
 uocandi?

ECclesia Catholica definit, *An sancti
 sint inuo-
 candi.*
 & scripturis sacris confirmat,
 sanctos Dei debito honore co-
 lendos & inuocandos esse. Idq̄
 triplici de causa:

1. Vt mirabilia Dei, in san-
 ctis exhibita, collaudet, i-
 psumq̄ Deum, in sanctis suis,
 celebret.

Eccl. 14. Sapientiam san-
 f 3 ctorum

ctorum narrent populi, & lau-
dem eorum nunciet omnis Ec-
clesia.

Lucæ 1. Beatam me dicent o-
mnes generationes, quia fe-
cit mihi magna qui potens
est.

2. Ut se, ad imitationem hu-
iusmodi operum & sanctorū
exemplorum, accendat. Heb:

Heb, 13. 13. Mementote præposito-
rum vestrorum, qui vobis
locuti sunt verbum Dei,
quorum intuentes exitum,
conuersationis imitamini fi-
dem.

3. Ut communionem meri-
torum & intercessionis, apud
3. Reg. 15 Deum adiuetur, *3. Reg. 15.*
Propter David, dedit Abiæ
Domi-

Dominus Deus suus lucernā
 in Hierusalem, vt suscitaret fi-
 lium eius post eum, & staret
 in Hierusalem, eò quòd fecis-
 set Dauid rectum in conspe-
 ctu Domini, & nō declinasset
 ab omnibus, quæ præceperat
 ei, cunctis diebus vitæ, exce-
 pto sermone Vriæ Ethæi.

Item: protegā vrbem hanc, ^{4. Reg. 19}
 & saluabo eam propter me, &
 propter Dauid seruum me-
 um.

2. Machab: 15. scribitur
 de Hieremia Propheta: Hic
 est fratrum amator & populi
 Israël. Hic est, qui multum o-
 rat p̄ populo, & vniuersa san-
 cta ciuitate, Hieremias pro-
 pheta Dei.

D. Ang.

Has tres causas commemorat D. August. Populus Christianus (inquiens) memorias martyrum, religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, & orationibus adiuuetur.

Synodi Oecumenicæ Constantinopolitanæ. VI. decretum.

Singulis diebus qui amplius non potest, saltem duabus vicibus oret, mane & vesperi, dicens symbolum siue orationem dominicam: siue. Qui plasmasti me, Miserere mei, *Luc. 18.* vel etiã, Deus propitius esto mihi peccatori. Et Deo gratias agēs, pro quotidianæ vitæ com-

commeatibus. Et quia ad imaginem suam, se creare dignatus sit, & à peccatoribus segregare. His actis, & solo Deo suo adorato, inuocet sanctos, vt pro se intercedere dignentur.

ALIA SCRIPTURÆ TESTI- *Scripturæ*
testimonia
 monia, de veneratione & inuocacione sanctorum, in *de sanctoris*
veneratione ac inuocacione.
 medium produ-
 ducito.

LAudate Dominum in sanctis eius. *Psal. 150.*

Nimis honorati sunt amici tui Deus: nimis confortatus est principatus eorum. *Psal. 138.*

Cum orabas cum lachrymis, obtuli preces tuas Domino, *Thob. 12.*
 f 5 mino,

mino, inquit angelus ad Thobiam.

Rom. 1. Testis est mihi Deus, cui seruo in Spiritu sancto, in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio.

Heb. 1. Nonne omnes sunt ministratori spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capient salutis?

Matt. 10. Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me misit,

Ibidem. Quicumque potum dederit vni ex minimis meis, calicem aquæ frigidæ tantum, in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Ita

Ita gaudium erit in cœlo, *Luc. 15.*
 super vno peccatore pœniten-
 tiam agente, magis quàm su-
 per nonaginta nouem iustis,
 qui non indigent pœnitentia.

Domine ne statuas illis hoc *Act. 7.*
 peccatum, quia nesciunt quid
 faciunt.

Accedentes discipuli, ro- *Matt. 15.*
 gabant eum dicentes: Domi-
 ne dimitte eam, quia clamat
 post nos.

Factũ est vt moreretur mē- *Luc. 16.*
 dicus, & portaretur ab ange-
 lis in sinum Abrahamæ. *D. Hiero-
 nymus.*
 ronimus aduersus Vigilanti-
 um: Si Apostoli & martyres
 adhuc in corpore constitu-
 ti, possunt orare pro cæteris,
 quando p se adhuc debēt esse
 solliciti,

soliciti, quātò magis post vi-
ctorias, coronas, & triūphos?

DE CÆREMO-
nijs.

QVibus Ecclesia vtitur in
cultu, & officijs diuinis, de
eis copiosè dixim⁹ suprà, vbi
de traditionibus ecclesiasticis
egimus. Et p̄ter ea, quæ ibi di-
cta sunt, extāt adhuc alia scri-
pturæ testimonia, Cæremo-
nias Ecclesiasticas cōfirmātia.

1. Cor. 14. Omnia decenter, & secun-
dum ordinem fiant in vobis.

1. Cor. 11. Cætera cū venero dispo-
nam.

Matt. 23. Plurima turba strauerunt
vestimenta sua in via, alij cæ-
debant

debant ramos de arboribus,
& sternebant in via.

Hec cum dixisset, expuit in *Ioan. 9.*
terram, & fecit lutum ex spu-
to, & liniuit oculos eius, & di-
xit ei: Laua in natatoria Silœ,
quod interpretat̃ missus, abijt
& lauit, & venit videns.

Apprehensa manu cęci, de- *Mar. 8.*
duxit eum extra vicum, & ex-
puens in oculos eius, imposi-
tis manibus suis, interrogauit
eum si quid videret, & aspici-
ens ait: video homines, velut
arbores ambulare.

QVID SVNT CÆREMONIÆ? *Cæremo-
niæ quidē*

SVnt nil aliud, quàm exter-
na signa quædam, & indicia
internæ pietatis, ad maiorem
homi-

hominum piorum deuotionē
excitandam, ab Ecclesia insti-
tuta & ordinata: prout cer-
nere est in Sacramentorum
administratione, in sacræ li-
turgiæ siue Missæ officijs, &
similibus.

DE INDVLGENTIIS.

*Indulgētia
quid.*

Indulgentia est clemens ac
mollis remissio, quæ seuerita-
ti opponitur, & indulgere est
idē, quod parcere et remittere.

Iam in quolibet peccato
duo sunt, culpa & pœna. Re-
missio culpæ, ac etiam remis-
sio pœnæ, rectè indulgentia
nominari potest. Sed Ecclesia
accipit Indulgentiam (prout
proposito nostro deseruit)
pro

pro remissione, per quam pœ-
næ relaxantur & remittuntur.
Culpa siquidem per absolu-
tionem sacerdotis remittitur,
& pœna æterna commutatur
in pœnam temporalem, quæ
vel satisfactione, uel indulgē-
tijs concessis, adhuc sit miti-
ganda eluendaq̄.

Porro tempore Apostolorū
Indulgentiæ dicebātur, dona-
tiones abundantiaē spirituales,
vnde Apostolus donationes 2. Cor. 2.
tales se fecisse cōmemorat, di-
cens: Cui autē aliquid condo-
nastis, & ego. Nā & ego quod
donavi, si quid propter vos
donavi, in persona Christi, vi-
delicet donavi, vbi Glossa di-
cit,

Hoc

Hoc est, tātum vobis prodest ac si Christus donasset. Et Apostolus de remissione pœnæ fornicarij pro peccato excōmunicati, cui Corinthij remiserunt, & D. Paulus propter eos, aperto Ecclesiæ thesauro, applicauit opera supererogationis Christi & sanctorum, & sic vsus donatione siue indulgentia. Quod ergo Apostolus vocat donatiōes: Ecclesia innixa autoritati à Christo traditæ, vocauit remissiones vel indulgentias.

Ioan. 20. Dicitur enim: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Non solum enim Christus dedit potestatem, remittendi culpam; sed etiam pœnam, & nō solum

solum æternam, sed etiam temporalem, quod fit per indulgentias.

Hinc perspicuum est, quod potestas conferendi indulgentias, fundat in ihs Christi verbis, dicentis: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Si enim dedit potestatem remittendi culpam: à fortiori quoque pœnam temporalem.

EX QVO FVNDAMENTO
procedunt indulgentiæ?

*Indulgentiæ
vnde originē
sumant.*

Respondeo, nemo nisi infidelis negare poterit, Christū multa opera supererogatiōis fecisse, multosque labores & ærumnas supererogasse. Ipse enim est propitiatio pro peccatis

1. Ioan. 2.

catis nostris, non autem nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi, imò pro infinitis mundis si essent: cum minima gutta sanguinis eius, & minimus dolor sit infinitæ satisfactionis & valoris, & ideo nō potest exhauriri. Iam ergo in thesauro Ecclesiæ, reponitur cumulus operum supererogationis Christi ac sanctorum. Certum siquidem est D. virginem Domini matrē, multos labores & angustias sustinuisse in profectioe in Bethlehem, in fuga in Ægyptum, & in passione Christi filij sui, cum staret iuxta crucem eius, quando nimirū impletum erat illud Simeonis vatici-

Luce 21

vaticinium: Et tuam ipsius a-
 nimam pertransibit gladius:
 & demū per duodecim inte-
 gros annos, à Christi ascensi-
 one in cœlos: & tamen pro
 huiusmodi angustijs & ærum-
 nis in seipsa non fuit remune-
 rata, cū non haberet rea-
 tū peccati alicuius, & pœnæ.
 Et quamuis mortua sit, & ali-
 as passiones naturales perpes-
 sa, non tamen erant in ea pœ-
 næ peccati alicuius: sed condi-
 tiōes tantū, & passiones natu-
 ræ. Præterea sancti Apostoli
 et martyres multa sustinuerūt
 tormēta, quæ longè grauiora
 erant, & excedebant pœnas
 peccatorū suorū, & multa bo-
 na opera supererogationis,

ad quæ non tenebantur, fecerunt. Vnde & Iob protestabatur, dicens: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam partior in statera, quasi harena maris hæc grauior esset. Et Col. 1. Apostolus ad Coll. ait: Nunc gaudeo, in passionibus meis pro vobis, & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè asserit Apostolus, se passum in carne sua, pro Ecclesia. Et Gal. 6. ad Galat: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Itaque his verbis Apostolus significat ærūnas, quas cæteri sancti pertulerunt

runt in carne sua, tanquam reliquias quasdam, adiungendas passionibus Christi, ad cōmunem totius Ecclesie thesaurum & vtilitatem. Cū autem sancti pro ijs passionibus, tormentis, & angustijs non fuerint remunerati in seipsis, & nullum bonū maneat irremuneratum: sequitur nimirum quod excessus ille, & supererogatio reposita sit in gazophylacio, hoc est, thesauro Ecclesie. Et cū ipsi particulariter non alicui applicauerint, & pro seipsis non indiguerint, cum propter conjunctionem charitatis, pro omnibus Ecclesie membris fecerint: reliquerunt profectō

distributionem & applicati-
onem, Christi vicario summo
Pontifici, thesauri Ecclesie cla-
ues siue potestatem habenti,
vt ea Christi fidelibus dispen-
set, dicente Apostolo: Sic nos
1. Cor. 4. existimet homo, vt ministros
Christi, & dispensatores my-
1. Cor. 9. steriorum eius. Iterum ait:
Dispensatio mihi credita est.
2. Cor. 2. Iterum: Cui condonastis ali-
quid, & ego.

Ad hunc itaq; thesauri Ec-
clesie cumulum, reponuntur
non solum Christi, cuius tan-
ta fuit sanguinis profusio, tan-
tisq; dolores ac cruciatus, vt à
planta pedis vsque ad verti-
cem capitis, sanitas non inue-
niretur in eo, sed & beatæ eius
matris

matris virginis Mariæ, & omnium electorum, à primo iusto Abel vsq; ad vltimum, merita. Vt enim non superuacanea, inanis, aut superflua redderetur tanta sanguinis effusio, & dolorum cruciatuumq; magnitudo, Christus Ecclesiæ suæ militanti thesaurum acquisiuit, volens suis thesaurisare filijs pius pater, vt sic esset infinitus thesaurus hominibus, quo qui rectè vterentur, participes fierent amicitia Dei, &c.

Quòd si obijciatur de sanctis, quod nulla eorum merita relictà sint irremunerata, cùm Apostolus dicat: Nō sunt cō-

Rom. 8.

dignæ passionis huius sæculi
ad futuram gloriam, quæ re-
uelabitur in nobis. Respon-
deo: quod si opera sanctorum
considerentur vt meritoria:
sunt ea quidem remunerata,
etiam vltra meritum. Deus e-
nim semper remunerat vltra
meritum, & punit infra com-
meritam pœnam.

Si verò considerentur, vt
satisfactoria, non sunt remu-
nerata in ipsis, sed per indul-
gentias remunerantur in alijs,
ijs nimirum, quibus per Petri
successorem, mysteriorū Chri-
sti dispensatorem fuerint ap-
plicata & distributa.

Duplicem siquidem bo-
na opera fidelium habent ra-
tionem,

tionem, duobusque modis
considerantur, nimirum, qua-
tenus sunt meritoria & satisf-
factoria.

SI QVÆRIS SCRIPTVÆ

testimonia de Indul-
gentijs.

*Scripturæ
testimonia
de indul-
gentijs.*

Respondeo, quòd sacræ li-
teræ expressè parum loquan-
tur de Indulgentijs: Ecclesia
tamen Catholica, quæ errare,
& à recto deuiare non potest,
vt quæ habeat Spiritum san-
ctum doctorem, rectorem,
gubernatorem ac ducem, &
iuxta Paulum, columna sit
& firmamentum veritatis, In-
dulgentias proponit, conce-

*1. Tim. 3.
Esa. 63.*

g 5 dit

Colof. 1.

dit & iniungit, prout hactenus ostendimus. Tametsi aliqua etiam scripturæ loca non obscure de ipsis loqui videantur. Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia; cuius factus sum minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vobis.

2. Cor. 2.

Nam & ego quod donavi vobis, si quid donavi propter vos, in persona Christi, ut non circumueniamini à Satana.

Galat. 6.

Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Item

Item D. Gregorius Romæ *D. Grego-
rius.*
septennem indulgentiã fide-
bus cõcessisse legit̃, ante 700.
annos, atq; deinde complures
alij pontifices, indulgentias
largiti sunt.

Tibi dabo claues regni cœ- *Matt. 16.*
lorum, & quodcuncq; solueris
super terram, erit solutum &
in cœlis.

Postremò probantur Indul-
gentiæ, & ex symbolo Apo-
stolico, articulo nono, vbi di-
cimus & confitemur: Credo
Sanctorum communionem.
Ad hæc sacri Canones indul-
gentias probant, docent,
& efficaces esse osten-
dunt, & confir-
mant.

DE

DE EXTREMO
iudicio.

*Iudicium
mortuorū
quotuplex.*

QVOTVPLEX EST MOR-
tuorum iudicium?

DVplex, particulare & vni-
uersale.

Particulare, quod in vnus
cuiusque hominis morte fer-
tur

Vniuersale, quod in fine
mundi & consummatione, à
Christo domino, super omnes
homines, tam bonos quam
malos, pronūciabitur; quan-
do ipse Dominus noster Chri-
stus Iesus venturus est, cum
magna gloria & maiestate,
iudicaturus viuos & mor-
tuos.

Quòd

Quòd aut Christus quemlibet hominem in morte sua iudicet, sicut in die nouissimo omnes iudicaturus est, scripturæ palàm testantur.

Apostolus ad Hebræos ait: *Heb. 91*
Omnibus hominibus statutum est semel mori, post hoc autem iudicium: vnde satis perspicuum est, iudicium omnium hominum, morti statim succedere.

Christus dixit: Pater omne *Ioan. 5.*
iudicium dedit filio suo: nota
vocalam omne, quia non v-
num tantum extremum sci-
licet illud, sed omne
iudicium dedit
filio.

*Scriptura
testimonia
de extremo
iudicio.*

RECITA DE EXTREMO IUDICIO
Scriptura testimonia.

Cum venerit filius hominis
in maiestate sua, & omnes an-
geli cum eo, tunc sedebit su-
per sedem maiestatis suæ, &
congregabuntur ante eum om-
nes gentes, & separabit eos
ab inuicem, sicut pastor segre-
gat oves ab hœdis: & statuet
oves quidem à dextris, hœdos
autem à sinistris. Tunc dicet
rex his, qui à dextris eius erunt:
Venite benedicti patris mei,
possidete vobis paratum re-
gnum à constitutione mundi.
Esuriui enim, & dedistis mihi
manducare: sitiui, & dedistis
mihi bibere, &c. Tunc di-
cet his, qui erunt à sinistris:
Discedi-

Discedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.

Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere. Tunc

dicent illi: Quando vidimus te esurientem, sitientem, aut nudum. Et dicet illis: Amen

dico vobis, quàm diu non fecistis vni ex minimis meis, nec mihi fecistis. Et hi ibunt

in supplicium æternum, iusti verò in vitam æternam.

Amen dico vobis, quòd *Matt. 19°*
 vos, qui secuti estis me in re-
 generatione, cum filius homi-
 nis sederit in sede maiestatis
 suæ,

suæ, sedebitis & vos super sedes, iudicantes duodecim tribus Israël.

Iacob. 2. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam.

2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.

Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi.

Symbolum Apostolorum. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Generalis mortuorum resurrectio. DE GENERALI MORTUORUM resurrectione.

Augustinus. **A**Vgust. Resurrecturam carnem omnium, quicunq; nati sunt,

sunt, atq; nascentur, & mortui sunt, atq; morientur, nullatenus ambigere debet Christianus. Hoc enim apertis scripturæ testimonijs edocetur.

Resurgent mortui, & resurgent, qui erunt in sepulchris. *Esai. 26.*

Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini sicut cæteri, qui spem nō habent. Si enim credimus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. *1. Thes. 4.*

Quoniam ipse Dominus in iussu et voce archangeli, in tuba Dei descendet de cælo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. *Ibidem.*

h Credo

Iob. 18. c. Credo quòd redēptor meus
viuit, & in nouissimo die de
terra surrecturus sum, & in
carne mea videbo Deum sal-
uatorem meum.

1. Cor. 15. Quandoquidem per homi-
nem mors, & per hominem re-
surrectio mortuorum.

Ibidem. Et sicut in Adam omnes
moriuntur: ita & in Christo
omnes viuificabuntur.

Ibidem. Ecce mysterium dico vo-
bis, omnes quidem resurge-
mus, sed non omnes immura-
bimur. In momento, in ictu
oculi in nouissima tuba: Ca-
net enim tuba, & mortui resur-
gent incorrupti, et nos immu-
tabimur. Oportet enim cor-
ruptibile

ruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

Credo resurrectionem mortuorum. *Symb. Apost.*

Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Media nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. *Ioan. 12. Matt. 25.*

h 2 Porro

Porro in locis scripturę ci-
tatis clamor, tuba, vox, arch-
angeli, vox filij Dei, signum
& indicium evidens erit resur-
rectionis mortuorum, quod
in aduētu iudicis ab omnibus
audietur, & cuius virtute ex-
citabuntur mortui, & de mo-
numentis resurgent. Vnde

Psal. 67. Propheta: Dabit voci suę vo-
cem virtutis, id est, effectum
resuscitandi mortuos.

Si quæritur, cuius vel qua-
lis erit vox illa? Apostolus
dicit, quod erit Archangeli,
id est, ipsius Christi, qui est
Princeps angelorum. Vel erit
vnius aut plurium angelorū.
Eademq; dicit tuba, quia erit
manifesta. Nouissima autem
quia

quia post eam non erit alia.
 Hæc tuba (ait Augustinus) *August.*
 est clamor, de quo dicitur in
 Euangelio: Media nocte cla-
 mor factus est: Ecce sponsus *Matt. 25.*
 venit, exite obviam ei.

Quod vox archangeli &
 tuba Dei ab Apostolo dicitur,
 in Euangelio, vox filij dei
 & clamor appellatur, quod
 signum mortui audient & re-
 surgent.

Media autem nocte dicitur *Augusti-*
 venturus, ut August. ait, non *nus.*
 pro hora temporis, sed quia
 tunc veniet, cum non spera-
 tur. Dies enim Domini sicut *1. Thes. 5.*
 fur in nocte, ita veniet. Plura *Magist.*
 de hac re vide apud Magistrū *Sententia.*
 Sententiarum. *lib. 4. di-*
stinct. 43.

DE HÆRESI ET
HÆRETICO.

*Hæresis
quid, &
quæ nomi-
nis eius
Etymolo-
gia.*

QVID EST HÆRESIS, ET
quæ eius nominis Etymologia?

HÆresis iuxta nominis sig-
nificationem, electio dicitur,
quòd videlicet vnusquisque
eam sibi eligat doctrinam,
quam putat esse meliorem.
Hæresis itaq; (nomine gene-
raliter sumpto) est sententia
quam suo pro arbitrio sibi
quisque eligit. Descendit à
Græco verbo *αἰροῦμαι*, quod
latinis significat eligo. Inde
Philosophorum sectæ & opi-
niones hæreses appellatæ
sunt.

In

In proposito autem, Hæresis est dogma falsum, fidei orthodoxæ & Catholicæ repugnans.

QVIS IGITUR HÆRETICVS *Quis hæreticus censendus?*
 censendus? *Quis hæreticus censendus.*

Qui contra scripturæ sacræ authoritatem, & eius sanctorum & approbatum intellectum, contra vniuersalem Catholicæ Ecclesiæ sententiam, contra orthodoxorum patrum & Conciliorum explanationem, peculiaria sibi in fide dogmata eligit, sectatur, mordicusq; defendit.

Diuus Augustinus definiens quid sit hæreticus ait: *D. Augustinus.*

h 4 Hære-

Hæreticus est, qui alicuius
temporalis commodi, & ma-
ximè vanæ gloriæ, principa-
tusq; sui gratia, falsas ac no-
uas opiniones gignit vel se-
quitur.

*Hæretico-
rum officii-
um quod.*

HÆRETICORVM OFFI-
cium quod?

Iuxta D. Paulum, indies in
peius proficere, à veritate ex-
cidere, auditumq; à veritate
auertere, errare, & in errorem
mittere.

*Sacra de
Hæreticis
eorumq;
officijs te-
stimonia.
Tit. 3.*

SACRA ADFER TESTIMO-
nia de Hæreticis eorumq;
officijs.

HÆreticum hominem, post
vnam aut alteram correptio-
nem deuita. Subuersus enim
est eiusmodi, & proprio iu-
dicio condemnatus. Ha-

Habe fidem & bonam conscientiam, quam quidem repellentes circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discant nō blasphemare, 1. Tim. 1.

Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati, ne quando det illis Deus pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. 2. Tim. 2.

Mali homines & seductores proficient in peius, errantes 1. Tim. 3.

tes & in errorem mittentes.

Ezech. 13. Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

Matth. 7. Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Acto. 20. Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi, & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa.

1. Cor. 11. Primum quidem conuenientibus vobis in Ecclesiam, audio schismata inter vos esse, & ex parte credo. Nam oportet hæreses esse, vt qui probati

probati sunt, manifesti fiant
in vobis.

Prophana & vaniloqua de- *2. Tim. 2.*
uita, multum enim proficiunt
ad impietatem. Et sermo eor-
um vt cancer serpit: ex qui-
bus est Hymenæus & Phyle-
tus, qui à veritate exciderunt,
dicentes resurrectionem iam
esse factam, & subuerterunt
quorundam fidem.

Spiritus manifestè dicit: *1. Tim. 4.*
Quia in nouissimis diebus, di-
scedent quidam à fide, atten-
dentes spiritibus erroris &
doctrinis Dæmoniorum, in
Hypocrisi loquentes menda-
cium, & cauteriatam habentes
suam conscientiam.

Filioli

1. Ioan. 2. Filioli mei, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi sunt facti, vnde scimus, quia nouissima hora est. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent vtiq; nobiscum, sed vt manifesti sint, quoniam non omnes sunt ex nobis.

Matt. 24. Multi Pseudoprophetae surgent, & seducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, qui autem perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit.

Ibidem. Tunc si quis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite

te credere: Surgent enim pseudo-
christi, & pseudoprophe-
tæ, & dabunt signa magna, ita
ut in errorem inducantur (si
fieri posset) etiam electi. Ecce
prædixi vobis. Si ergo dixe-
rint vobis: ecce in deserto est,
nolite exire: ecce in penetra-
libus est, nolite credere.

Doctrinis varijs & pere-*Heb. 13.*
grinis nolite abduci, optimū
est enim, gratia stabilire cor,
non escis, quæ non profuerūt
ambulantibus in eis.

Erit tempus cū sanam do-*2. Tim. 4.*
ctrinam non sustinebunt, sed
ad sua desideria coaceruabunt
sibi magistros prurientes au-
ribus: et à veritate quidem au-
ditum auertent, ad fabulas au-
tem conuertentur.

*D. Hilari-
viii.*

D. Hilarius de hæreticis ait:
Extiterunt plures, qui cœle-
stium verborū simplicitatem,
non veritatis ipsius absolu-
tionem susceperunt, aliter in-
terpretantes, quàm dictorum
virtus postuleret. De intelli-
gentia enim hæresis est, non
de scriptura, et sensus, non ser-
mo fit crimen.

Scriptura multis alijs no-
minibus hæreticos passim ad-
pellat, vt, homines malos, se-
ductores, viros loquētes per-
uersa, magistros prurientes au-
ribus, doctores doctrinæ Dæ-
moniorum, falsos prophetas,
pseudopphetas, prophetas
insipiētes, pseudochristos, An-
tichristos, lupos rapaces, & si-
milibus.

DE MESSIA AC
MEDIATORE NOSTRO
IESV CHRISTO.

DE MESSIA QUID
fentiendum?

*Quid senti-
endum de
Messia.*

Fides de Messia, mediatore nostro & humani generis redemptore, omni tempore necessaria fuit ad salutem, tam sub lege naturæ & scripta, quàm in Testamento nouo & lege gratiæ. In lege veteri expectabatur venturus: in noua exhibitus est. Vnde D. August: Nemo hominum sine fide mediatoris saluari potest, aut exhibendi, vt olim in lege Mosaica, aut exhibiti, vt iam in lege Euangelica.

*Testimo-
nia de
Messia.*

EXTANT AVTEM QVAM
plurima scripturæ testimo-
nia de Messia.

Gene. 3. **I**Nimicitias ponam inter te
& mulierem, inter semen tu-
um, & semen mulieris.

Gene. 49. Non auferetur sceptrum de
Iuda, nec dux de femore eius,
donec veniat qui mittendus
est, & ipse erit expectatio gen-
tium.

Exod. 4. Obsecro Domine mitte,
quem missurus es. Prophetã
de gente tua, & de fratribus
tuis suscitabit tibi Dominus
Deus tuus, ipsum audite.

Deut. 18. Prophetam suscitabo simi-
lem tui, & ponam verba mea
in ore eius, loqueturq; ad eos
omnia, quæ præcepero illi.
Qui

Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam.

Ostende faciem tuam, & *Psal. 79.*
salui erimus.

Emitte agnum dominato- *Esa. 16.*
rem terræ.

Vtinam dirumperes cælos, *Esa. 64.*
& descenderes.

Vnus est Deus, & media- *1. Tim. 2.*
tor Dei & hominum, homo
Christus Iesus, qui dedit re-
demptionē semetipsum pro
nobis.

Ideo noui testamenti me- *Heb. 91*
diator est, vt morte interce-
dente in redemptionem earū
præuaricationum, quæ erant
sub priori testamento, repro-
i missio-

missionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis.

Esaï. 45. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem.

Mich. 5. Et tu Bethlehẽ terra Iuda, nequaquã minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet Dux, qui reget populum meum Israël.

Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

1. Ioan. 4. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium unigenitum misit in mundum, vt viuamus per eum.

1. Ioan. 2. Si quis peccauerit, aduocatum

tum habemus apud patrem
Iesum Christum: & ipse est
propitiatio pro peccatis no-
stris, non tantum nostris, sed
& pro peccatis totius mun-
di.

CONDITIONES IN
ordinandis necessario requi-
sitæ, & proinde diligenter,
priusquàm examinentur
& admittantur, in-
uestigan-
dæ.

SVNT PRÆCIPVÆ NV-
mero decem.

*Conditio-
nes ordina-
dorū quot.*

Conditio prima & Sacra-
mento ordinis maximè cōue-
niens,

*Conditio
prima.*

i 2

niens, vt ordinandus Sacramentum Confirmationis susceperit, quòd si nondum fuerit confirmatus, ab Episcopo, priusquàm ad ordinem aliquem promoueatur, confirmetur.

Secunda.

Secunda, vt antea quàm ad sacros ordines aliquis promoveatur, sit clericali tonsura insignitus, quæ vulgò prima tonsura vocatur: quæ quidem ordo non est, sed solummodo dispositio quædam, & præparatio ad sacros ordines suscipiendos. Hæc tonsura ex homine Laico efficit clericum, facitq; bonorum & beneficiorum Ecclesiasticorum participem. Nullus autem iusto

sto titulo, & rectè fruitur bonis Ecclesiæ, nisi clericali tonsura insignitus.

Tertia conditio est, vt sa- *Tertias*
 cris initiandus, iustam & legitimam habeat ætatem: nimirum iuxta ordinis assumendi rationem. Reijciendi sunt penitus, qui iustam ætatem nondum compleuerint, nisi singulari Pontificis summi dispensatione sint admittendi. Et hi minores, communi vocabulo, appellari solent.

Quarta conditio, vt in or- *Quarta*
 dinando nullus sit Natalium (vt dici solet) defectus, id est, vt ex honestis parentibus, & legitimo matrimonio sit procreatus, non illegitimè natus,

non spurius, non nothus,
non sacerdotis filius, & bre-
uiter non ex illicito & inho-
nesto thoro natus. Nam eius-
modi omnes ab ordinibus sa-
cris arcēdi sunt, nisi legitima-
tionis (vt appellant) literas,
id est, dispensationem à sum-
mo Pontifice habeant.

Quinta.

Quinta, vt ordinandus sit
liber natus, hoc est, ex liberis
parentibus, non seruis. Qui
enim seruos habent parentes,
ordines sacros suscipere ne-
queunt, nisi antea literas ha-
beant manumissionis à suo
domino, & in libertatem af-
ferti fuerint.

Sexta.

Sexta, vt is qui sacris initi-
ari velit, corpore sit integro,
sano

fano & perfecto, ac etiam bene compos mentis. Nam qui vel ratione destituti fuerint, vel corpora et membra haberint mutilata, trunca, vel nimium læsa, vt sunt claudi, gibbosi, monophtalmi, id est, monoculi, manus habentes vel digitos amputatos, elingues, item nimium blesi, titubantes sermone, aut aliquo membro carentes, similiter phrenetici, insani, lunatici, morbo comitiali laborantes, et alij huiuscemodi, qui insigni aliquo corporis aut mentis vitio laborauerint, ad sacros ordines admitti nō possunt, neq; debent.

Septima

Septima conditio, vt is, qui ad sacros ordines promoueri velit, non ad alium quàm suæ Diœceseos Episcopũ sese cõferat. Neq; enim decet aliquẽ, extra suam Diœcesin, ab alieno episcopo ordinari, nisi literas habeat, quas vocant, dimissorias, à suo ordinario concessas, aut dispensationem à summo Pontifice, vt alibi ordinari possit.

Octaua

Octaua cõditio est, vt ordinãdus ab omni cõiugij vinculo sit planè liber et solutus. Quoniam mariti à sacris ordinibus arcentur: Coniuges tamen post primas nuptias, defuncta vxore, si eam virginem duxerint, aut saltem non viduam,
& ipsi

& ipsi antea vxorem non habuerint: ad sacros ordines admitti possunt.

Item maritus, vxore etiam superstite & consentiente, ordinari potest: ita tamen, vt postea non cohabitent, nec quicquam commercij coniu- galis inuicem habeant.

Nona, vt ordinandus non *Nona.* sit infamis, sed publicum vitæ suæ & honestatis testimoni- um habeat, scriptum vel à prælato, vel à magistratu, vel à parrocho suo.

Decima conditio, vt pro- *Postrema* mouendus non sit excommu- *conditio.* nicatus, nec minori, nec ma- iori excommunicatione, neue irregularis, aut suspensus, aut

i 5 qua-

quavis alia censura Ecclesia-
stica detentus,

Præter has condiciones, re-
periuntur adhuc & aliæ quæ-
dam in sacris canonibus, quæ
faciunt, quò minus aliquis
sacris initiari possit aut debe-
at. Istæ autem sunt præcipuæ,
maximè vsitatæ & cõmunes.
Has condiciones prædictas,
debent omnes (exceptis reli-
giosis seu Monachis, qui à
suis prælatis scriptum testi-
monium, seu, vt vocant, præ-
sentationem adferunt) statim
vbi ad examen accedunt, scri-
ptis literis, publico sigillo mu-
nitis, testatas facere, aut alio-
quiviris grauibus, fide dignis
coram examinadoribus pro-
bare :

bare: videlicet quòd sint le-
 gitimè nati, iustæ ætatis, libe-
 ri ab omni seruitutis iugo,
 non mariti, honestæ vitæ &
 conuersationis. Hactenus e-
 tenim re ipsa comperimus,
 plures oblitos omnis hone-
 statis, aliter deposuisse ac af-
 firmasse, cùm de huiusmodi
 conditiõibus in examine ro-
 garentur, quàm res ipsa
 sese habue-
 rit.

QVOD OFFICIUM
 cuiusque ordinis, & quæ
 censura à singulorum
 ordinum candida-
 tis exigen-
 da,

OFFI-

*Officium
eorum qui
prima ton-
sura ini-
tiati sunt.*

OFFICIUM EORUM QUI
prima tonsura initiati
sunt.

Illis incumbit ex officio, vt
quotidiè & diligenter orent
psalmum illum poenitentia-
lem quinquagesimum: Mife-
rere mei Deus, &c. Nam pro-
pterea participes sunt bonorū
ecclesiasticorū. Item qui hoc
gradu donandus est, requiri-
tur, vt ad minimū sex annos
habeat, vtq; promptè sciat re-
citare orationem dominicam,
salutationem angelicam, sym-
bolum Apostolicum, & præ-
cepta Decalogi, vtq; rectè
& distinctè legere
norit.

OFFI-

OFFICIUM ET CENSURA *Acolythi admissi*
 Acolythorum. *à κολυθιο πορθητο*

AColythi, vt supra quoque *Acolyetho-*
 meminimus, inter alias officij *rum officij*
 partes, semp aderāt episcopis *cenſuraz.*
 & presbyteris, vnde nomen
 quoq; sortiti sunt à verbo græ
 co ἀκολουθεῖν, quod est sequi &
 seruire, vt dicantur Acolythi
 quasi imitatores, asseclæ, serui
 & ministri presbyterorum.

Latinè Acolythi à ferendis
 seu deportandis cereis, quod
 præcipuum eorum est officiū,
 ceroferarij nominantur.

Iam itaq; qui hoc ordine
 initiari velit, inprimis neces-
 sum est, vt testimonium exhi-
 beat, quo se probet primam
 habere tonsuram.

Officium

Officium Acolythy est, v̄t iam diximus, cereos seu luminaria, in Ecclesiæ ministerijs & officijs accendere ac deferre, vinum & aquam ad Eucharistiam ministrare, Sacerdotibus, Diaconis & Subdiaconis in sacro Missæ officio inservire.

Acolythus obligatus est, vt quotidie psalmos septem pœnitentiales diligenter & deuotè oret. Item in eo requiritur, ut expeditè sciat, quæ & quot sint petitiones oratiōis dominicæ, articuli fidei, traditiones seu præcepta Ecclesiæ, præcepta Dei tam primæ quàm secundæ tabulæ.

Item quæ, & quot sint Sacramenta Ecclesiæ, peccata

mortalia, peccata aliena, peccata in spiritum sanctum, peccata clamantia in cœlum pro vindicta.

Item, quæ sint virtutes theologicae, quæ cardinales, quæ peccata ipsius contraria.

□ Quæ sint dona Spiritus sancti, opera misericordiae tam spiritualia quam corporalia. Quæ & quot beatitudines Evangelicæ.

Acolythandus itaque de ipsius omnibus atque alijs consimilibus interrogatus, sciat promptè & expeditè cum intellectu respondere.

Duodecim quoque annos habeat, oportet, quod ad hunc ordinem promoueri cupit. Atque ut eò dignius

gnius promoueatur, pietas et religio suadet, vt confessione sese purget, peccata eluat, & ita sese ad huius gradus sanctitatem præparet, veste choralis indutus, mediocri corona in capite tonsus, cereum in manibus gestans, ad suscipiendum hunc gradum accedat.

Hypodiaconi officium quod.

OFFICIUM HYPODIACONI
sive Subdiaconi.

PRincipiò testimonia priorum ordinum susceptorum (quæ vulgò formata adpellant) vnà cum titulo exhibeat. Ante omnia enim curari debet, ut futuri Hypodiaconi, Diaconi, & presbyteri testimonia sua de prioribus ordinibus

nibus habeant, & examinato-
ribus exhibeant, sine quibus
sanè nemo ad vltiores gra-
dus admitti neque potest, ne-
que debet.

Est autem Hypodiaconi of-
ficium, vt presbyteris in sacro
missæ officio ministret: Epi-
stolam canat: Calicem cum
patena ad altare deferat. In-
cumbit illi, & in ordinatione
eidem ab episcopo iniungit,
vt quotidie horas canonicas
diligenter dicat, quod si aut
ex desidia, aut causa non iusta
facere neglexerit, grauiter de-
linquit. Ad hæc cum primis
futuro Hypodiacono, id est,
Subdiacono incumbit, vt cœ-
lebs viuat, castitatem inuiola-
k tam

722
tam seruet. Siquidem votum
& fidem Deo semel datam vi-
olare & temerè infringere
grande nefas est. Non enim
sine causa scriptura pronun-
ciat: Vouete & reddite. Cle-
Psal. 75. rici itaq; qui semel Hypodia-
conatus ordinem adsumpse-
runt, & ob id ad castitatem
perpetuam, & inuiolatam
conseruandam sese astrinxe-
runt, in concubinato viuen-
tes, grauiter delinquant: quia
sponsa vxoreq; propria &
legitima, puta Ecclesia, perfide
abieccta & veluti repudia-
ta, ad aliam nempe concu-
binam se conferunt, & illi
maximo cum scandalo, sum-
maq; cum turpitudine adhæ-
rent.

rent. Qui enim hoc ordine
 sacro initiatus est, & Deo sese
 iam dedicauit, non potest ad
 negocia sæcularia, quæ abiur-
 rauit, redire, neq; matrimoni-
 um contrahere, fidemq; Deo
 & eius Ecclesiæ semel
 datam irritam
 facere.

CENSURA FUTVRORVM *Futurorum*
 Hypodiaconorum. *Hypodia-*

conorum
censura.

IN primis ordinandi in Hy-
 podiaconos non negligenter
 examinandi sunt, & nullo mo-
 do admittendi imperiti &
 ignaui, præsertim cum ab hoc
 ordine non liceat amplius re-
 filire, vt diximus, ad sæcula-
 rem statum.

k 2 Quare

Quare diligens censura de
iis sumenda est, & nemo ad-
mittendus, nisi sciat & perfe-
ctè cognoscat, quæcunque
in eo requiruntur, qui ani-
marum curam administratu-
rus est.

Non raro enim accidere vi-
demus eos, qui cum semel in-
epti, & prorsus omnium re-
rum imperiti, ad ordinem istū
promoti fuerint, vel ex fauo-
re & gratia, vel ad aliquorū,
præcipuè autem magnatum
intercessionem, & deinde cū
bona conscientia, ad reliquos
ordines posteriores non pos-
sint promoueri, ob ruditatem
& imperitiam, neq; illis am-
plius sit integrum ab hoc gra-
du

du ad negocia sæcularia redi-
 re, perfidos fieri apostatas.
 Quòd vt in posterum cauea-
 tur, consultissimum fanè fue-
 rit, neminem ad hunc ordinẽ
 admitti, nisi & is idem ad Di-
 aconatum & presbyteratum,
 imò ad regendam curam ani-
 marum idoneus & dignus iu-
 dicetur. Porro quòd ad æta-
 tem attinet, nemo in hunc or-
 dinem assumendus, nisi annũ
 decimum octauum, imò (vt
 nunc in Tridentino est statu-
 tum Concilio) vigesimum se-
 cundum compleuerit, & se-
 quentem iam attigerit. Præ-
 terea nullus ad huius ordinis
 susceptionem cogendus est.
 Est enim hoc Sacramentum

non necessitatis, sed liberę vo-
luntatis & electionis. Quare
& ordines isti omnes suscipi
debent, nō privati commodi,
utilitatis, emolumēti, aut eti-
am pigritiæ, & turpis ocij gra-
tia: nec propter commodio-
rem & faciliorem sui suorūq;
viuendi rationem: Non por-
rō propter Christi patrimo-
nium, id est, propter splendi-
da, opima & pinguia benefi-
cia Ecclesiastica ac præbēdas:
Non denique ob mundanam,
& inanem gloriam, id quod
qui faciunt, grauissimē sa-
nē delinquunt, horrenda à
Deo supplicia haud dubiē
expectaturi.

Hæ

Hæ etenim res, proh dolor, Catholicam Dei Ecclesiã, hac nostra tempestate, fœdè conspurcant, miserabiliter turbant, turpiter dissipant, crudeliter laniant, abusus deniq; in ea quàm plurimos, inexcusabiles, intolerabiles, & scandalorum plenissimos pariunt, ac proinde errorum omnisq; generis schismatum & hæresum maxima et propemodùm potissima causa existunt.

Itaq; qui in hunc ordinem cooptari cupit, zelo domus Dei, diuini cultus amplificandi, Ecclesiæ Christi iam miserè laboranti, et vehementer afflictæ succurrendi, atq; adeò Deo optimo maximo

totum sese offerendi causa & pietate ducatur, oportet: in primisq; quærat non quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi.

Eruditio proinde in futuris Hypodiaconis non vulgaris requiritur. Examinentur diligenter in disciplinis, & artibus liberalibus, quæ in publicis Scholis & Academijs præleguntur: vt in Grammatica, Dialectica, Rhetorica, poësi, historijs: sumatur experimentum quid Terentius, quid Virgilius, quid Cicero, & alij boni autores scribant, doceant, tractent. Ex quibus ubi aptè & appositè ad interrogatiões responderint, exactius debet examinari in questionibus

stionibus Theologicis, quas potissimum ipsos scire oportet.

Quantū autem ad eas quæstiones theologicas attinet, de quibus inprimis censura sumenda est, vt sciant futuri Hypodiaconi, quæ potissimū illæ sint, & quomodo sese ad futurum examen præparare, & quid maximè memoriæ cōmendare debeant: paucis hoc loco, ne imparati accedāt, indicandū duximus. Principiò itaq; ordinandus & assumendus in ordinem Hypodiaconorum, diligentem det operā, vt bona fundamenta Grammatices iaciat: eaq; omnia, quæ legit, benè intelligat iu-

xta canones Grammatices:
Exponere sciat, hoc est, ex
tempore latina germanicè, &
germanica latinè reddere, la-
tinè loqui & respondere, vbi
necessum fuerit, latinè & con-
gruè scribere, literas compo-
nere, & eius generis alia grā-
maticæ præcepta teneat, &
accomodare sciat.

Consultum videretur, vt
illi in examine argumentum
aliquod Germanicum propo-
neretur, quod latinum face-
ret, ex hac re facilè cognosci
posset & elucesceret, qua do-
ctrina præditus esset, & di-
gnus ne, qui ad hunc gradum
promoueretur.

Deinde curetur diligenter,
vt

vt futurus Hypodiaconus breuiariū, librū obsequiorū, seu agendam (vt vocant) habeat, & inde experimentum sumatur an Rubricas intelligat, quas & interpretetur, & sensum earum explicet.

Quærat etiam, quo pacto horæ canonicæ sint dicendæ & absoluendæ. Qui ritus, quæ ceremoniæ, quis modus deniq; & ordo in Sacramētis administrādis sit obseruādus.

Post hæc quærat, quod sit discrimē int̄ veteris & nouæ legis Sacramenta, quæ virt⁹, quæ effect⁹ cui⁹libet Sacramēti, quæ itē materia, quæ forma, quæ partes, diuisiones & distinctiōes sint Sacramētorū: quæ in singulis
 Sacra-

Sacramentis sint consideranda, quomodo populo administranda.

Cura sit examinatoribus, vt Hypodiaconus sciat, qui sint casus reseruati sumō Pontifici, qui Episcopo suo ordinario: quæ sint peccatorum discrimina, quo pacto peccatū originale differat ab actuali, mortale à veniali. Exactè sciat cōditiones bonæ cōfessionis, quæ sint munia & officia confessarij, quæ cōfessuri.

Diligenter etiam memoriæ commendanda, quæ de Ecclesia, de purgatorio, de fide, spe et charitate cognoscenda sunt sacerdoti, & vtili Ecclesie ministro. Quæ oia suprà locis suis

suis diligenter à nobis annotata sunt.

Quia autem necessariū quoque est, vt Hypodiaconi, Diaconi & presbyteri, ac alij ministri ecclesiæ cantent in ecclesiæ ministerijs: quæstio etiam habenda est de cantu, maxime choralis, seu Gregoriano.

Postremò in hunc ordinē cooptratus, ante omnia curet, necesse est, vt alium hominem induat, veteri exuto, relictis pueritiæ nucibus, omnem lasciuiam, mores ineptos & incompositos abiiciat, virilem personam gerat, grauitatem adsumat, vitæ honestati studeat, seria tractet, ea videlicet, quæ ad salutem suam & pro-

ximi

ximi ædificationem spectare
videbuntur, ita vt omnibus
modis dignum sese præbeat,
qui ad sequentes & maiores
ordines rectè promoueri pos-
sit.

Omnino è re & salute fue-
rit futuri Hypodiaconi, Dia-
coni & Presbyteri, vt ante-
quàm ordines illos sacratis-
simos suscipiant, confessione
sacramentali peccata sua elu-
ant, et deinde suscepto ordine
communicent, vt eò dignius
& maiori cum fructu, Eccle-
siæ Dei inseruire, & in vi-
nea Domini la-
borare pos-
sint.

OFFI-

OFFICIUM ET CENSURA
 Diaconorum.

*Diaconis
 officium
 censuræ.*

Diaconum imprimis cognoscere oportet, quæcunque & Acolythus et Hypodiaconus scire tenetur. Ad hæc quod sit Diaconorum officium nunc, in Ecclesia, & quod fuerit olim. Item quid appellatiõe Diaconorũ significetur, quæ sit vox illa, & vnde deriuetur.

Sciat memoriter respondere ad grauiores quæstiões, quæ circa fidem catholicã versant, et præcipuè quæ infœlici hoc seculo in controuersiã veniunt.

Det operam, vt nihil nisi quod pium, orthodoxum, & catholicum sit, sentiat, dicat, doceat, profiteatur.

Sciat

Sciat exactè modum & ordinem dicendi horas canonicas, ideoq; in ea re non postrema cura sit examinatori- bus. Ad extremum Diaconū excessisse oportet annū vigesimum vel potius vigesimum tertium, nam ætas illa Diaconis in concilio Tridentino præscripta est.

Presbyterorum officium censuræ.

OFFICIUM ET CENSURA
Presbyterorum.

Qui ad ordinem sacerdotalem, vel presbyterij adsumendus est, exactè scire debet, quæcunq; in Acolythis, in Hypodiaconis, & in Diaconis requiruntur.

Ad hæc quod sit officium
pres-

presbyterorum, quid nomen
 ipsum significet, & vnde de-
 scendat: Item perfectè sciat
 cæremonias & ritus, in sacra-
 mentorum administratione,
 & præcipuè in Missæ celebra-
 tione, & quo pacto in ea sit
 procedendū, quid ante, quid
 post Missam orandum, hoc
 est, quis sit accessus, quis re-
 cessus altaris: & quomodo
 sacerdos præparare se debeat,
 vt dignè sacrificet. Deniq; sci-
 at, quid illæ sacræ vestes, qui-
 bus Sacerdos sacrificaturus
 induitur, mysticè significant.

Item, quid quælibet pars
 Missæ significet. Qui sint de-
 defectus, qui in Missa continge-
 gere possunt. Et quo pacto si

1 (quod

(quod Deus auertat) contingere, nisi sit succurrendum. Cæterum maior pars eorum defectuum, qui celebranti euenire possunt, indicantur in Missali Diœcesis Augustanæ nuper Dilingæ excuso: & in eo libello, cui Titulus, Tractatus de administratione sacramenti Eucharistiæ & Missæ celebratione, etiam Dilingæ impresso. Postremò qui in hunc ordinem adoptandus est, necessum est, ut annum vigesimum quintum iam attigerit, aut potius omnino compleuerit, ut Tridentinum habet decretum, nam ante tempus illud nemo ad Sacerdotium promoueri debet, nisi singulari pœtificis dispensatione.

spēsatiōe fuerit id impetratū.

Quapropter quilibet ordinandus in presbyterū, interrogatus de iusta ætate, sine vlllo furo & mendacio, sub pœna excōmunicatiōis & irregularitatis, veritatem ipsam dicat, & ætatis suæ annos veraciter indicet, eamq; testimonio publico scripto, vel aliàs testib⁹ fide dignis cōprobet. Sacerdos iam fact⁹, diligēter officij sui partes aīo secū reputet, nimirū vt strenuū Christi militem agat, in vinea Domini *Esai. 5.*

Sabaoth impiger sit operari⁹. In sacris cōcionib⁹ sese exerceat, fidē catholicā modis omnib⁹ propagare studeat, cōtra aduersarios iueri, ppugnare,

murum a lignum pro domo
Dei se opponere; Sacramenta
Ecclesiæ, Christi fidelibus re-
ctè & ordinatè dispenset. Et
breuiter in ea re sit totus, vt
Ecclesiæ catholicæ ministe-
ria, officiumq; suum pastorale
rectè, dignè, & cum subdito-
rum fructu et animarum salu-
te administrare valeat.

Sacerdos omnibus modis
turpe fugiat ociũ, ac desidiã,
concupinatũ, publicas taber-
nas, malorũ cõmercia, et cõsue-
tudinem, rixas, contentiões,
1. Cor. 15. vaniloquia, colloquia praua,
quę bonos corrũpunt mores.
Contrà verò semper honestũ
aliquod exercitium habeat, ne
diabolus eum inueniat ocio-
sum.

sum. Itaque assidue aut oret, aut legat, aut studeat, aut scribat, aut doceat, ita ut semper hoc conetur, quod ad Ecclesie incrementum, proximi aedificationem, et animae suae salutem sit utile futurum.

OFFICIA ET EXAMEN EO-
 rum, qui ad Parochias, & curam animarum regendam adsumuntur. *Parochorum officium, examens.*

PRudenter admodum & utiliter in statutis Synodalibus cauit Reuerendissimus & amplissimus princeps ac D. Dominus Otho Cardinalis, & praesul Augustanus, ut nullus sacerdos ad curam animarum regendam admittatur,
 1 3 tur,

tur, nisi diligenti & bona fide prius fuerit examinatus in ijs omnibus, quæ cura pastoralis necessariò requirere solet, & ita dignus fuerit iudicatus, cui ea cura & administratio concedatur.

Et quamuis antea etiam per aliquot annos curam animarum rexit, parochumq; egerit, & certis fortè de causis priorem parochiam resignauerit, & ad aliam promoueri cupiat, non tamen prius adsumatur, quam denuò sese examini iusto submittat: si non ob aliam causam, vel ideo maxime, vt ex eo intelligatur, quonam pacto priorem parochiam rexit, & eam, cui
iam

iam præficiendus sit, in posterum regere, & administrare possit. Itaque præ omnibus parrocho & Ecclesiæ pastori sedulo curandum est, ne subditis suis vllū præbeat offendiculū, neue malū aliquod edat exemplū, qđ sumere possent vel ex doctrina, vel ex vita.

Nō sit hereticus, aut ullo modo de heresi aliqua suspectus, nec quicquā, contra Ecclesiæ catholicæ doctrinam docere præsumat.

Pastor ecclesiasticus omnē fugiat concubinatus suspitionē: Scandali em̄ plena est & turpissima res, Sacerdotem Dei et populi pastorem domi suæ fouere cōcubinas, scorta,

nothos & spurios alere, atq; in eos Ecclesiæ prouentus & Christi patrimonium profunderè & turpiter decoquere.

Iam verò quantum spectat ad eruditionē parochi, omnino necessarium iudicamus, vt ad vnguem teneat, quæcunq; supra diximus de Acolythis, Hypodiaconis, Diaconis & Presbyteris.

Itaq; oportet, vt perfectè sciat sacramentorum administrationem, cum primis Baptismi, Pœnitentiæ, Euchariستيæ, matrimonij & extremæ vnctionis.

Sedulò det operam, ne, propter suam negligentiam, infantes moriantur sine Baptismo,

mo, ne decumbentes & egroti ex hac vita decedant sine pœnitentia, confessione, & viatico sacræ Eucharistiæ, ac extrema vñctiõe. Id quod in pagis fieri pleruncq; compertum habemus, ex mera parochorũ negligentia & imperitia, imò aliquandò, quod omnium fœdissimum est, ex temulentia, crapula & ebrietate.

Deinde verò parochis seuerè iniungendum est, ne libris hæreticorũ vtantur, vel in sacris concionibus vel aliàs,

Insuper in administrandis sacramentis, semper substantiam eorum, id est, materiam & formam, vnà cum ceremo-

nijs catholicæ ecclesiæ, & maxime suæ diœcesis, studiose obseruent, ne, quod scandalum apud subditos oriatur.

Ad hæc assiduò illis aduigilandum est, ut populus suæ fidei & custodiæ commissus, peccata sua, præsertim grauiora, in confessionibus in specie enumerare assuescat, indicando etiam, quoad eius fieri potest, circumstantias loci, tēporis, numeri, personæ, & similibus, quæ ferè semper peccata vel leuiora vel grauiora reddunt. Etenim in genere solùm factæ confessiones in Sacramento pœnitentiæ minimè sufficiunt, & verè cōfessiones non sunt, Quamobrem

rem ita confitentes, bona conscientia absolui non possunt nec debent. Vbi enim non est confessio, ibi nec absolutio esse potest.

Consultissimū esset, & Ecclesie valde necessarium, vt parochi diebus maximè dominicis & festis, peculiarem quandam concionem instituerent à meridie, maximè pro pueris & rudioribus adultis, Catechismumq; aliquem pium & catholicum in manus sumerent, quem pro concione illis proponerent. Prima fidei nostræ & Christianæ religionis rudimenta docerent: vt potè orationem Dominicam, salutationem angelicam, symbolum

holum Apostolicum, præcepta Decalogi, Constitutiones & præcepta Ecclesiæ, Sacramenta, peccata mortalia, modum confitendi peccata in specie, & eius generis alia fidei nostræ elementa explicarent, ut quæ quilibet Christianus ex professione sua scire teneatur. Ita fieret nimirum, ut pueri vnà cum lacte materno, quasi fidei et religionis catholice principia imbiberent quodammodo, atq; iuxta ea, vitam suam formarent & instituerent. Qua in re videmus, non citra grauem animi dolorem, nos ab Ecclesiæ catholice aduersarijs longè superari, non sine magna nostra ignominia,

nominia, & Ecclesiæ Christi detrimento.

Quare valde quoq; meo iudicio expediret, vt quilibet parochus scholam quandam, priuatam saltem si non publicam, aperiret & institueret, vt ijs maximè horis, quibus à grauioribus negocijs & Ecclesiæ ministerijs vacaret, & nil serij haberet, quod aliàs faceret, teneram iuuentutem ibi, vbi parochum agit, informaret: in primis videlicet literarum elementis, in grammaticæ rudimentis, in pingendis literis, in cantu, in latino aliquo autore, potissimum autē Catechismum aliquem catholicum proponeret, vnde prima

ma nostræ religionis fundamenta pueri perdiscerent.

Ego enim non paucos in Belgio nostro viros, doctrina & pietate insignes noui, qui hoc suis in parochijs, summa cum laude, nec minori cum fructu & vtilitate puerorum, parentum, & Ecclesiæ, præstant. Hoc etiam profectò mea sententia multò melius et præstantius foret, parochiicq; officio cõueniret magis quàm se inutili ocio dare, alijsq; rebus inhonestis vacare.

Postremò sciant promo-
uendi ad parochias, vt literas
testimoniales (quas formata
vocant) secum adferant, vt ex
illis constet, legitimè ne ordi-
nati

nati sint ab aliquo Episcopo
 catholico, iuxta sacrorū cano-
 num decreta. Nō rarò siquidē
 contingit, quòd aliqui & præ-
 sunt parochijs, & diuina per-
 agunt, et Sacramenta admini-
 strant, etiam in catholicorum
 locis, qui neque ritè ordinati
 sunt, neq; more Catholicorū
 Sacramenta ipsa administrāt:
 utpotè sepe numero meri lai-
 ci; id quod ne in posterū fiat,
 aut ullo modo cōtingere que-
 at, summa cura & diligen-
 tia adhibeatur.

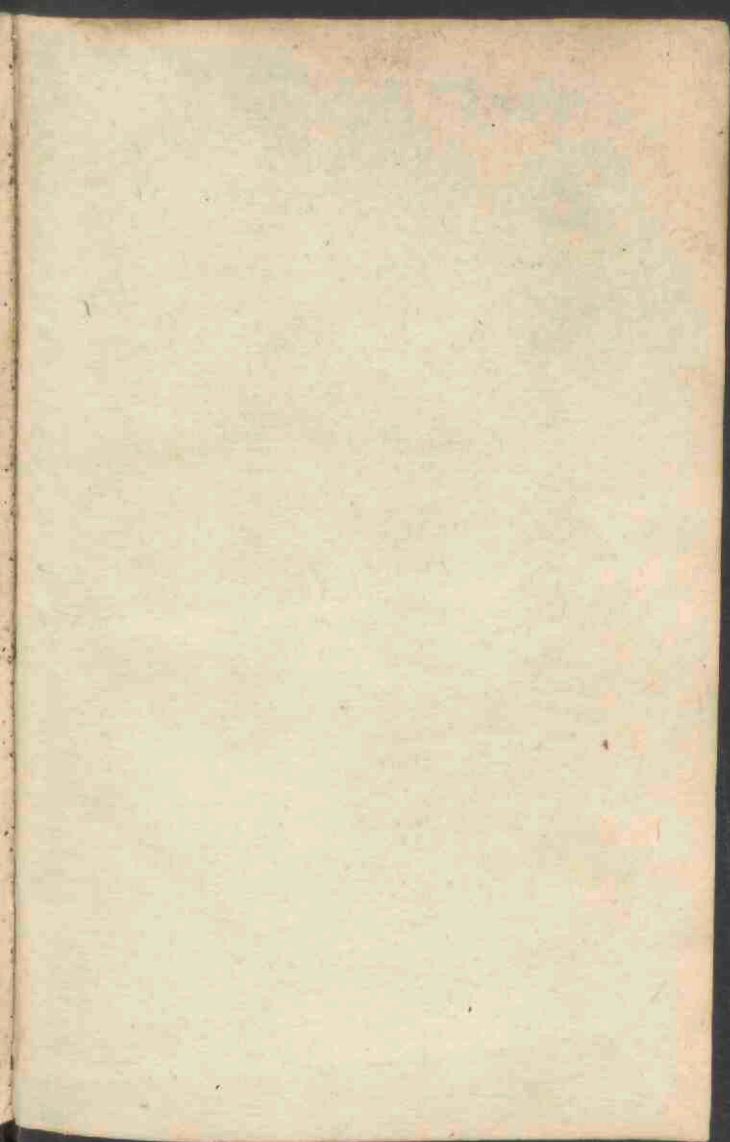
FINIS.

*Gloria soli & aeterno Deo, qui est benedi-
 ctus perpetuis seculorum seculis.*

DILINGÆ EXCVDE-
 bat Sebaldus Mayer.

M. D. LXIII.

1869276

15th March 1857

